

DE ENGELN, DIENAARS VAN GOD VOOR DE MENSEN

**De schepping van de engelen,
hun werk op aarde
en hun dienst aan Gods kinderen.**

Door

Willem Westerbeke

2^e brochure in de serie: *Gods beeld in mensen en Zijn werk door engelen*

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG**

Tweede uitgave 2011

INHOUD

Voorwoord

Hoofdstuk 1. Schepping, namen en eigenschappen van de engelen

1. De schepping van de engelen
2. De schepping van engelen op de eerste dag
3. De natuur van engelen
4. De schepping van engelen, zoals beschreven in de Dode zeerollen
5. De namen van de engelen
6. Eigennamen
  - Michaël
  - Gabriël
  - Andere namen
7. Ambtsnaam van engelen en hun algemene werkzaamheden
  - Overheden en machten
  - Heerschappijen
  - Andere ambtsnamen
8. De eigenschappen van engelen
  - Wijsheid en kennis
  - Wil
  - Kracht en macht
  - Snelle verplaatsing
  - Lichamelijke gedaanten.
  - Zingen en spreken
9. Aantal en rangen onder de engelen
  - Cherubs Serafs
  - De visie van de Joodse en de Christelijke kerk
10. De val van een aantal engelen

Hoofdstuk 2. Het werk van engelen

1. Engelen vergezellen Christus
2. Engelen tijdens oorlogsvoering
  - Engelen tijdens het rampjaar 1672
  - Engelen te Mons, Henegouwen, 1914
  - Engelen tijdens de Yom Kippuroorlog, 1973
3. Engelen tot hulp voor onbekeerde mensen
  - Engelen in natuurverschijnselen
  - Een engel in Bethesda
  - Engelen helpen ook onbekeerde mensen
  - Engelen op de wegen en op ons huwelijkspad
4. Engelen straffen goddelozen
  - Een vrouw verbrand in Engeland, de kanselier omgebracht door een stier
5. Engelen in de gemeente

Hoofdstuk 3. De dienst van engelen voor Gods kinderen

1. a. Het werk van de engelen, door Chr. Love
b. Het werk van de engelen, Justus Vermeer
2. Enkele voorbeelden van engelenvreugde tijdens de bekering
  - Gelijkenis van het gevonden schaap
  - Gelijkenis van de gevonden penning
  - Gelijkenis over 'de verloren zoon'
  -
3. Engelen die Gods kinderen gezelschap houden en bewaken Voorbeelden uit de Bijbel
4. **Voorbeelden uit de kerkgeschiedenis**
  - H. de Cock
  - Cornelis Breet
  - Wiggert de botboer
  - John G. Paton
  - James Matheson
  - Leen Capelle
  - Ds. M. Heikoop
  - Leen Potappel
  - Sammarine Hartog
  - Grietje Verhage
  - Jaantje uit de duinen van Ouddorp
  - Iwan Mojsejew

Hoofdstuk 4. Engelen dragen Gods kinderen in Abrahams schoot

- Willem Slootmaker
- Cornelis van Oeveren
- Kee van de Polder
- Het einde van Jan de Korte te Meliskerke
- Bertus la Both
- Matje Verbruggen
- Maria Wilhelmina Kamphuis
- Een ruim sterfbed
- Het onuitsprekelijk voorrecht van Gods kinderen

Recensie

Literatuurlijst

VOORWOORD

Wat is het toch erg, dat er tegenwoordig zo weinig aandacht aan de engelen en hun werk gegeven wordt!

De Bijbelheiligen werden in hun geloofswerkzaamheden dikwijls onderwezen door de engelen. In het leven van Gods oude volk in het Jodendom vervulden de engelen een voorname rol. In de oude Christelijke Kerk nam de leer over de engelen een grote plaats in. Augustinus zegt in *De Stad Gods*, dat ieder zichtbaar schepsel op aarde door een zekere macht van engelen bestuurd wordt. In de dogmatiek van de Nadere Reformatie wordt de leer van de engelen nog besproken bij de schepping. Maar in de praktikale prediking komen wij ze weinig tegen. Smytegelt is een van de weinigen die een volledige preek over de engelen heeft nagelaten. Gelukkig komt de dienst van de engelen zo af en toe voor in bekeringsgeschiedenissen.

In reactie op de engelenverering in de Roomse kerk is de leer van de engelen op de achtergrond geschoven. Uit de literatuur blijkt, dat in de moderne theologie veelal de opvatting heerst van de Sadduceeën, dat engelen alleen maar krachten zijn. Het geloof aan engelen wordt beschouwd als een primitief volksgeloof. Het is mede een gevolg van de Verlichting en van de *rationalistische visie in geloofszaken*, die in de Hervormde kerk begon en zich ook uitspreidde over de meeste afgescheiden kerken. Een eeuw geleden was de geloofsleer daar nog anders dan nu.

Een standaardwerk in de Gereformeerde kringen, is een boek van Dr. A. Kuiper: "De Engelen Gods". Hij schrijft op blz. 13: *Rome's kerk viel wat de engelen betreft in overschatting. Maar het kan niet ontkend worden, dat de Calvinisten in hun ijver om deze overdrijving te keer te gaan maar al te licht vervielen in onderschatting.*

Veel leerstellingen in dit boek vinden wij ook bij de 'oude schrijvers', behalve zijn visie over de Antichrist, die Kuiper rangschikt onder de leer van de demonen. Maar de persoonlijke binding aan de engelen lijkt bij Dr. Kuiper te ontbreken. Het is alsof er geen liefdeband en ondervinding uit spreekt.

En in de bevindelijke kringen zijn wij helaas veel meer door het moderne levensklimaat besmet dan we zelf beseffen. In de Bijbel nemen de engelen een grote plaats in. Maar wij leven alsof er geen engelen rondom ons zijn!

In onze tijd is er grote belangstelling voor satans praktijken, zelfs in christelijke kringen. Boeken over demonen en occulte dingen vinden gretig aftrek. Het is daarom zo belangrijk dat we terdege onderscheid maken tussen goede en kwade geesten, tussen goede en kwade engelen.

Om de nuttige en troostrijke leer van de engelen opnieuw onder de aandacht te brengen, heb ik deze brochure geschreven. De meeste gegevens had ik verzameld in 'een oude doos'. Toen één van mijn vrienden, Henk Kievit, van deze 'doos' hoorde, vroeg hij om dit openbaar te maken. Aan dit verzoek, en van enkele mensen uit de plaatselijke gemeente, heb ik nu voldaan. Mijn dank gaat uit naar Johan Walhout, die het manuscript heeft gecorrigeerd.

Het was een aangename bezigheid om te midden van mijn wereldse beslommeringen, af en toe in gedachten te vertoeven bij de heilige engelen, "die altijd zien het aangezicht uws Vaders, Die in de hemelen is". Werd dat ons nu ook maar vergund! De middagzon van mijn leven is al geruime tijd over haar hoogtepunt heen. Ontzaglijk veel kwade engelen zien we werken onder ons en onder de volken. Zou je dan niet verlangen naar hogere en reiner sferen dan deze aarde, die thans een domein van de satan schijnt te zijn?

Mijn grootste wens is, *dat de 'Heere der geesten', eens zal opstaan, en Zijn engelen zal uitzenden om Zijn Kerk te zuiveren en onze zielen te heiligen in Christus. En dat wij Hem zonder verschrikking mogen ontmoeten, wanneer Hij komt, omstuwd met Zijn*

miljoenen engelen, om gericht te houden over doden en levenden. Kom Heere Jezus!
Zie Ik kom haastelijk, Amen!

Middelburg, 23 november 2001.
Willem Westerbeke

Bijgewerkt 21 oktober 2011.
De negende en laatste dag van Soekot (Loofhuttenfeest) en Simchat Torah (Vreugde der Wet)

Hoofdstuk 1. Schepping, namen en eigenschappen van de engelen

1. De schepping van de engelen

De schepping van engelen wordt niet apart genoemd in het scheppingsverhaal van Mozes. *In den beginne schiep God den hemel en de aarde*, Gen. 1:1. Volgens onze kanttekening staat *de hemel* in het Hebreeuws altijd in het meervoud. De kanttekenaars vertalen *hemel* in het enkelvoud. Zij bedoelen daarmee de derde hemel, of *de hemel der hemelen en haar inwoners*. Daaronder behoren alle engelen, ook zij die van God afvielen en duivelse geesten werden. Het valt op dat Mozes, nadat hij de schepping van de hemel noemt, direct overgaat om de schepping van de aarde te beschrijven en niets meer over de hemelse heerlijkheid schrijft. De hemel met alles wat er in woont, schiep God in één keer klaar, om het zo eens te zeggen. En de aarde was nog woest en ledig. Omdat in het Hebreeuws *hemelen* in het meervoud staat, is het mogelijk dat Mozes een ruimere betekenis voor ogen had dan alleen de derde hemel.

In de Bijbel heeft *de hemel*, of *hemelen*, een drieërlei betekenis:

1. De plaats waar de Heere woont; Paulus noemt die: *de derde hemel*, 2 Kor. 12:2.
2. Het heelal, de *sterrenhemel*, Gen. 1:14.
3. De lucht en *wolkenhemel*, 1 Kon. 18:45.

Dat engelen geschapen werden vóór de zevende dag, vinden wij in Genesis 2:1: "*Alzo zijn volbracht de hemel en de aarde en al hun heir.*"

Het *heir des hemels* wordt ook genoemd in Psalm 33:6: "*Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt, en door den Geest Zijnsmonds al hun heir.*"

Psalm 148:2: "*Looft Hem al Zijn engelen; looft Hem, al Zijn heirscharen.*" (Zie ook Ps. 103:21.)

De vraag is welke heirscharen worden er bedoeld?

Het Hebreeuwse woord voor heir, heirschaar of heirleger is *tseba*, meervoud *tsebaoth*. *Tsebaoth*, (in de oude schrijfvorm *sebaoth*) komt dikwijls voor in de Bijbel met de volgende betekenissen:

1. Het heir(schaar) des hemels, waarmee engelen bedoeld worden, 1 Kon. 22:19, 2 Kron. 18:18 enz.
2. De sterrenhemel, volgens Deut. 4:19; 17:3; 2 Kon. 21:3, 5: 23:5; Jesaja 34:4; 40:26; 45:12.
3. Heirscharen die op aarde zijn. Meestal zijn dat de heirlegers soldaten. In Jer. 3:19 worden de heirscharen van bekeerde heidenen bedoeld.

Het is duidelijk dat met *het heir des hemels* de engelen en/of de sterrenhemel wordt bedoeld.

Dikwijls wordt in het Oude Testament gesproken van de *Heere der heirscharen*. *Heere, God der heirscharen is Zijn Naam*, Amos 4:13. Als *Sebaoth* een *bijvoeglijk* naamwoord is, betekent het dat de Heere *de heirscharen van de engelen* regeert en hen aanvoert. God regeert op aarde door de engelen; veel meer dan wij weten en begrijpen. In het Oude Testament werd die Goddelijke regering door middel van de engelen wel eens geopenbaard in de oorlog. De Heere betoonde de Legeraanvoerder te zijn, omdat Hij de vijanden van Zijn volk versloeg door de dienst van de engelen.

In het Nieuwe Testament wordt *Zebaoth* als een *eigenaam* van God geschreven. De Statenvertalers hebben het onvertaald gelaten. In Rom. 9:29 staat: Indien de Heere Zebaoth... En in Jacobus 5:4: ...in de oren des Heeren Zebaoth. In het Grieks staat: Kurion Sebaoth. Paulus citeert in Rom. 9:29 uit Jesaja 1:9 ...*indien de Heere der heirscharen ons geen overblijfsel had gelaten*. Paulus citeert niet uit de Hebreeuwse

Bijbel, maar uit *de Septuaginta*. Dat is de Griekse vertaling van de hebreeuwse Bijbel, die in Paulus' tijd gebruikt werd in de Romeinse wereld. Deze vertalen JEHOWAH met *Kurios* (Heere) en laten Zebaoth onvertaald. Het lijkt erop dat Zebaoth als een eigenaam beschouwd en gebruikt wordt. De vertaling zou dan kunnen luiden: de Heirmachtige, of in beter Nederlands: *de Legeroverste*.

2. Schepping van de engelen op de eerste dag

Wij vinden in Job een aanwijzing voor het feit dat de engelen wellicht op de éérste dag geschapen zijn. In Job 38: 4-7 staat: "Waar waart gij, toen Ik de aarde grondde? Geef het te kennen, indien gij kloek van verstand zijt. Wie heeft haar maten gezet, want gij weet het; of wie heeft over haar een richtsnoer getrokken? Waarop zijn haar grondvesten neergezonken, of wie heeft haar hoeksteen gelegd? Toen [kan ook *terwijl* vertaald worden] de *morgensterren* te samen vrolijk zongen, en al de *kinderen Gods* juichten."

De Heere daagt Job voor Zijn rechterstoel, om Job zijn vermeende wijsheid te ontnemen. Om dat doel te bereiken begint de Heere op menselijke wijze een vraaggesprek over de schepping. Uit de beschrijving van hemel en aarde, die de Heere geeft, kunnen we concluderen dat er een orde in de schepping is: éérst de *hemel met hetgeen wat erin is* en toen de aarde. Toen de aarde geschapen werd, waren de *morgensterren* en de *kinderen Gods* al aanwezig.

Direct na de schepping van de aarde was alles in donkerheid gehuld. Dit was de *eerste* nacht. Die nacht duurde zo'n 12 uur. Met de schepping van het licht brak de *eerste morgen*, de *eerste dageraad* aan. De eerste dag duurde ongeveer 12 uur. Na de eerste 24-urige dag zegt Mozes: *Toen was het avond geweest en het was morgen geweest, de eerste dag*. Van zonsondergang tot zonsondergang duurde (een etmaal) 24 uur.

Wie zijn die *morgensterren* die zo vrolijk zongen toen de eerste morgenstralen over de chaotische aardbol schenen? Wie zijn die *kinderen Gods* die juichten van blijdschap toen het licht doorbrak?

In de Bijbel wordt de Heere Jezus *de blinkende Morgenster* genoemd. Hij wordt hier niet bedoeld. Wie zijn die sterren anders dan de engelen? Sterren zijn *lichtdragers* en *lichtgevers*. Dat wil zeggen dat ze een zelfstandig bestaan hebben in de ruimte en dat ze nuttig zijn voor de mensen. Daarom kunnen sterren terecht een symbool van engelen zijn.

God is het aller-volmaaktste Licht en geen duisternis is in Hem. Engelen zijn een afspiegeling van het volmaakte Licht. Ze zijn lichtdragers in de nacht, in de geestelijke duisternis op aarde. Op de uitstraling van dit licht ziet David waarschijnlijk als hij in Psalm 104:4 spreekt van de engelen dat zij *vurige vlammen* zijn. Wij moeten dat niet zo opvatten, als een vuur wat alles verteert, - zoals het dikwijls gedaan wordt, - maar als een *vuur wat verlicht*. Engelen maakten onder het Oude Testament dikwijls God wil bekend. Gods wil en woord, is een licht schijnend in een duistere plaats. Met hetzelfde doel werd de uitstorting van de *Heilige Geest* ook in een zichtbare gedaante vertoont als vurige tongen, nl. om de mensen te *verlichten en te verwarmen*.

3. De natuur van de engelen

De engelen worden in Job 38:7 *kinderen Gods* genoemd. Dat heeft óók zijn betekenis. Een kind te zijn, wil zeggen de (menselijke) natuur van je vader te hebben. Engelen hebben de natuur van hun Vader en Schepper gekregen. Natuurlijk niet zoals Gods eniggeboren Zoon. Maar engelen zijn krachtens schepping heilige geesten en vertonen zó de natuur van de heilige God. God is een allervolmaakste Geest, en Die Hem dienen, moeten Hem dienen in geest en waarheid. Nu, dat doen de engelen, want zij zijn *volmaakte geesten*. Engelen zijn *niet tijdgebonden* geschapen. Ook hierin stralen ze iets af van het eeuwige Wezen Gods.

Omdat zij *kinderen Gods* genoemd worden hebben sommige oude theologen geleerd dat de engelen, evenals de mens, naar Gods beeld geschapen zijn. Ook de kanttekenaars van onze Statenbijbel waren die mening toegedaan. "*En de engelen, die hun beginsel niet bewaard hebben*", Judas vers 6. In de kanttekening staat: "Dat is hun *eerste staat* in welke zij naar Gods *evenbeeld* geschapen en in de hemelse gelukzaligheid met de goede engelen gesteld waren, Joh. 8:44; of hun *oorsprong, heerschappij*; want het Griekse woord betekent al die drie dingen".

Ds. G. H. Kersten denkt daar anders over volgens de "Geref. Dogmatiek", deel I, blz. 217: "Sommigen van onze Godgeleerden spreken van een schepping der engelen naar Gods beeld. De Schrift meldt dit echter niet. Wel noemt ze de engelen kinderen Gods, Job 1:6, 38:7. Moge deze benaming enigszins heenwijzen naar een afspiegeling van Gods beeld, in de zin als de mens beelddrager Gods was, kan dit van de engelen evenwel niet gezegd worden."

Engelen hebben geen *lichaam*. In het menselijk lichaam komt Gods beeld, - wat voornamelijk in de ziel afspiegelt, - openbaar. Het wordt zichtbaar, in zekere zin tastbaar. Als engelen naar Gods beeld geschapen waren, hadden ze een lichaam moeten hebben.

Bovendien, de ziel van Gods kinderen is niet alleen krachtens schepping anders dan de geest van de engelen, maar ze heeft een diepere dimensie door de herschepping naar Gods Beeld, zoals Hij Zich in Christus openbaart, dus het *Beeld van Christus*. De ware menselijke natuur van de God-Mens is het Patroon waar Gods kinderen naar herschapen worden. Nooit kan een engel dit evenaren. Door de herschepping zijn Gods kinderen in Christus méér dan de engelen, Hebr. 2:5-16.

David spreekt ook over *de natuur van de engelen* in Psalm 104:3 en 4. "*Die Zijn opperzalen zoldert in de wateren, Die van de wolken Zijn wagen maakt, Die op de vleugelen des winds wandelt. Hij maakt Zijn engelen geesten, Zijn dienaars tot een vlamvend vuur.*" De vertaling en uitleg van deze tekst is niet gemakkelijk. Zonder anderen te veroordelen, sluit ik me aan bij de meeste Engelse uitleggers, zoals Polus, etc.

In deze Psalm zien wij een bepaalde volgorde van schepping: engelen, aarde, afronden, (dat zijn de wateren op de ruwe aardbol) en de scheiding van wateren in de wolkenhemel en op de aarde.

De tekst kan vertaald worden: *Hij maakt Zijn boden* [of engelen] (tot) *winden* [of luchten], *Zijn dienaars* (tot) *een vlamvend vuur*.

Omdat het woordje *tot* niet in de Hebreeuwse tekst staat, zijn er verklaarders die de tekst zó opvatten dat David wil zeggen: *De Heere maakt de winden tot Zijn boden, (of engelen) en Zijn dienaars tot een vurige vlam*. David zou dan een hevig onweer op het oog hebben, waarin storm en bliksem God dienen.

Maar het tekstverband toont dat David óók over de *schepping* van de engelen spreekt: God maakt hen, of *formeert* hen.

Het Hebreeuwse woord *malach* betekent bode, gezant, of engel. Het Hebreeuwse *roech* betekent Geest als het van God gesproken wordt, *geest als het van engelen gezegd wordt*, wind of *lucht* als het over de natuur gaat, en *ziel* of adem als er over de mens gehandeld wordt en tenslotte adem als een dier bedoeld wordt.

Opmerkelijk zijn de woorden: God maakt *Zijn dienaars een vlamvend vuur*. Omdat het woord *tot* niet in de Hebreeuwse tekst voorkomt hebben sommige uitleggers geconcludeerd dat *engelen een vlamvend vuur zijn*. Deze stoffelijke vertoning zou bij hun natuur behoren.

A. Petrus legt Psalm 104:4 *Hij maakt Zijn engelen geesten, Zijn dienaars tot een vlamvend vuur*, zó uit: God schiep engelen met een geestelijke natuur. Tot deze *natuur behoort* ook een vurige stof, waarin zij zich soms aan de mensen openbaren.

Soms openbaart deze vurige stof zich als een bliksem, soms als vurige paarden en wagens.

Petræus was predikant te Kapelle in Zuid Beveland, van 1740-1778. Hij publiceerde zijn boek met de klinkende titel: *Beredeneerd onderzoek naar de natuur en 't bestaan der engelen; strekkende om te betogen, dat zij zoo wel lichamelijk als geestelijk zijn*. Het boek werd niet kerkelijk geaprobeerde, (goedgekeurd). (Uitgave: Goes 1777)

Bij nauwkeurig lezen van de tekst en het verband, wordt het duidelijk dat David over Gods werk in de *schepping* en *in de natuur* spreekt. Op dichterlijke wijze beschrijft hij de komst van de Schepper, uit Zijn hemels paleis, (de zoldering) met een ontzagwekkend gevolg van engelen die Hij heeft gemaakt. De Prins van de hemel berijdt éérs Zijn wagen, en daarna wandelt Hij op de wolken. Hij geeft Zijn *boden, of engelen* opdracht de lucht te vullen met donderwolken en Zijn *dienaars* krijgen bevel vuurpijlen van bliksem af te schieten.

Uit deze dichterlijke beschrijving van natuurelementen en dergelijke, volgt dat deze geschapen geesten in hun werk en verschijning snel, lichtgevend en ontzagwekkend als de bliksem zijn. "*Zijn gedaante was gelijk een bliksem*", Matth. 28:3.

Hoe groot is de waardigheid van de engelen! Psalm 104:4 wordt in Hebrëen 1:7 geciteerd. Daar wordt de waardigheid van de hemelse geesten beschreven en hun uitnemendheid vergeleken bij die van Christus.

4. Schepping van de engelen, zoals beschreven in de Dode Zeerollen

In het boek der Jubileën, een oud geschrift van de Joden, wordt de schepping en het werk van de engelen beschreven. De Joden gaan ervan uit dat God onderscheiden soorten engelen gebruikt in Zijn besturing van de lucht, de wolken, enz.

Want op de eerste dag schiep Hij de hemelen, die boven zijn; de aarde, de wateren en al de geesten die voor Zijn aangezicht (hun) dienst verrichten: de engelen des [=Zijns] aangezichts; de engelen der heiligheid; de engelen der geesten van het vuur; de engelen der geesten van de winden, die waaien; de engelen der geesten van de wolken, van de duisternis, het ijs, de vorst, de dauw, de sneeuw, de hagel en de rijp; de engelen van de donder; de engelen van de stormwinden; de engelen van koude en hitte, van winter en zomer; al de geesten van Zijn schepselen die Hij maakte in de hemelen en die Hij maakte op de aarde en overal: de waterdiepten, de duisternis, het ochtendglorien, het licht, de avond, die Hij bereidde in Zijn kennis.

Toen zagen wij (= de engelen) Zijn werken en wij prezen Hem vanwege al Zijn werken en wij hieven voor Zijn aangezicht een loflied aan, omdat Hij zeven grote werken gemaakt had op de eerste dag.

Van der Woude, *De Dode zeerollen*, blz. 323.

5. De namen van de engelen

De engelen hebben een soortnaam, een eigenaam en een ambtsnaam. In een zekere zin net als mensen, bijvoorbeeld: man is een soortnaam, Paulus is een eigenaam en apostel is een ambtsnaam.

Hun soortnaam is *ruach* in het Hebrëuws en *pneuma* in het Grieks. Deze woorden kunnen vertaald worden met *geest*. Paulus noemt hen *gedienstige geesten*, Hebr. 1:14. Hiëronymus zegt dat ze van nature *geesten* genoemd worden, maar dat *engel* of *bode* een *ambtsnaam* is. (Zie Augustinus in *Van de stad Gods*, boek 15, hfd. 23.) Engelen zijn persoonlijke, geestelijke wezens, die evenals de mens voor de eeuwigheid geschapen zijn, Markus 12:25; Lukas 20:35, 36. De Sadduceëen ontkenden het bestaan van geestelijke wezens, Hand. 23:8. Er zijn ook theologen geweest, die de engelen beschouwden als 'Goddelijke krachten', of 'openbaringen van Gods eigenschappen'.

Maar de Schrift leert duidelijk dat zij individuele schepselen zijn, die in hun totaliteit geschapen zijn, en niet door voortplanting.

6. Eigennamen

Michaël

Van twee engelen zijn hun namen met zekerheid bekend, namelijk Michaël en Gabriël. Michaël betekent: "*wie is God gelijk?*" Deze openbaarde zich aan Daniël, hoofdstuk 10:13, 21 als "een van de eerste vorsten"; en in Daniël 12:1 als "die grote vorst die voor de kinderen uws volks staat". We zouden hem een legeraanvoerder kunnen noemen van het hemelse heir in de geweldige strijd die de satan en zijn engelen voeren tegen *Daniëls volk*. Hoezeer sommigen dat proberen te negeren, het is zo helder als de hemel zonder wolken, dat dit het Joodse volk is. In Daniëls tijd droegen de Joden de belofte van de Messias, en nu dragen zij de belofte dat zij het middel zullen worden tot nieuw leven in de kerk van Christus, Rom. 11. Vandaar dat de demonische geesten zo woedend op dat volk zijn, ziet u.

"Voorwaar, als Daniël meldt van de engel der Perzen en van de engel van de Grieken, zo geeft hij daarmee te kennen dat zekere engelen als stadhouders over koninkrijken en landschappen verordineerd en bestemd worden", schrijft onze grote Calvijn, Inst. I. 14, 7.

Is het mogelijk dat heidense volken of hun vorsten onder toezicht van engelen staan? Ja, de Schrift zegt het. Daaruit kunnen wij leren dat alle mensen onder *toezicht* van engelen staan, maar niet allen onder hun *bescherming*!

Michaël wordt de *archangel* genoemd. Tweemaal komt dit woord in het enkelvoud voor, met het lidwoordje 'de'. In 1 Thess. 4:16 staat dat de Heere op de dag van Zijn wederkomst van de hemel zal neerdalen "met een geroep, met de stem des archangels en met de bazuin." Archangel is afkomstig van het Latijnse woord archangelus, wat in het Grieks *opperengel* betekent. De kanttekening schrijft over deze tekst: *de overste engel*.

In Judas vers 9 wordt gesproken over 'Michaël, de archangel' die met de duivel twistte over het lichaam van Mozes. *Michaël durfde geen oordeel van lastering tegen de satan voortbrengen, maar zeide: De Heere bestraffe u!*

We moeten dat niet opvatten alsof Michaël een stap achteruit ging voor de duivel. Maar in het geschil over Mozes' lichaam gaf hij het vonnis over aan de Opperrechter. Judas trekt daar de lering uit, dat de gelovigen hun kerkelijke tegenstanders – die het gezag in Kerk en Staat lasteren – aan de Rechter moeten overgeven, als zij tevergeefs hebben geprobeerd om hen terecht te brengen.

Dezelfde overgave in de hand van de hemelse Rechter vinden wij in Zacharia 3:2. Een engel toont aan Zacharia de hogepriester Jósua, staande voor het aangezicht van de Engel des Heeren, de Messias, Die in Israël komen zou. De satan komt er ook bij staan. "*Doch de HEERE zeide tot den satan: De HEERE schelde u, gij satan! Ja, de HEERE schelde u, Die Jeruzalem verkiest.*" Heel duidelijk toont ons dit visioen dat de Messias, als Bode en Middelaar Zich onderwerpt aan Zijn Vader.

In Openbaring 12 lezen wij van Michaël dat hij met de draak en zijn engelen streed en hen overwon.

Gabriël

Een andere engel is bekend met de naam Gabriël. Zijn naam betekent: *held van God*. Hij heeft een ander ambt of functie dan Michaël. Hij wordt genoemd in Daniël 8:16, om Daniël het visioen uit te leggen. In Daniël 9:21 lezen wij dat Gabriël opnieuw naar Daniël komt om hem te onderwijzen aangaande de profetie van de zeventig weken en

de komst van de Messias. Gabriël legt uit hoelang het nog zal duren eer de Messias komt, eer Hij uitgeroeid zal worden en dat daarna de stad zal verwoest worden. Dezelfde Gabriël verscheen aan Zacharias in de tempel om de geboorte van de voorloper van Christus aan te kondigen en hij verscheen aan Maria in Nazareth, Lukas 1:26, om de geboorte van Christus bekend te maken. Gabriël zei tot Zacharias: "Ik ben Gabriël die voor God sta." Dit is een zeer verheven standplaats. "Hoewel ik thans met u spreek, sta ik toch voor God", schrijft M. Henri.

Andere namen

Hebben alle engelen een eigenaam? Voor de Heere is dat niet nodig, want Hij kent uit al die miljarden engelen ieder persoonlijk. Is een naam nodig voor elkaar? Engelen weten heel veel. Ze kennen elkaar en ze vergissen zich echt niet in elkaar. Als wij langs een rij van miljoenen mensen zouden lopen, zien we dat ieder een ander gezicht heeft, maar wij kunnen hun gezicht en naam niet onthouden. Engelen zijn zo vergeetachtig niet.

Wij zouden ons kunnen afvragen of de namen van Michaël en Gabriël aan hen alleen gegeven is om zich aan mensen bekend te maken, of dat het hun eigennamen is. Dit is een moeilijke vraag. David zegt in Psalm 147:4: "Hij telt het getal der sterren, Hij noemt ze alle bij name." Of David dit letterlijk of figuurlijk bedoelt, of beide, weet ik niet, maar als de Heere *sterren* bij name roept, roept Hij zeker de *Morgensterren!* Job 38:7.

In de Apocriefe boeken komen behalve deze namen nog meer engelen namen voor, zoals **Uriël**, **Fasaël**, enz. In het boek *Henoch*, waaruit Judas citeert in vers 9, wordt het werk van engelen breedvoerig beschreven. We komen daar de engelen **Rafaël** en **Fanuël** tegen. Het is goed aanneembaar dat er veel meer engelennamen bij het volk van God bekend waren, dan in de Bijbel staan.

7. De ambtsnaam van de engelen en hun algemene werkzaamheden

Het woord *engel* is afkomstig van het Griekse *angelos*, en betekent een gezant, of bode. Het is een ambtsnaam, die zowel van geesten als van mensen wordt gebruikt. Maar in de tijd van het Nieuwe Testament wordt *engel* dikwijls als eigenaam gebruikt van de *heilige* engelen en van de *kwade* engelen, Matth. 25:41, 2 Kor. 12:7. In het bijzonder de *goede engelen* zijn Gods knechten. In Hebréeën 1:14 worden zij genoemd *gedienstige* geesten. In het Grieks staat '*leitourgos*'. Dat betekent letterlijk: *liturgische* geesten. Liturgie wil zeggen, dat in een gemeenschap ieder een eigen taak en dienst uitoefent om het geheel een levendige orde te geven. Zo hebben de heilige engelen ook hun werk toebedeeld gekregen in de gemeenten. Bij de bespreking van *de dienst en het werk van de engelen* komen we er nog op terug.

Overheden en machten

Engelen worden *overheden en machten* genoemd. Een bijzondere tekst vinden wij in Ef. 3:10, 11. "Opdat nu, door de gemeente bekend gemaakt worde, *den overheden en machten* in den hemel, de veelvoudige wijsheid Gods naar het eeuwig voornemen, dat Hij gemaakt heeft in Christus Jezus, onzen Heere." De kantteknaars, nr. 26 schrijven: *Dat is, de engelen, gelijk hiervoor hoofdstuk 1:21 en Kol. 1:12, alzo genoemd; omdat God hun dienst dikwijls gebruikte in de regering van landen en koninkrijken.*

M. Henri schrijft over Ef. 3:10, 11:

"Dit was onder meer, een der doeleinden welke God had met de openbaring dezer verborgenheid, dat de goede engelen, *die een voornaam deel hebben in de regering van de koninkrijken en overheden in deze wereld* en die door God begaafd zijn met

grote macht om Zijn wil op aarde te volvoeren, ofschoon hun gewone verblijfplaats in de hemel is, zouden bekend worden door hetgeen in en aan de gemeente gedaan wordt, met de veelvuldige wijsheid Gods."

Deze wijsheid Gods die tevoren verborgen was, is het onuitsprekelijk wonder, dat God verzoend is door Christus, met Joden en heidenen, die in Hem één Zijn."

Heerschappijen

Engelen worden *heerschappijen* genoemd. Paulus spreekt in Efeze 1:21 over Christus dat Zijn Vader Hem gezet heeft aan Zijn rechterhand. "Ver boven alle overheid en macht en kracht en heerschappij, en allen naam, die genaamd wordt, niet alleen in deze wereld, maar ook in de toekomstige."

Calvijn verklaart deze tekst als volgt:

"En omdat de Heere Zijn *heerschappij* in de wereld door hen oefent, daarom worden ze nu eens overheden, dan weer machten, dan weer *heerschappijen* genoemd, Efeze 1:21. (...) Deze namen worden veel van de Heilige Geest gebruikt om aan te wijzen de waardigheid van de dienst der engelen. (...) Ja, daarom worden ze meer dan eens goden genoemd, omdat ze ons in hun dienst, als in een spiegel, de Godheid enigermate voor ogen stellen, Psalm 82:6." Institutie I. 14, 5.

"Maar de Schrift is allermeeft bezig om ons te leren 't geen tot onze troost en tot versterking van ons geloof voornamelijk dienen kan. Te weten: de engelen zijn uitdelers en toezieners van Gods weldadigheid te onswaarts. En daarom verhaalt zij, omdat dezelve voor onze zaligheid op de wacht staan, dat ze ons aannemen te beschermen, dat ze onze wegen besturen en begeleiden, en zorg dragen dat ons niets kwaads overkomt." Institutie. I. 14, 7.

God regeert de wereld onmiddellijk door Zijn eeuwige kracht en middellijk door o.a. de engelen. Het werk van de engelen wordt extraordinair of *buitengewoon* genoemd, als engelen zichzelf zichtbaar voor de mensen vertonen. Hun werk is ordinair of *gewoon*, wanneer zij Gods wil uitoefenen in alle gewoonlijke werkzaamheden die niet waarneembaar zijn.

Dr. A. Kuyper concludeert in zijn reeds genoemde boek, over de dienst van de engelen: "dat hij ertoe neigde om Gods voorzienig bestuur te beschouwen langs de *instrumentele* dienst van de engelen", blz. 277. "Men cijfert de dienst der engelen weg, dringt hen opzij, als men uitgaat van een onmiddellijk uitgaande actie van God", blz. 275.

Andere ambtsnamen

Andere namen waarmee de engelen in de Bijbel genoemd worden, zijn:

- *Goden*, In het Hebreeuws staat *elohim*. Dat betekent letterlijk: *machtigen*. "Buigt u neder voor Hem, al gij goden", Ps. 97:7, 9. In Hebrëen 1:6 citeert Paulus Psalm 97 en noemt hen *engelen*. Op een andere plaats vertaalt Paulus *elohim* met het Griekse *exousia*, dit zijn *machten* in de hemel, Ef. 3:10.

- *Mahanaim*, Gen. 32:2. Het betekent: Twee legers.

- *Geest*, Job, 4:15

- *God wagens*, Ps. 68:18.

- *Krachtige helden*, Ps. 103:20.

- *Heiligen*, Job 15:15; Zach. 14:5, (hierover is geen eenstemmigheid); 1 Thess. 3:13; Judas vers 14.

- (*Heilige*) *wachters*, Dan. 4:13, 23.

- *Hemelse heirlegers*, Lukas 2:13.

- *Tronen*, Kol. 1:16.

- *Mededienstknecht*, Openb. 22:9

De Messias komt in het Oude Testament dikwijls voor onder de benaming van *de Engel des verbonds*, of *de Engel des Heeren*, (Hebreeuws, *maleach*, *Bode van Jehowah*) Gen. 16:7-13. Ex. 3:2, enz. Richt. 6:22. Richt. 13:21, 22. Een Man op een rood paard, Zach. 1:8 en een Man 3:1, enz. Hij openbaarde Zich als de Bode of de Engel van God, in de gedaante van een Man of Engel.

Ook mensen worden in de Schrift dikwijls *maleach*, engel, bode of gezant genoemd. Priesters worden engelen genoemd, Mal. 2:7. Johannes de Doper, wordt *Gods engel* genoemd, Mal. 3:1. Matth. 11:10. Ook gezanten of afgevaardigden in de Kerk, worden *engelen* genoemd: *de engelen van de zeven gemeenten in Klein Azië*, Openb. 1 - 3.

Samenvattend, *maleach*, engel, bode of gezant wordt in de Bijbel genoemd:

1. De Messias.
2. Een geschapen geest, zonder vast lichaam, niet onderhevig aan de tijd, in dienst van God.
3. Een herschapen mens, Jes. 44:26; 2 Kron. 36:16.
4. Een gevallen, geestelijk dood mens, in dienst van God of mensen, Num. 22:5; 1 Kon. 19:2; 2 Kon. 1:2; Spreuken, 13:17.

8. De eigenschappen van engelen

Wijsheid en kennis.

Engelen kennen hun Schepper. Zij hebben een grote kennis van de Drie-enige God en van Zijn werken, in de schepping en de herschepping. Natuurlijk weten engelen niet alles. Jezus zegt, dat zij de dag van Zijn wederkomst niet weten, Matth. 24:36. Engelen weten ook niet wat een mens in zichzelf denkt, of wat hij wil. Want dat behoort bij de Goddelijke eigenschap van alwetendheid. Wel kunnen ze door conclusies uit ons gedrag veel te weten komen, maar ze kunnen ons verstand niet doorgronden.

Hun kennis wordt vermeerderd door Goddelijke openbaring. Zij openbaring is óf rechtstreeks, of via de gemeenten, Efeze 3:10. Petrus spreekt van heilgeheimen waarin de engelen begerig zijn in te zien, 1 Petrus 1:12. Jezus openbaarde de toekomst van de kerk tot aan Zijn wederkomst door een engel aan Johannes op Padmos, Openb. 1:1.

Wil

De wil is een van de voornaamste vermogens waarmee een redelijk schepsel begaafd is. Engelen willen wat God wil. Dit is geen slaafse onderdanigheid. Maar hun wil is een vermaak in God en Zijn welbehagen. De engelen worden in de derde bede van het gebed des Heeren, ons tot voorbeeld gesteld. "*Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, alzo ook op de aarde,*" Matth. 6:10. Daarom luidt de verklaring van de 3^e bede in de Catechismus: "*Geef dat wij en alle mensen onze eigen wil verzaken en Uw wil, die alleen goed is, zonder tegenspreken gehoorzaam zijn; opdat alzo een iegelijk zijn ambt en beroep zo gewillig en getrouw mogen bedienen en uitvoeren, als de engelen in de hemel doen*", zondag 49.

Waar een wil is, daar is ook een werkzaamheid. De wil van een engel resulteert in een onafgebroken bezigheid. De wil van een engel wordt gekenmerkt door liefde tot Gods bevel en tot Zijn schepping. Engelen houden in zekere zin op alle mensen toezicht, want alle vallen onder Gods besturing. En God gebruikt juist engelen in Zijn Voorzienigheid. Een bijzondere zorg hebben engelen voor onbekeerde, maar uitverkoren mensen. Deze kunnen bijvoorbeeld niet verdrinken, enz. En verder hebben de engelen al Gods kinderen hartelijk lief. Dat vloeit voort uit de vereniging met Christus. O, dat voorrecht is groot, door engelen bemind te worden! In Psalm 91:6 wordt het prachtig bezongen, volgens de berijming van Datheen:

*Hij geeft Zijn engelen bevel,
Zijnde tot u genegen;
Dat z' op u steeds acht hebben wel
In alle uwe wegen.
Zij zullen in handen, (dit 's klaar),
U dragen, fijn besloten;
Dat gij niet vallen zult daarnaar,
Noch u aan den steen stoten.*

Kracht en macht

Engelen hebben een geweldige kracht. Één engel doodde in één nacht alle eerstgeborenen in Egypte. Één engel sloeg in één nacht 185.000 Assyrische soldaten. Gabriël heeft zó'n macht dat hij het hele leger van de Perzen en Meden tegen kon houden. *Doch nu zal Ik wederkeren om te strijden tegen den vorst der Perzen.* Dan. 10:20, 21 en 11:1. Deze tekst wordt op verschillende manieren uitgelegd. P. van Mastricht, verstaat *onder de vorst van het koninkrijk van Perzië*, geen engel, maar Cambyses, zoon van Cyrus, vorst van Perzië. Dr. H. Bavinck in zijn *Gereformeerde Dogmatiek*, meent dat het hier werkelijk over het rijk der geesten gaat. Maar Dr. Kuiper ziet er demonische geesten in. (Voor citaten, zie Dr. J. C. de Moor: *Wat leert de Heilige Schrift over het medeleven der engelen en zaligen met de kerk op aarde.*) Sommige schrijvers menen dat de sprekende Engel bij Daniël, de Messias was, anderen zien in hem de engel Gabriël, die in de Naam van Zijn Koning spreekt. Ook Michaël is hier een strijdbare engel, ten goede van Israël. Duidelijk is de Schriftuurlijke uitleg van M. Henri. *"Hier is de engel Gabriël werkzaam in de dienst der kerk, waar hij zich sterk maakt in haar verdediging, een en twintig dagen, tegen de vorst van Perzië, waar hij gelaten wordt bij de koningen van Perzië als consul, of als gezant, om de belangen van de Joden aan dat Hof te behartigen en hun daar nuttig te zijn"*, Daniël 10:13.

Snelle verplaatsing

Lichamen van mensen, dieren, vogels en alle andere schepselen kunnen zich min of meer snel verplaatsen. Er is niets wat zich zó snel verplaatst als het licht. Geesten hebben geen tijd en dagindeling zoals de mens. Zolang de wereld bestaat zijn ze wel aan een bepaalde tijd gebonden. Verplaatsing van geesten gaat er anders aan toe dan verplaatsing van lichamen. Het hoe ervan is voor ons verborgen. Hoelang zou het licht erover doen om van ons zonnestelsel de hemel der hemelen te bereiken? Ik weet het niet. Hoe lang doen de engelen erover? Menselijkerwijs gesproken, een paar seconden. Maar engelen zijn niet tijdgebonden. Daarom kan hun verplaatsing in feite niet in tijd uitgedrukt worden. Hun snelheid kunnen we afleiden uit de openbaringen van engelen aan de mensen. Ze leven voor de Troon en op Gods wenk zijn ze in een minimum van tijd op aarde. "Opdat wij niet zouden twifelen dat zij, zo dikwijls als de nood het vereist, met een ongelooflijke vaardigheid bij ons tegenwoordig zijn om ons te helpen, evenals er een bliksem uit de hemel valt, komen ze naar hun gewone snelheid tot ons vliegen." Dit schrijft Calvijn in zijn *Institutie*, boek I, hfd. XIV, 8.

Lichamelijke gedaante

Als engelen op aarde verschenen in de tijd van de Bijbel, vond dat soms plaats in een *menselijke* gedaante. Het is opmerkelijk dat de verschijningen van engelen, hetzij als mensen, of als dieren, e.d. altijd samengaat met een lichtglans en meestal met een

vuurgloed. Op andere keren hadden ze de gedaanten van *vrige paarden en wagens*, zoals bij de hemelvaart van Elia, 2 Kon. 2:11, 12. Hoogstwaarschijnlijk zaten er engelen in ruitergedaanten op de wagens, want Elisa roept vol verbazing uit: *Wagen Israëls en zijn ruiteren!*

Soms verschenen engelen als jonge mannen, gekleed in witte kleren. "Zijn gedaante was als een bliksem en zijn kleding wit gelijk sneeuw", Matth. 28:3. Soms verschenen ze als mannen, oosters gekleed, die praktisch niet te onderscheiden waren van anderen. Waarbij zij zelfs het voedsel aten dat hun voorgeschoteld werd, Gen. 18:8. Deze lichamen behoren niet tot hun natuur. Het was ook geen schijnlichaam. God schiep tijdelijk een stoffelijk lichaam, wat zij aflegden als zij ten hemel voeren en dat dan weer tot stof werd.

"Zij waren gelijk onze klederen, die kunnen aangedaan en afgelegd worden naar welgevallen", merkt P. van Mastrigt op, geciteerd door Ds. G. H. Kersten, Geref. Dogmatiek I. blz. 216.

De vraag wordt dikwijls gesteld, *of de engelen nu nog in lichamelijke gedaanten verschijnen?*

Ds. Kersten maakt in zijn Dogmatiek, in het hoofdstuk over de engelen (blz. 222) gebruik van Dr. Kuypers boek: *De Engelen Gods*. Over de lichamelijke verschijning van de engelen schrijft ds. Kersten op blz. 220:

"Hoewel na de voleinding van de Schrift niet meer in zichtbare gedaanten verschijnend, verrichten zij nochtans onophoudelijk hun werk tot bewaring van de kerke Gods".

Een van ds. Kerstens leerlingen, ds. W. de Wit, predikant te Middelburg, heeft een mooie lezing gepubliceerd: *De wereld der engelen*, 1949. Op blz. 13 schrijft hij: "Laat u nooit iets wijs maken dat de een of ander een engel heeft gezien." Het is best jammer, dat hij op dit punt niet iets genuanceerder schreef.

Zingen en spreken

Toen de engelen in lichamelijke gedaante verschenen, konden ze *prachtig zingen*, zoals bij de geboorte van Jezus, Luk. 2:13, 14. Zij konden ook heel goed *Hebreeuws spreken*. Want u moet echt niet denken dat ze Perzisch spraken tegen de Joden, want dan hadden ze hen niet kunnen verstaan. De Heere Jezus sprak Paulus aan in de Hebreeuwse taal, Hand. 26:14. Toen een engel aan Paulus op zee verscheen, middenin de nacht, sprak hij wellicht Hebreeuws, Hand. 27:23, 24.

Soms verschenen engelen in een visioen, zoals bij Cornelius, Hand. 10:3. Ongetwijfeld heeft die engel gesproken in de taal die Cornelius sprak. Cornelius was een Romein, dus de man sprak Latijn of Grieks. Voor een engel zegt dat niets. Als 't moet, kunnen ze alle talen spreken.

Van de engelen wordt gezegd dat ze zingen en spreken in de hemel, Openb. 5:11. Maar de visioenen die Johannes zag, kunnen we vanzelf niet letterlijk opvatten, althans de beeldspraak niet. Hoe het in de hemel toegaat, weten de hemelingen. Paulus werd het geopenbaard, maar hij kon en mocht het niet vertellen, 2 Kor. 12:4.

De Heere gebruikt overal in Zijn Woord beelden en taal die ontleend zijn aan menselijke dingen en zaken, anders zouden wij het niet begrijpen. Dacht u, als de Heere de verborgenheid van de Drieëenheid, van Christus als God-mens, van de herschepping en andere zaken meer, in de taal van de engelen zou laten verkondigen, dat er één mens op de wijde wereld er iets van verstond? *Neen, de taal van engelen is zuiver geestelijk, zonder woorden*. Hun conversatie met elkaar en met hun Schepper is

overeenkomstig hun geestelijke natuur. Maar de Heere is zo neerbuigend goed om Zich van menselijke taal te bedienen. En Christus is zo neerbuigend goed, dat Hij Mens wilde worden. Tot ons geluk!

9. Aantal en rangen onder de engelen

Het *aantal* engelen is ontelbaar. De Heere Jezus zei in Gethsémané tot Zijn discipelen: *Of meent gij, dat Ik Mijn Vader nu niet kan bidden, en Hij zal Mij meer dan twaalf legioenen engelen bijzetten?* Matth. 26:53. David spreekt van *Gods wagens* als tweemaal tienduizend, de duizenden verdubbeld, Ps. 68:18. Het is duidelijk uit de samenhang van de tekst dat er engelen bedoeld worden. Daniël zag in een gezicht hoe de Eeuwige, de Jehowah, op Zijn troon zat. Daniël roept uit: *Duizendmaal duizenden dienden Hem, en tienduizend maal tienduizenden stonden voor Hem*, Dan. 7:10.

Nu, zo'n groot leger (legerschaar) heeft een Koning nodig om hen te besturen. Wie kan dat anders zijn dan de Zoon van God? Hij is Koning en de engelen zijn vorsten, die Hem bijstaan. De Heere zegt dit Zelf tegen Daniël: *Er is niet één die zich met Mij versterkt tegen dezen, dan uw vorst Michaël*. Dan. 10:21. De Zoon van God wordt hier voorgesteld als Legeroverste tegen de Perzen. De kanttekening schrijft: *"Er is niet één die Mij helpt in de strijd tegen de gouverneurs van Perzië."* Christus is almachtig. Maar het behaagt Hem medestrijders aan te nemen in de geestelijke strijd.

De Zoon van God, als Schepper is Koning over al het geschapene. Maar als Middelaar, als de Messias, is Hij door Zijn Vader tot *Koning* aangesteld, of, *tot Opperhoofd aangesteld*, zoals Calvijn Christus noemt, in zijn Institutie I, 14, 10.

Het grote doel van het welbehagen van de Vader is: "Om in de bedeling van de volheid der tijden, wederom alles tot één te vergaderen in Christus, beide wat in den hemel en wat op de aarde is", Ef. 1:10. In de verzen 21 en 22 toont Paulus dat alles wat in hemel en op aarde is, aan Christus onderworpen is, maar dat Hij het *Hoofd* is van Zijn gemeente, Zijn lichaam. Aan de Bruidegom en de Bruid moet alles ten dienste staan, in deze wereld en in de toekomstige, dus ook de engelen. De harmonie tussen engelen en mensen werd verbroken door de zonde, maar deze wordt door Christus volkomen hersteld.

Uit de teksten die we bij de namen van de engelen geciteerd hebben, is het duidelijk dat Paulus spreekt van verschillende groepen engelen. Maar hoe ze ingedeeld worden en welke functie elke groep heeft, is ons onbekend. In heilige zaken mogen wij niets verzinnen. Schijnbaar werd dat in de Joodse synagogen en de eerste Christenkerken wél gedaan, want Paulus waarschuwt de gemeente daartegen. *Dat dan niemand u overheerse naar zijn wil in nederigheid en dienst der engelen, intredende in hetgeen hij niet gezien heeft, tevergeefs opgeblazen zijnde door het verstand zijns vleses*, Kol. 2:18. Tegenwoordig zijn niet veel mensen schuldig aan deze zonde, want.... de engelendienst is een verouderd begrip geworden.

Cherubs

In de Bijbel wordt in elk geval van 2 groepen engelen gesproken, namelijk *cherubs* en *serafs*. Toen Adam uit het Paradijs verdreven werd, stelde de Heere een cherub met een vlammend zwaard, wat hij heen en weer bewoog, om de toegang naar de boom des Levens te bewaken, Gen. 3:24. In geen geval mocht Adam van die boom eten.

De betekenis van het woord *Cherub* (of meervoud *cherubim*) is niet zo duidelijk. Waarschijnlijk is het afkomstig van het werkwoord *kirbeel* (chirbeel volgens de oude schrijfwijze) wat *omhullen* betekent. Cherubs zijn omhuld met hun vleugels. Zoals reeds gezegd werd, is het waarschijnlijk dat deze stoffelijke lichamen slechts tijdelijk waren, zolang zij zich voor het oog vertonen.

Cherubs werden afgebeeld in de tabernakel. Salomo liet hen uitbeelden in het hout van de tempelwanden en deuren, en ze werden geborduurd op het dikke kleed van het voorhangsel, behorend bij het heilige der heiligen. Zie 1 Kon. 6:29-35 en 2 Kron. 3:14. Een heel bijzonder beeldhouwwerk van cherubs werd boven het verzoendeksel van de ark geplaatst. Twee cherubs met hun gezicht tegen elkaar en met uitgespreide vleugels, waarvan de punten elkaar raakten, overdekten het verzoendeksel, Ex. 25:18-22; 1 Kon. 6:23-28; 2 Kron. 3:10-13.

De hele ceremoniële godsdienst onder het Oude Testament ging samen met allerlei afbeeldingen en zichtbare waarnemingen, dienend als voorbeeld van geestelijke en hemelse dingen, Hebr. 8:5; 9:9. In de tempel woonde de Heere op een *zichtbare* manier. "Alzo zegt de Heere: De hemel is Mijn troon, en de aarde is de voetbank Mijner voeten", Jes. 66:1. Het beeld is ontleend van aardse vorsten die op een grote en ruime troon zitten, waarop hun voeten iets lager geplaatst worden. Inzonderheid is het heilige der heiligen de plaats van Gods 'voetbank', waarin de Heere op een bijzondere wijze woonde. Zijn tegenwoordigheid werd zichtbaar vertoond in de Schechina, de wolk die boven de ark zweefde, Lev. 16:2; 1 Kon. 8:10, 11. Daarom staat er dikwijls in de Bijbel dat de Heere "*tussen de cherubs zit, of woont,*" 1 Sam. 4:4; 2 Sam. 6:2; 2 Kon. 19:15; 1 Kron. 13:6; Ps. 80:2; Ps. 99:1; Jes. 37:16.

Cherubs dienen in een figuurlijke zin voor de Heere als strijdwagens tussen de wolken, 2 Sam. 22:11; Ps. 18:11.

De cherubs werden aan Ezechiël vertoond in de gedaante van vier dieren, volgens hoofdstuk 1 (vergeleken met hoofdstuk 10:15). Het Hebreeuwse woord *chajaah* betekent *levende wezens*. Ezechiël zag een zwarte wolk aankomen met flikkerend vuur en omgeven met een glans. In het midden zag hij vier levende wezens. De ene had de gedaante van een mens, de tweede van een leeuw, de derde van een os, en de vierde van een arend. Elk had vier vleugels, met twee bedekten zij hun lichaam, één aan de voorkant en één aan hun achterkant. De twee andere vleugels ruisten bij hun beweging als wateren. Tevens waren er raderen bij hen gesteld, en werd een geroep gehoord van de aanstormende strijdwagens en legers. Dit profetisch visioen toonde hem de komst van de Chaldeeën om Jeruzalem en te tempel te verwoesten.

Ezechiël zag in een visioen dat de cherubs de troon des Heeren droegen, naar de dorpel van de tempel en daarna naar de Olijfberg. Als een voorbode dat de Heere de tempel en de stad ging verlaten, Ezechiël 10 en 11:22.

Dezelfde soort *chajaah*, *dieren*, zag Johannes voor de troon van God, met dit verschil dat die *levende wezens* zes vleugels hadden, Openb. 4:6-8. Deze zes vleugels treffen we ook aan bij de serafs die in Jesaja 6 beschreven worden. Ook is er overeenkomst tussen de uitroep van de serafs in Jesaja 6 en in de verschijning die Johannes zag. Beiden riepen: *heilig, heilig, heilig, is de Heere der Heirscharen*.

Onze kanttekenars en M. Henri verklaren deze 4 'dieren' als typen van de 4 evangelisten. Dit is naar mijn gedachten onjuist. Want Johannes was nog op Padmos, terwijl hij in dit visioen zichzelf dan zou zien als een cherub met een arendgezicht in de hemel. Dit is heel ongewoon. Ezechiël zegt nadrukkelijk dat het cherubs waren en geen mensen. W. Greenhill verklaart duidelijk dat het *dezelfde* 'wezens' zijn die Ezechiël beschrijft en die in Openbaring vertoond worden aan Johannes.

W. Greenhill: *Verklaring van de profetie van Ezechiël*, hfd. 1.

Los van deze tekst gezien, kunnen cherubs en engelen wèl groepen mensen vertegenwoordigen. Want er wordt in Openbaring regelmatig over 'andere engelen' gesproken, met diverse functies die ontleend worden aan menselijke werk op aarde.

Bijvoorbeeld, een engel vliegt en preekt, een engel maait de oogst met een sikkel, en een engel die druifrossen afsnijdt, Openbaring 14:6, 15, 19.

"Het is bekend, niemand der uitleggers zulks ontkennende, dat de engelen in de Openbaring doorgaans een zinbeeld van andere personen dragen, naardat het met de vertoning der gezichten overeenkomt; hetzij van Christus Jezus Zelf – doch alsdan met Zijn kenmerken omschreven – hetzij van de leraars der kerk, of prinsen als uitvoerders van Goddelijke oordelen."

C. Vitringa, Verklaring van Jesaja, dl. 1, blz. 488.

Serafs

Het Hebreeuwse woord *seraf* (meervoud: serafim) is afkomstig van een woord wat *branden* betekend. Van serafs lezen wij alleen bij de roeping van Jesaja, hfd. 6. Van de cherubs in de tempel staat dat ze twee vleugels hadden. De serafs in Jesaja 6 hebben zes vleugels: twee om hun gezicht te bedekken, twee om hun voeten te bedekken en twee om te vliegen. Jesaja 6:1-7.

In het jaar, toen de koning Uzzia stierf, zo zag ik den Heere, zittende op een hogen en verheven troon, en Zijn zomen vervullende den tempel. De serafs stonden boven Hem; een iegelijk had zes vleugelen: met twee bedekte ieder zijn aangezicht en met twee bedekte hij zijn voeten en met twee vloog hij. En de een riep tot den ander en zeide: Heilig, heilig, heilig is de HEERE der heirscharen; de ganse aarde is van Zijn heerlijkheid vol! Zodat de posten der dorpels zich bewogen van de stem des roependen; en het huis werd vervuld met rook. Toen zeide ik: Wee mij, want ik verga; dewijl ik een man van onreine lippen ben, en ik woon in het midden eens volks, dat onrein van lippen is; want mijn ogen hebben den Koning, den HEERE der heirscharen gezien. Maar een van de serafs vloog tot mij, en had een gloeiende kool in zijn hand, die hij met de tang van het altaar genomen had. En hij roerde mijn mond daarmede aan, en zeide: Zie, deze heeft uw lippen aangeroerd; alzo is uw misdaad van u geweken, en uw zonde is verzoend.

Let eens op deze zeldzaam rijke beschrijving van het werk van de serafs. Ze verheerlijken God. Ze zijn werkzaam in de roeping van Jesaja en in het bekendmaken van zijn verzoening met God door Christus, Die op de troon zit. (Joh. 12:41)

10. Visie van de Joden en de Christelijke kerk

De Joodse kerk onder het Oude Testament heeft haar visie op de engelenwereld uitvoerig beschreven. De Joden besteedden veel meer aandacht aan de engelen en hun diensten dan wij dat doen. Het is heel interessant om van hun inzicht kennis te nemen, maar het voert te ver om daarover uit te weiden. Hoewel er ook punten zijn te noemen, die niet in de Bijbel te vinden zijn, of die tegen de Bijbel strijden.

Hun visie is via de synagoge in de vroeg Christelijke kerk overgenomen. En in de loop der eeuwen is daarin nogal wat toegevoegd, wat uitliep in een engelenverering in de Rooms-Katholieke Kerk. Hoewel daar tal van elementen in zijn, die puur menselijk zijn, kunnen we er wel uit concluderen, dat wij naar een ander uiterste overgeslagen zijn, helaas.

Dr. J. Owen schrijft, dat volgens een boek uit de 4^e eeuw, "*De hemelse hiërarchie*", - zogenaamd van Dionysius de Areopagiet, Hand 17:34 - er negen soorten engelen zouden bestaan. (Owen over Hebr. 1:14). Deze soorten worden onderverdeeld in drie keer drie klassen. De eerste drie zijn de serafs, cherubs en tronen. Daarna volgden de heerschappijen, krachten en machten, en tenslotte de overheden, aartsengelen en gewone engelen.

Het roomse bijgeloof leidde in de Middeleeuwen tot steeds groter verdwazing, vooral toen de gedachte postvatte, dat kleine kinderen die stierven, voort zouden leven als 'engeltjes' in de hemel, zodat men engelen in kindergestalte ging afbeelden, 'cherubijntjes en serafijntjes'.

De kerken na de Reformatie waren niet streng tegen het uitbeelden van engelen. Je komt ze tegen op orgelkasten en ook op titelpagina's in boeken van Godzalige oude theologen. Men maakte afbeeldingen van engeltjes als naakte jongetjes met trompetten in de hand.

11. Val van een aantal engelen

Waarin bestond de zonde van satan en zijn engelen? In Judas vers 6 staat, *dat zij hun beginsel niet hebben bewaard*. Er staat in het Grieks het woord *archè*. Het betekent: begin, oorsprong, eersteling, principe. Christus wordt genoemd de Archè, het Begin van Gods schepping, Openb. 3:14. Aardse en hemelse overheden worden in het Grieks in het meervoud genoemd: *archai*. Vandaar dat Michaël wordt genoemd: de archangel, een combinatie van *archè* en *engel*. Wanneer Judas schrijft, dat de gevallen engelen hun beginsel, hun *archè* niet bewaard hebben, wil dat zeggen dat zij niet tevreden waren met de plaats, die God hun in Zijn scheppingshiërarchie gegeven had. Zij kwamen in opstand tegen hun Schepper. Dezelfde zonde noemt Paulus, als hij vermaant om geen nieuweling tot ouderling te kiezen, "opdat hij niet *opgeblazen* worde en in het oordeel des duivels valle," 1 Tim. 3:6. De zonde van de satan was pure hoogmoed. Hij wilde de plaats van de Zoon van God innemen.

Over de val van de duivel kunnen we ook lezen in Ezechiël 28:11-13. Daar wordt gesproken over de koning van Tyrus, als type van de Antichrist. Maar er ligt ook een verwijzing naar de val van de duivel in. "Gij waart een gezalfde, overdekkende cherub; en Ik had u alzo gezet; gij waart op Gods heiligen berg; gij wandelde in het midden der vurige stenen. Gij waart volkomen in uw wegen, van den dag af, dat gij geschapen zijt, *totdat er ongerechtigheid in u gevonden is,*" enz.

"Vele uitleggers hebben verondersteld dat, behalve de letterlijke zin van deze treurzang, hij tevens een allegorie is, en dat hij een toespeling is op de val der engelen, die gezondigd hebben, en die zichzelf door hun trots teniet deden. En, zoals gewoonlijk in teksten die een mystieke betekenis hebben, wijzen sommige passages hier op de koning van Tyrus, als dien van haar koopwaar, anderen *op de engelen die op Gods heiligen berg zijn*. Maar als er iets mystieks in is (wat misschien het geval is) dan zou ik er eer een toespeling in zien op de val van Adam, waar vers 13 aan doet denken: *Gij waart in Eden Gods hof, ten dage als gij geschapen werd.*" (M. Henri over Ezech. 28.)

Mijns inziens ligt deze lering in Ezechiël 28:

De *overdekkende cherub* was op Gods berg, wandelende tussen de engelen en hij was in de hof van Eden. Deze *cherub* was waarschijnlijk bij Adam en Eva voordat zij gevallen waren. Hij werd jaloers op de Zoon van God, Die Zijn beeld uitstraalde in de mens. De *cherub* wilde de Zoon van God gelijk zijn. Deze ongerechtigheid werd in hem gevonden. God stootte de *cherub* uit Zijn gemeenschap. Maar vermomd als een listige slang ging hij in de hof van Eden de mens verleiden, om zijn eigen hels en hoogmoedig vergif ook in de mens te spuwen.

De andere engelen zijn staande gebleven. *God had in de schepping daartoe de kracht en genade gegeven*, zoals de kanttekenaars dat schrijven over Job 4:18 (nr. 30 en 31) en Job 15:15. Hij bewaarde hen om hun kracht niet te misbruiken. Daarom noemt Paulus de goede engelen: "de uitverkoren engelen," 1 Tim. 5:21.

In Openbaring 7 vers 9-12 staat dat Johannes de troon van God en het Lam zag en de uitverkorenen schare mensen met de 4 dieren en de 24 ouderlingen die Hem aanbidden.

Opvallend staat er op, dat de Engelen rondom deze staan, als het ware een buitenste rij rondom de troon en God aanbidden. *Amen. De lof en de heerlijkheid en de wijsheid en de dankzegging en de eer en de kracht en sterkte zij onzen God in alle eeuwigheid. Amen.*

Wat is de oorzaak van deze opeenhoping van lofprijzen? Wel de Engelen dachten, menselijkerwijs gesproken, dat God hen bewaard had om ook niet in duivelse haat tegen hun Schepper uit te barsten, toen hun mede-engelen zich van God losscheuren. Dit brengt hen tot een eeuwige, onuitsprekelijke bewondering en aanbidding.

De macht en invloed van duivelen, of kwade engelen, gaan we hier voorbij.

Hoofdstuk 2 Het werk van de engelen

1. Engelen vergezellen Christus

God, éinig en Drie-enig heeft de engelen voltallig geschapen. Zij waren hun Schepper onderdanig en dat was hun zaligheid. Toen een gedeelte van hen afviel, stelde God de overigen vast in hun staat. Daarna viel de mens, door de verleiding van de duivel. Omdat de mens in een verbondshoofd geschapen was, wilde de Heere hem alleen in een Verbondshoofd herstellen. Gods enige en geliefde Zoon was bereid om dit grote werk op Zich te nemen. De Vader stelde Hem - als Middelaar - aan als Koning van de engelen en Verbondshoofd van Zijn uitverkorenen. Dit voornemen van God zou zijn vervulling pas krijgen wanneer Christus de menselijke natuur had aangenomen en als Borg het grote werk van verzoening tot stand had gebracht. Door Christus' Middelaarswerk zouden engelen en mensen weer met elkaar verzoend worden. Paulus spreekt daarvan in Efeze 1:10. *"Om in de bedeling van de volheid des tijd wederom alles tot één te vergaderen in Christus, beide wat in den hemel en wat op de aarde is."*

Om de heerlijkheid en het gezag van Christus als Middelaar aan te tonen, vergelijkt Paulus in Hebreëen 1 en 2 Christus en de engelen met elkaar. Christus heeft een voortreffelijker Naam ontvangen, meerder eer en gezag, en van Hem straalt een groter glans en glorie uit. "En als Hij wederom de Eerstgeborene inbrengt in de wereld, zegt Hij: en dat alle engelen Gods Hem aanbidden." Hebreëen 1:6 en Psalm 97:7.

Jezus is in Zijn diepe vernedering wel een weinig minder geworden dan de engelen, maar daarna is hij met eer en heerlijkheid gekroond, Hebreëen 2:9. Is Christus zó verheerlijkt, dan zijn Zijn kinderen het ook! Want de Heere Jezus nam de *engelennatuur* niet aan, maar *de natuur van het zaad van Abraham, dus de menselijke natuur*. Zo legt de kanttekenaar Hebreëen 2:16 uit.

Christus, *met engelen omringd*, wordt enkele keren door typen in het Oude Testament afgeschaduwed. Toen Jakob moest vluchten, kreeg hij te Bethel het visioen van de ladder die op de aarde ruste en waarvan de hoogste trap in de geopende hemel reikte. De engelen klommen daarbij op en neer, Genesis 28: 12. De Heere Jezus heeft dit visioen Zelf uitgelegd in Johannes 1:52. De Zoon des Mensen is als de ladder. De engelen zijn Zijn knechten, die Hem altijd vergezellen. De engelen komen hier in zekere zin voor als type van Gods kinderen, die langs die ladder opklimmen naar de hemel. Door Christus krijgen zij een toegang tot hun Vader, verzoend door de Middelaar. De ondervinding hiervan doet hen zeggen: *Abba, lieve Vader*. Er is een eeuwigheid voor nodig om dit onuitsprekelijk wonder te bewonderen!

1. De engel Gabriël kondigde de geboorte aan van Jezus en van Zijn voorloper, Lucas 1. Een engelenkoor zong het mooiste lied, met de prachtigste begeleiding wat ooit op aarde gehoord werd:

*Ere zij God in de hoogste hemelen,
en vrede op aarde,
in de mensen een welbehagen.*

Nadat Jezus verzocht werd door de duivel kwamen de engelen en dienden Hem. Markus 1:13. In het Grieks staat een mooi woord voor *dienden*: *dièkonoun*. Daar komt het woord *diaken* vandaan. Het betekent dat de engelen Jezus verzorgden van levensonderhoud, zoals eten en drinken. En zeker hebben ze Hem ook bewaakt tijdens Zijn slaap. Als de duivel Hem durfde aanranden in de woestijn, durfde hij het ook tijdens Zijn slaap te doen.

2. In Gethsémané daalde een engel af om Hem bij te staan.

3. Engelen dienden Hem bij Zijn opstanding. Zij wentelden de steen weg van de ingang van de grafspelonk en gaven adviezen aan de vrouwen en discipelen.

4. De engelen dienden Jezus op een uitnemende manier toen Hij de hemel binnenkwam. Die luister, die schoonheid, die lieflijke tonen en aangename muziek die zij toen maakten, was heel uniek. Deze engelenmuziek werd reeds afgeschaduwd in het Oude Testament toen de ark opgevoerd werd naar Sion. Bij die gelegenheid is waarschijnlijk Psalm 47 gedicht. "*God vaart op met gejuich, de Heere met geklank der bazuin*", Ps. 47:6.

5. Eens zullen de engelen Christus vergezellen in de oordeelsdag. De archangel zal met de bazuin blazen en zo zal Christus alle doden levend maken, 1 Thess. 4:16. De engelen zullen de uitverkorenen verzamelen, vanuit alle hoeken van de aarde. Niet één stofje van al de miljarden en miljarden zal verloren gaan. De engelen weten iedereen te vinden. Daarna zullen ze alle mensen dagvaarden voor het grote gericht, evenals de politie iemand arresteert, oppakt en voor de rechter daagt. Mattheüs 13:39 en 23:31; Lucas 12:8. En na het gericht zullen ze de verdoemden slepen en voortstuwen naar de hel, om eeuwig bij de duivelen in de hel te verkeren. O, ontzaggelijke werkelijkheid!

De *gevallen engelen* zullen ook door God geoordeeld worden, met welk vonnis de heiligen zullen instemmen. "Weet gij niet, dat wij de *engelen* oordelen zullen?" (1 Kor. 6:3.) De banden en ketenen waarmee de duivel en zijn helse aanhang zullen geboeid worden tot in de eindeloze eeuwigheid, zal aller-vreselijkst zijn. In helse wanhoop en grenzeloze woede zal hij zien dat Vorst Immanuël Zijn Bruid zal voeren naar de eeuwige troonzalen in de hemel.

Het laatste werk van de engelen zal dan voltooid worden, in het vergezellen van de grote schare verlost, die samen opgenomen worden in de wolken, de Heere tegemoet, in de lucht. "*En alzo zullen wij altijd met den Heere wezen. Zo dan vertroost elkander met deze woorden.*" (1 Thess. 4:17, 18.) Wat een oneindige heerlijkheid? Wie zou er niet naar verlangen?

2. Engelen tijdens oorlogsvoering

Zoals we al gezien hebben, kwamen in de tijd van de Bijbel engelenverschijningen dikwijls voor in oorlogstijden. Maar ook in de loop van de geschiedenis zijn engelen meer dan eens zichtbaar waargenomen. Laten we enkele bekende verschijningen eens nagaan. Onderstaand verhaal is overgenomen uit: H. C. Moolenburgh, *Een engel op je pad*, blz. 142 e.v. Oordeel zelf.

Engelen tijdens het rampjaar 1672

"Het verhaal waar we mee gaan beginnen is een puur Hollandse geschiedenis en gaat niet over beïnvloeding door een engel maar over profetie door een engel. Hier zien we dus de klassieke taak van de engel tevoorschijn komen, namelijk op te treden als boodschapper. E. Smit heeft deze historie voor het nageslacht bewaard en in 1965 gepubliceerd in: *Een Nieuw Geluid*. Hij ontleende het verhaal aan het in 1704 verschenen boekje *Zedelijke en stichtelijke gezangen van Jan Luijken*.

In 1672 brak voor ons land een rampjaar aan. Jan en Cornelis de Witt regeerden het land samen met regenten. Het was een stadhouderloos tijdperk. De gebroeders de Witt trachtten ten koste van alles vrede te bewaren met hun naburen, maar toch werd de republiek in dat jaar plotseling aangevallen door Engeland, Frankrijk, Munster en Keulen. Uit onze vaderlandse geschiedenis herinneren we ons: '*De regering radeloos, het land reddeloos, het volk redeloos.*' In dat jaar gebeurde het volgende:

In Zaandam, op het Kattegat aan de westzijde, woonde een deugdzaame weduwe genaamd Grietje Klaas. Toen de oorlog uitbrak, was zij zeer ongerust en daar was ook wel reden voor. Holland had zijn vloot goed onderhouden, maar zijn landleger was zwak en nu trokken sterke en goed getrainde legers over land tegen ons op. Ik volg hier nu even het verslag zoals dat in die tijd geschreven werd door Jan Luijken om u iets te laten proeven van de stijl:

'... zo is zij op 14 april, zijnde donderdag vóór Pasen, met dit bezwaard gemoed te bed gaan liggen, des avonds omtrent half tien, steunende op haar elleboog op de bedplank en de hand achter haar hoofd, zijnde de luiken voor hare glazen gesloten. In deze gestalte zijnde zo kwam daar een groot licht in de kamer, waar zich in vertoonde een Engel, in de gedaante van een schone jongeling, staande omtrent 8 of 10 voeten van de bedstede af, tegen haar over en zijn hoofd een weinig over de rechterzijde hellende, zag hij haar uitnemend liefelijk aan, waardoor haar hart zo verheugd werd, dat zij zeide, weltevreden te zijn, dat zij in den hemel geen meerder vreugd zou genieten. Zijn kleed was wit en lang, tot aan de voeten. Zijn voorkomen was uitnemend en hij was erg groot, zo lang als een man van gemiddelde lengte kan reiken. Zijn vleugels waren even hoog als zijn hoofd, de veren waren naar beneden gericht, niet uitgespreid tot vliegen. Op zijn hoofd had hij een soort leren mutsje, maar wit van kleur. De zijden van zijn hoofd vertoonden krullend haar. Door zijn linker onderarm stak een lange veer, met de pluim naar boven, boven zijn hoofd uitkomend. De veer was aan het eind lichtgrijs. Uit zijn linker onderarm kwam een el lang kastanjebruin takje met kleine uitspruitseltjes, een vinger lang, die aan het uiteinde groen begonnen te worden. Zijn armen uitgespreid zijnde boog hij die in het rond naar elkander toe.

Als hij nu zijn armen aldus in het rond tezamen boog zo wierd er duidelijk en klaar gesproken (doch op welke wijze, of het met uiterlijke stem of inwendig in de ziel was dat wist zij niet te onderscheiden): *"Zo zal God Holland bewaren."*

Toen dacht zij: Daar liggen wij binnen, dan zijn wij wel bewaard. Dit uitnemende gezicht duurde naar haar getuigenis dichter aan het half uur als aan het kwartier uurs. De gedaante des Engels was, in het aanzien van boven tot beneden als nieuw zilver. Wederom werd er ten tweeden male gesproken:

"De Engel des Heeren legert zich rondom degenen, die Hem vrezen." Toen dacht zij: "Dat staat in psalm 34."

Toen is dit gezicht verdwenen en Grietje Klaas wilde dit bij zich verborgen houden, waarover zij een grote angst in haar gemoed had tot zij het iemand openbaarde, waardoor zij werd verlicht; naderhand heeft zij het alle mensen, ter ere Gods, vrijuit verteld.

Dit is geschied en bekend geweest bij velen, ja ik mocht wel zeggen bij honderden van mensen, eer dat men wist hoe de zaak uit zoude vallen. Ja, het liet zich, gelijk een ieder bekend is, naderhand wel gans contrarie aanzien! Of nu de barmhartige God Holland niet op een zonderlinge wijze buiten alle menselijke hulp als in Zijn Vaderlijke armen bewaard heeft, dat stellen wij aan het oordeel van alle redelijke mensen. Wij hebben dit bij haar leven uit haar eigen mond gehoord.'

Inderdaad weten we uit de vaderlandse geschiedenis dat het allemaal buiten verwachting goed afliep. Jan Luijken maakte ter gelegenheid van deze gebeurtenissen een gedicht waarvan ik u een klein stukje niet wil onthouden:

*"Een groot Gezant, in witte kleeden,
waar toonde die zich? In één der grote steden?
In 't Prinselijk Hof, of dóet hij zich ook voor
Aan een geleerd en hoog geroemd Dokter?
Och neen, maar zo gelijk wij altijd horen
Dat Godes wil het kleinste heeft verkoren,
Recht anders als de grote wereld merkt,
Is God, en al wat Zijne wijsheid werkt.
Slechts in een dorp, aan een vergeten zijde,*

*In 't laag gebouw (de grootsheid mag 't benijden)
Ziet eene Vrouw, vergeten maar oprecht,
In 't Goddelijk licht, die Goddelijke knecht,
Geloofd zij God, Die ons zo vriendelijk toont,
Hoe Hij nabij en om ons henen woont..."*

Wij zien in deze geschiedenis een frappante overeenkomst met enkele van de moderne engelenverhalen. De voorkeur voor de slaapkamer, het grote licht dat in de kamer schijnt, de eenvoud van de getuige.

Kennelijk hadden de veer en de tak symbolische betekenis. Bedenken we dat de veer in die tijd een schrijffpen was: hij wees met de punt naar beneden en was grijs van boven. Ik zie hierin het symbool van de gebroeders de Witt, voor wie de tijd voorbij was. In de uitspruitende tak zie ik de komst van stadhouder Willem III, die kort hierna het stadhouderschap aanvaardde. Hij was het die later koning van Engeland werd. Dit is overigens mijn eigen uitleg. In het oorspronkelijke geschrift staat er niets over." Tot zover Moolenburgh.

Engelen te Mons, Henegouwen, 1914

Een merkwaardig verslag geeft Hope Price in haar boek, wat in het Nederlands de titel draagt: *Engelen en hun invloed op ons bestaan*. Hieronder volgt het 9^e hoofdstuk: *Engelen tijdens de eerste Wereldoorlog*

Tijdens de eerste Wereldoorlog hebben zich twee opmerkelijke verschijnselen voorgedaan die later door de troepen werden bestempeld als '*De Engelen van Mons*' en '*De Witte Cavalerie*'. Indertijd was er grote onenigheid over de vraag of de verklaringen nu waar of verzonnen waren. Waren het slechts de hersenspinsels van vermoeide soldaten of de verzinsels van de pers?

De eerste gebeurtenis vond plaats vlakbij het stadje Mons, [Bergen in Henegouwen] tijdens gevechten tussen het Duitse en het geallieerde leger, op 23 en 24 augustus 1914. Nadat de Duitsers alle tegenstand hadden bedwongen, trokken zij in een breed front op naar het hart van België en Frankrijk. De Belgen, de Fransen en de Britten boden manmoedig weerstand. Vooral de Britten werden hevig onder vuur genomen. De Britse troepen waren in de minderheid en waren al dagen achtereen bestookt. Zij hadden veel manschappen en wapentuig verloren in de hevige strijd. Een zware nederlaag leek onafwendbaar, vooral omdat er geen reservetroepen beschikbaar waren. Thuis waren de kerken volgestroomd met het Britse volk, dat gehoor gaf aan een oproep voor *een nationale gebedsdag*, omdat de toekomst van de geallieerden er somber uitzag.

In de weken daarop gebeurden een aantal opmerkelijke dingen, die de Duitse troepen lang genoeg vertraagden om het Britse leger de tijd te geven zich in betrekkelijke veiligheid terug te trekken.

De correspondent van *The Times* seinde het verontrustende bericht door 'dat het Britse leger bij Mons was verpletterd' en dat 'wij op onze lip moeten bijten en ons verdriet moeten wegslikken.' De volgende dag kwam echter het nieuws dat een ramp was voorkomen door een wonderbaarlijke gang van zaken.

Het volgende verhaal komt uit het boek *The Angels of Mons* (in 1916 gepubliceerd door E. Austin & Son) en is geschreven door twee Britse officieren:

"Wij Britten dachten dat we in de pan zouden worden gehakt omdat onze situatie bijna hopeloos was. Maar tot onze verbazing stonden de Duitsers als aan de grond genageld. Ze raakten hun geweren niet aan en bewogen zich niet totdat we ons hadden

omgedraaid en waren ontsnapt. Een man zei dat hij 'een legermacht van engelen' tussen ons en de vijand had zien staan. Hij is er een ander mens door geworden. Iemand vroeg een andere man of hij het fantastische verhaal van de engelen had gehoord. Hij antwoordde dat hij ze zelf ook had gezien.

Toen hij en zijn metgezellen zich terugtrokken, hoorden ze de Duitse cavalerie in hoog tempo achter zich optrekken. Ze zagen een plek waar ze stelling konden nemen en veilig waren. Maar voordat ze die plek konden bereiken, had de Duitse cavalerie hen al ingehaald. Ze draaiden zich om naar de vijand en wachtten op de wisse dood. Tot hun verbijstering zagen zij echter tussen zichzelf en de vijand een legerschare engelen. De Duitse paarden steigerden in paniek en gingen ervandoor. De mannen probeerden ze met de teugels te bedwingen, maar de arme dieren vlogen alle kanten op, weg van onze mannen."

Kapitein Cecil Wightwick Hayward, stafofficier in het Eerste Corps Geheime Dienst van het Hoofdkwartier van het Britse Leger, legde een verklaring af van wat hij had gezien.

In *This England* het winterkwartaal van 1982, stond het volgende verhaal:

"Terwijl een detachement Britse soldaten zich terugtrok door Mons, waarbij zij hevig onder vuur werden genomen, knielden ze achter een haastig opgetrokken barricade neer en probeerden ze de opmars van de vijand te stuiten. Aan beide zijden werd hevig geschoten en de lucht trilde van de oorverdovende knallen van ontploffende granaten. Plotseling hield aan beide kanten het schieten op en viel er een stilte. Toen ze over hun barricade keken zagen de verbijsterde Britten dat er vier of vijf wonderlijke gedaanten, veel groter dan een mens, tussen hen en de Duitsers in stonden. Ze droegen witte gewaden en hun hoofden waren onbedekt. Ze leken eerder te zweven dan te staan. Ze stonden met hun rug naar de Britten toe en strekten hun armen naar de Duitsers uit. De zon scheen bijzonder helder op dat moment. Meteen daarna zagen de Britten hoe de Duitsers zich in grote wanorde terugtrokken."

Het verhaal van Kapitein Hayward vervolgt:

"Een andere keer liepen de Britten het gevaar door de Duitsers te worden omsingeld. Ze hadden reeds erg veel manschappen en wapens verloren. Toen de situatie hopeloos leek, hield het zware vijandelijke vuren plotseling op en werd het doodstil. De hemel opende zich en een helder stralend licht begon te schijnen. 'Lichtgevende gestalten' verschenen. Ze leken tussen de Britse en de Duitse strijdkrachten in te zweven en de voortgang van de vijand te blokkeren. Enkele soldaten van de Duitse cavalerie rukten op, maar de officieren en manschappen konden hun paarden er niet toe bewegen om door te stoten. Voordat de verbouwene Britten beseften wat er gebeurde, trok het schijnbaar triomferende vijandelijke leger zich in grote verwarring terug. Hierdoor konden de Britse en geallieerde legers zich hergroeperen en enkele kilometers westelijk een nieuwe verdedigingslinie opzetten. Die dag werd een groot aantal Duitsers krijgsgevangen gemaakt. Ze gaven zich zonder duidelijk aanwijsbare reden over. Men vroeg hun naderhand waarom ze de wapens hadden neergelegd, aangezien zij met een overweldigende meerderheid waren geweest. De Duitsers keken stomverbaasd en antwoordden: 'Maar jullie waren met duizenden en duizenden.' Men veronderstelde dat zij de engelen hadden beschouwd als versterkingen van de geallieerde troepen."

De officiële Duitse versie van de gebeurtenissen werd gegeven in een brief in *de Church Times* van 28 juli 1915:

"We konden gewoon niet verder... we waren machteloos".

Een Duitse luitenant antwoordde op de vraag waarom zijn mannen niet waren doorgedaan met hun charge: "Ik weet het niet. Het enige wat ik weet is dat we recht op de Britten afstormden en dat we plotseling werden tegengehouden... er viel niets te bekennen, maar onze paarden draaiden zich om en gingen er vandoor. We stonden machteloos!

In een Bijbels verhaal reageerde een dier op dezelfde wijze als de Duitse paarden. In Numeri 22 probeerde Bileam zijn ezel voort te drijven, maar het beest weigerde stug omdat hij een engel op zijn weg zag staan. Pas toen Bileam deze engel zelf ook zag, begreep hij waarom de ezel zich zo koppig had gedragen.

William Foggitt uit Thirsk in het noorden van Yorkshire herinnert zich dat zijn vader op een zondagavond in 1919 terugkwam van de avonddienst in de methodistenkapel van Thirsk. Die vertelde dat hij 'een prachtige preek had gehoord van een jongeman die in de slag bij Mons had gevochten in augustus 1914.' De soldaat had verteld dat hij een gewonde Duitse soldaat had gevonden die opgewonden naar de hemel had gewezen. 'Ik knielde om hem te drinken te geven uit mijn veldfles en de Duitse soldaat kreunde: "Engelen, engelen, ze hebben ons tegengehouden."

Toen de troepen zich in de daaropvolgende dagen uit Mons terugtrokken, werden er nog meer verschijningen gemeld. In een brief aan de *Evening News* van 14 september schreef een alom gerespecteerde luitenant-kolonel:

"In de nacht van de 27ste reed ik met de colonne mee, samen met twee andere officieren. We hadden zitten praten en deden ons best om niet op onze paarden in slaap te vallen. Terwijl we reden, werd ik me bewust van een groot aantal ruiters in de velden aan weerszijden van de weg waarover wij voorttrokken. Deze ruiters leken op eskadrons cavalerie en het leek alsof ze door de velden reden en op gelijke hoogte met ons voorttrokken. Het was niet erg donker die nacht en ik verbeelde me dat ik duidelijk ettelijke eskadrons van deze ruiters zag. Ik zei er eerst geen woord over, maar hield ze ongeveer twintig minuten in het oog. De andere twee officieren waren opgehouden met praten. Tenslotte vroeg een van hen of ik iets in de velden zag. Ik vertelde hun wat ik had gezien. De derde officier gaf toe dat hij deze ruiters ook al twintig minuten had zien rijden. We waren er zo vast van overtuigd dat het om echte cavalerietroepen ging dat tijdens onze volgende stop een van de officieren met een aantal manschappen op verkenning uitging. Ze vonden niemand. Het werd steeds donkerder en we zagen ze niet meer. Hetzelfde verschijnsel was waargenomen door een groot aantal mannen in onze colonne. We waren natuurlijk allemaal hondsmoe en uitgeput, maar het is uitzonderlijk dat zoveel verschillende mensen hetzelfde verschijnsel zagen. Ik weet absoluut zeker dat ik die ruiters heb gezien. Ik ben ervan overtuigd dat ze niet alleen in mijn verbeelding bestonden. Ik probeer het raadsel niet te verklaren, ik vertel alleen de feiten."

Uit de toon van zijn verklaring blijkt dat de luitenant-kolonel de ruiters als gunstig gezinde troepen beschouwde en niet als vijandige.

In de *Evening News* verscheen een bericht over de daaropvolgende dag, waarvan de juistheid werd bevestigd:

"Ik vocht met mijn bataljon in de aftocht uit Mons rond de 28ste augustus. Men verwachtte dat de Duitse cavalerie een aanval zou doen en we lagen gereed om terug te schieten. Het was erg heet en helder weer en tussen acht en negen uur 's avonds stond ik met negen anderen op wacht. Aan weerszijden van ons stonden ook groepen van tien man op wacht. Opeens kwam er een officier aan, die er erg bezorgd uitzag. Hij vroeg ons of we iets verbazingwekkends hadden gezien. Hij nam mij en een aantal anderen terzijde en wees naar de lucht. Ik zag duidelijk een vreemd licht met een heel duidelijke vorm. Het was geen weerspiegeling van de maan en er waren ook geen wolken. Het licht werd helderder en ik kon duidelijk drie gestalten zien. De middelste had iets wat op gespreide vleugels leek. De andere twee waren niet zo groot maar waren duidelijk te zien naast die ene in het midden. Het leek alsof ze een los gewaad met een gouden glans aan hadden. Ze zweefden boven de Duitse linie, met het gezicht naar ons toe. We stonden ongeveer drie kwartier te kijken. Alle mannen die bij me waren, zagen ze ook, en van

de andere groepen kwamen mannen ons vertellen dat ze hetzelfde hadden gezien. Ik heb niet de geringste twijfel dat we hebben gezien wat ik nu vertel. Ik zal dit nooit vergeten, zo lang als ik leef. Wanneer ik 's nachts in bed lig, zie ik het weer precies zo voor me. Behalve ik hebben slechts vijf mannen van mijn bataljon het overleefd en ik denk niet dat ik ooit weer aan het front zal vechten. Ik heb een staat van vijftien jaar trouwe dienst en ik zou mezelf niet graag voor gek zetten door een of ander verzonnen verhaal op te hangen."

Zij die maar moeilijk konden geloven dat God op zo beslissende wijze tussenbeide kon komen om de troepen te helpen in hun strijd tegen de Duitsers, zochten naar een alternatieve verklaring. Op 29 september stond een artikel in de *Evening News*, getiteld 'De Boogschutters', geschreven door de beroemde schrijver en journalist Arthur Machen. De auteur omschreef het artikel als pure fictie en eigen vinding:

"Mijn verhaal ging over de geesten van de grote Engelse boogschutters uit de tijden van de oude oorlogen, die uit hun rustplaatsen werden gewekt door het machtige bevel van Sint Joris: "In 't gelid, in 't gelid, in 't gelid!" Maar toen de mensen hierover begonnen te praten, noemden ze deze boogschutters de "*Engelen van Mons*".'

Machen gaf zelf toe dat hij het verhaal had verzonnen nadat hij de voorbarige berichten over de Britse nederlaag bij Mons had gelezen in de zondagskranten. Hij zei: 'Ik weet nog hoe verdrietig we waren. Ik denk dat ik mezelf in de eerste plaats wilde troosten en daarom begin september het verhaal van de boogschutters schreef.'

Het is merkwaardig dat dit verhaal verward is met het verslag van de Engelen van Mons. Het verhaal ging over Agincourt en boogschutters en Sint-Joris. Het waar gebeurde verhaal ging over Mons en ruiters en engelen. Machen schreef zijn verhaal in september en het verscheen pas op 29 september in de krant. Al vanaf 25 augustus kwamen er berichten over engelen binnen en de *Evening News* hield het publiek voortdurend op de hoogte van de feiten. Het lijkt erop dat degenen die twijfelden aan de mogelijkheid van een Goddelijke tussenkomst, verwarring probeerden te stichten en twijfel wilden zaaien omtrent de verklaringen over de engelen.

Dominee Peter Wright schreef me om me te vertellen over een oudere man die tuinier was toen hijzelf predikant was in East Blatchington in de jaren zestig. De tuinier had de *Engelen van Mons* gezien en zei altijd dat 'hun vleugels ingeklapt waren.' Iemand anders schreef me dat een vriend van haar grootvader een van de soldaten was geweest die de Engelen van Mons hadden gezien. Hij vertelde er vaak over en in zijn stem klonk altijd ontzag.

Drieëneuhalf jaar later, in juli 1918, waren de geallieerde troepen aan het einde van hun krachten na de voortdurende, meedogenloze gevechten in Frankrijk. In maart 1918 hadden de Portugezen zich bij de geallieerden gevoegd en in mei besloten de Amerikanen troepen te sturen. Er waren grote aantallen gesneuvelden door het krachtige vijandelijke geweld tegen de geallieerde linies ten noorden van Béthune bij La Bassée. Als gevolg van de geografische ligging waren de Britten terechtgekomen in een soort fuik, die gemakkelijk afgesloten kon worden, zodat de manschappen en de uitrustingen afgesneden werden.

Het volgende citaat komt opnieuw uit het ooggetuige verslag van Kapitein Cecil Wightwick uit *This England*:

"Het bulderen van de granaatinslagen en de ontploffingen was zo oorverdovend dat de grond er letterlijk van trilde. We raakten erdoor verdwaasd, hoewel we ons bijna vijf kilometer achter de frontlinie bevonden. De onfortuinlijke Portugezen werden bijna massaal afgeslacht, zodat er een gat in onze frontlinie viel, waar de vijand in groten getale doorheen stormde. De weinige Portugezen die het overleefden, kwamen strompelend door Béthune. Ze hadden hun uitrusting

afgegooid en wilden alleen nog maar weg uit de hel achter hen. Kort daarop volgden de Britse troepen, die in de flank getroffen waren.

In Engeland stelde iedereen zich wanhopige vragen: 'Zou het de Duitsers lukken om Parijs in te nemen?' 'Zouden de Amerikanen op tijd komen om de aanval te stuiten?' 'Zouden de Engelse havens nu binnenkort door Duitse granaten worden getroffen, afgeschoten vanaf de Franse kust?' Maar toen herinnerden we ons de 'Engelen van Mons' *en opnieuw werd de hele Britse natie opgeroepen om te bidden*. De Amerikanen werden hiertoe eveneens opgeroepen en alle Engelstalige volken zonden gezamenlijk hun gebed ten hemel.

Toen gebeurde er iets dat leek op het Bijbelse verhaal uit 2 Koningen 7:6 en 7, toen het Aramese leger de stad Samaria langdurig belegerde en de inwoners van de stad bijna van de honger stierven. God zond zijn profeet Elisa met een bericht dat het beleg op die dag zou worden beëindigd. Het leek een onmogelijke droom, maar diezelfde avond nog gebeurde het onmogelijke:

Want de HEERE had het heir der Syriërs doen horen een geluid van wagenen, en een geluid van paarden, het geluid ener grote heirkraft; zodat zij zeiden de een tot den ander: Zie, de koning van Israël heeft tegen ons gehoord de koningen der Hethieten, en de koningen der Egyptenaren, om tegen ons te komen. Derhalve hadden zij zich opgemaakt, en waren in de schemering gevloten, en hadden hun tenten gelaten, en hun paarden, en hun ezelen, het leger gelijk als het was; en waren gevloten om huns levens wil."

Het verslag van Kapitein Hayward gaat als volgt verder:

"De granaatsalvo's van de vijand, die voornamelijk gericht waren geweest op het kapotgeschoten stadje Béthune, hielden plotseling op en toen werd ineens het vuur geopend op een heuveltje aan de rand van de stad. Op die open vlakte was geen boom, huis of mens te bekennen, maar toch schoot de vijand er verbeterd zijn geweren en machinegeweren op leeg. We keken stomverbaasd toe. De sergeant die naast mij stond, zei: 'De Duitsers zijn gek geworden, kapitein. Waarom zouden ze in vredesnaam die kale vlakte te grazen nemen?' En even plotseling als het begonnen was, werd het vijandelijke vuur gestaakt. In de volkomen stilte die toen viel, steeg ineens het danklied van een nachtegaal op. De dichte slagorde Duitse troepen, die hun overwinningsmars hadden ingezet, bleef ineens stokstijf staan. En terwijl we toekeken, viel hun slagorde uiteen! Ik zag mijn sergeant en zijn manschappen op de rand van een granaattrechter staan. Ze zwaaiden met hun helmen en riepen: 'De Duitser trekt zich terug!' Het was echt waar. Voor onze eigen verbouwereerde ogen viel dat goedgetrainde en schijnbaar triomferende leger uiteen in groepjes van angstige mannen die van ons wegvluchtten en alles weggooiden wat hen maar in hun vlucht kon remmen.

Niet lang daarna kwam mijn sergeant terug met twee krijgsgevangen Duitse officieren. De hogere in rang legde de volgende verklaring af: 'Wij hadden het bevel gekregen om in massaformatie aan te vallen, toen mijn luitenant zei: "Herr Kapitän, kijk eens naar die open plek achter Béthune, er komt een cavaleriebrigade aan. Ze moeten wel gek zijn, die Engelsen, om zo openlijk tegen ons op te trekken. Ik denk dat het de cavalerie van een van hun *koloniale* troepenmachten is. Ze dragen allemaal witte uniformen en rijden op witte paarden."

"Vreemd," zei ik, "Ik heb nog nooit gehoord dat de Engelsen een cavalerie met witte uniformen hebben, koloniaal of anderszins. Ze vechten altijd te voet en in kaki-uniformen, niet in het wit."

"Ze lopen in ieder geval goed in het oog," antwoordde mijn luitenant, "Onze kanonnen hebben hen nu in het vizier. Over een paar minuten is er niets meer van hen over."

We zagen de granaten tussen de paarden en hun ruiters tot ontploffing komen. Dezen kwamen in kalme draf dichterbij, in paradeformatie, elke man en ieder paard precies op zijn plaats. Kort daarna openden onze machinegeweren het vuur en bestookten de oprukkende cavalerie met een regen van lood. Nog steeds rukten ze in alle rust op, hoewel de granaten steeds veelvuldiger om hen heen ontploften. Geen ruiter of paard stortte echter ter aarde. Gestaa g kwamen ze dichterbij, duidelijk zichtbaar in het stralende zonlicht. Een paar passen voor hen uit reed hun leider, een krachtige gestalte, wiens haar als gesponnen goud rond zijn ontblote hoofd straalde. Aan zijn zijde droeg hij een groot zwaard, maar zijn handen hielden de teugels losjes vast en zijn grote witte strijddros voerde hem trots naar voren. Ondanks de hagel van granaten en het hevige mitrailleurvuur rukte de *Witte Cavalerie* op, als de opkomende vloed op het strand.

Toen werd ik door vrees bevangen en draaide ik me om te vluchten, ja, ik, een officier van de Pruisische Garde, sloeg op de vlucht, door paniek bevangen en om mij heen vluchtten honderden doodsbange mannen, jammerend als kleine kinderen, rennend voor hun leven. Het enige wat ze wilden, was weg van die oprukkende Witte Cavalerie en vooral van die ontzagwekkende leider. We zijn verslagen. Het Duitse leger is gebroken. Er zal misschien nog worden gevochten, maar we hebben de oorlog verloren. We zijn verslagen, door de Witte Cavalerie. Ik kan het nog steeds niet begrijpen."

Kapitein Hayward vervolgt:

"In de dagen daarop ondervroeg ik een groot aantal krijgsgevangenen en hun verklaringen kwamen grotendeels overeen met het verhaal van de officier. Dit ondanks dat ten minste twee van ons durfden te zweren dat we geen cavalerie in actie hadden gezien, hier noch elders op dat moment. Niemand van ons zag ook een wit paard, met of zonder berijder. Toch had de vijand het bewijs van hun aanwezigheid geleverd." Einde citaat Hayward.

Op 4 augustus 1918 was er opnieuw *een nationale gebedsdag*, ter gelegenheid van de vierde verjaardag van de Britse oorlogsverklaring aan Duitsland. Hierna volgde een geallieerde aanval op 8 augustus, een offensief dat duurde totdat de wapenstilstand werd getekend op 11 november 1918.

Net als in andere tijden in de Britse geschiedenis was er een onomstotelijk bewijs geleverd dat nationale gebedsdagen meteen worden verhoord, vooral wanneer hiertoe is opgeroepen door de Kroon, de Kerk en het parlement.

Engelen tijdens de Yom Kippuroorlog, 1973

Citaat uit: H. C. Moolenburgh, *Een engel op je pad*. Blz. 156-159.

Tijdens Grote Verzoendag op 6 oktober 1973, vielen Egypte en Syrië tegelijk Israël aan, terwijl de Israëliëse soldaten in gebed waren tijdens deze grootste van alle Joodse feestdagen. In deze vierde *Arabisch-Israëliëse* oorlog brak er een vreselijke strijd los, waarin het er aanvankelijk op leek dat Israël het onderspit zou delven. De Egyptenaren braken door de onneembaar geachte 'Bar Lev' linie heen en kregen het grootste deel van de oostelijke oever van het Suëzkanaal in handen. De Syriërs stormden de hoogvlakte van Golan op, veroverden de berg Hermon en rukten snel 15 mijl op.

De Israëliërs waren volkomen verrast en de traditionele radiostilte van Grote Verzoendag werd doorbroken om alle mannen naar het front te roepen.

In die tijd was er een Israëliëse Officier van Gezondheid, die het volgende verhaal heeft verteld aan een zekere Heer Xandry, die op zijn beurt het gehoorde publiceerde in een artikel in De Middernachtsroep van juni 1974. De naam en het adres van deze officier zijn bekend. Hier komt zijn verhaal:

"Tegen het einde van de tweede oorlogsdag zagen wij de hopeloze toestand van onze strijdende troepen in. Ieder dacht: *Dit is het einde*. De munitie was bijna geheel verschoten, voor ons lag een ongewoon groot aantal gevallen collega's en vrienden en bijna al onze tanks waren beschadigd.

De als onoverwinnelijk geprezen Golan-frontlinie werd ons door de vijand ontnomen, de Syriërs waren samen met de met hen verbonden troepen een bloedddorstige overwinningsopmars begonnen. Ze schenen er onverschillig voor te zijn, dat in hun eigen rijen het aantal gedode soldaten nog groter was dan bij ons. Ze marcheerden over hun gevallen heen alsof het sprinkhanen waren. De verhouding van de Israëlische strijdkrachten ten opzichte van de Syrische overmacht was ongeveer 1 op 10. Wat tanks betreft hadden de Syriërs zelfs een overmacht van 1 op 20. Rond 120.000 Arabieren met 1400 tanks streden tegen 12.000 Israëliërs met 70 tanks.

Bovendien hadden de Arabieren het voordeel van een strategisch zeer goed uitgekende verrassingsaanval die de Israëliërs meteen 15 mijl terug deed deinzen. Nu lag nog slechts de kern van ons eigen land, het Noord-Galilese Jordaandal achter ons. Was het einde van onze troepen nabij? Waarom ontvingen wij geen militaire bevoorrading? Waar bleef het veel geprezen bliksemsnelle leger van Israël? Velen dachten: Nu komt dus de afrekening van de Arabieren met ons. Arm Israël!

Plotseling kwam de Syrische aanval tot stilstand. Wat was er gebeurd? De ons nog overgebleven soldaten verwachtten de genadeslag - doch deze bleef uit! Midden in de opmars bleven de Syriërs met hun troepen en tanks steken. Ongelofelijk! Doch wij hadden ons bliksemsnel op de nieuwe situatie ingesteld en wij stormden met het weinige oorlogsmaterieel dat we nog over hadden naar voren, sloegen een bres in de linies en drongen hun gelederen binnen. Het onbegrijpelijke gebeurde: de vijand week net zo snel terug als hij te voren, bewust van de overwinning, onze stellingen omver had gelopen. Toen joeg ons hoopje mensen, zoals weleer in Gideons dagen, het vijandelijke reusachtig grote leger op de vlucht. Kort daarna kwam ook onze bevoorrading en onze versterking op gang en Israël overwon opnieuw. Zo was mijn belevenis aan het Syrische front. Wat was er echter - daar hielden wij ons allemaal mee bezig - in de Syrische rijen gebeurd?

Ik ontving kort daarop ook hierover inlichtingen; een van onze soldaten vertelde het mij. Hij was nog geheel onder de indruk van wat hij had gezien. Hier komt zijn verhaal:

'De Syriërs kwamen. Wij zagen hoe de verdedigingslinie vóór ons werd opgerold. Nu was ons leven ermee gemoeid. Waar bleef onze bevoorrading? We dachten: Nu is het afgelopen met ons. Plotseling - ik vertrouwde mijn ogen nauwelijks - schoof zich een reusachtige witte hand vanuit de hemel tussen ons en de Syriërs. Deze hand legde zich rustig voor de slaglinie van de vijand en vertoefde daar een ogenblik en schoof toen zeer behoedzaam de Syriërs terug in de richting van Damaskus. Ik was tot in het diepst van mijn ziel getroffen door de majesteit, de schoonheid en de absolute autoriteit van deze hand.

Wat mij overigens bijzonder sterk verwonderde was dat niemand van mijn kameraden zag wat mijn ogen aanschouwden..., doch de invloed van deze verschijning bespeurden allen. Het resultaat hiervan was wel, dat we met onze laatste krachten en munitie tot de tegenaanval overgingen. Onze troep stormde met ongebreidelde kracht de Syriërs achterna, ofschoon in ons leger nog maar kort tevoren vertwijfeling had geheerst.'

De getuigenis van deze soldaat kreeg ik pas te horen toen we reeds lang voor de poorten van Damaskus stonden. God had Zich op deze wijze geopenbaard. Het werd mij opnieuw duidelijk dat de Heere der Heerscharen sinds de uittocht van Mozes uit

Egypte Dezelfde is gebleven en Israël nog altijd beschermt. Hij strijdt nog steeds voor Zijn volk wanneer dat volk in grote nood tot Hem roept.'
Tot zover de Officier van Gezondheid.

Deze wonderlijke verlossing was niet de enige die plaats vond tijdens de Yom-Kippuroorlog. *The Jerusalem Post* gaf later diverse interviews weer, waarin de Hand van God duidelijk zichtbaar was.

Dat engelen bezig waren tot hulp van Israël tijdens de Yom-Kippur oorlog is voor mij buiten twijfel. De aanval door een geweldige Arabische overmacht, werd ingezet op de grote Verzoendag, die toen juist op sabbat viel. De geheime dienst had informatie gekregen van tevoren, maar het werd genegeerd. Dat was ook al heel eigenaardig. Het leek wel of de regering van Israël met blindheid geslagen was. De overmacht op zaterdag en zondag was zo groot dat de Israëlische troepen zowat radeloos werden. In doodsnoed vroeg de Israëlische regering hulp in van de Verenigde Staten van Amerika en ook van Nederland. Beide landen hebben hulp verleend.

Op maandag hoorde ik de ontzaggelijke nood waarin Israël zich bevond. Dat woog zó zwaar op mijn ziel dat ik nauwelijks in staat was om mijn werk te verrichten en gedurig uitriep: *O Koning Jezus, zendt Michaël de beschermengel, die voor Israëls hulp gereed staat!* (zie Daniël 12:1)

De veranderingen op het slagveld waren bijzonder. Het noordelijk leger stootte door naar Damaskus. En het zuidelijk leger, onder leiding van haar Ariël Sharon stootte door het Egyptisch leger in de Sinaïwoestijn heen en legde een bruggenhoofd over het Suëzkanaal. Daarmee sloot hij de 3^e divisie van het Egyptische leger in. 90.000 man van de afvoertroepen werden afgesloten van de bevoorrading. Dat werd fataal voor een leger in een gloeiende woestijn.

De overwinning werd in de pers toegeschreven aan de strategie van Sharon en Dayan. En Moshe Dayan schreef het toe aan Amerikaanse hulp. Een week na de inval sprak Dayan - met een door emoties verstikte stem - zijn dank uit aan Amerika. Letterlijk zei hij: *Syrië is verslagen; het likt zijn wonden.*

Maar ik weet van anderen, dat ze de God van Israël de eer gaven, omdat Hij vervuld had, wat geschreven is in Micha 4:9-13. *"Maar zij weten de gedachten des HEEREN niet en verstaan Zijn raadslag niet, dat hij hen vergaderd heeft als garven tot den dorsvloer"*, vers 12. Zie Psalm 68:9, volgens de berijming van Datheen.

*Veel duizend engelen zeer schoon
Dienen den Heer' voor Zijnen troon,
En zijn ook Zijn heirkrachten.
Door hen doet Hij zeer groot geweld,
Zo Hij tot Sina heeft in 't veld,
Voormaals getoond met machten.
O Heer' Gij zijt gevaren op,
Brekende der vijanden kop,
Nemende die gevangen;
Gij hebt heerlijke gaven fijn,
Ons, die hier en daar verstrooid zijn,
Rijk'lijk laten ontvangen.*

3. Engelen tot hulp voor onbekeerde mensen

Praktisch al de oude theologen stellen in hun dogmatiek de vraag of engelen kunnen werken op het lichaam en op de geest van mensen. Deze vraag had een oorzaak. Rond 1690 publiceerde Balthasar Bekker een dik boek, wat de titel droeg: *De betoverde wereld*. Bekker ontkende het bestaan niet van engelen en duivelen, maar hij bestreed de mening dat ze op de aarde kunnen komen, of daar leven en wonen. Dat gold niet alleen de engelen, maar ook de duivelen. Jac. Koelman noemt het *een gruwelijk boek, opgepropt met schadelijke en zielsverderfelijke valse stellingen. Ja, Godslasterlijk omtrent de Heilige Geest en Christus*. Afgezien van het verkeerde in zijn visie, was er een goed element in, dat hij allerlei bijgelovigheden van toverij en hekserij bestreed. Omdat sommige wetenschappers de engelen rationalistisch benaderden, deden de oude schrijvers veel moeite om de tegenwoordigheid en de werking van engelen bij mensen te bewijzen.

Engelen in natuurverschijnselen

Sommige mensen kunnen moeilijk geloven dat de engelen werken op de wind, in de lucht en in het water. Wel, wij moeten het niet opvatten als wijzigingen in het klimaat, maar als tijdelijke en zichtbare bewegingen in de natuur. Engelen hebben de macht om dat te doen. Het eerste bewijs dat engelen in natuurelementen kunnen werken vinden wij in de plagen van Egypte. Dat God die plagen in Egypte zond, weet iedereen. God gebruikte daarvoor de dienst van de engelen.

In Psalm 78 geeft Asaf een opsomming van de plagen die God in Egypte zond. Verandering van water in bloed, ongedierte, hagel, pest en de dood van de eerstgeborenen en van het vee. Asaf trekt uit die opsomming een conclusie: *"Hij zond onder hen de hittigheid Zijns toorns... met uitzending der boden van veel kwaad."* In het Hebreeuws staat *maleachim*, dat zijn engelen of boden. Sommige theologen hebben gesuggereerd dat het kwade engelen, duivelen waren. Echter, de HEERE stuurt geen duivelen. Duivelen zijn Gods knechten niet. Zij zijn Gods grote tegenstanders. Onder Zijn toelating kunnen ze veel ellende veroorzaken, wij kunnen door eigen schuld aan hen overgelaten worden, maar Gods dienaars zijn ze niet. Sommigen denken dat de 'engel des doods' een engel van de satan is. Nee, God regeert, Hij beschikt over leven en dood en gebruikt daartoe de dienst van engelen, als Hij dat wil.

Een engel in Bethesda

Nog een ander bewijs dat engelen kunnen werken op natuurelementen, vinden wij in de schitterende passage over het ziekenhuis Bethesda, Johannes 5:1-7. De bron van het badwater Bethesda ligt in de buurt van de Schaapspoort te Jeruzalem. In Jezus' dagen was hieraan een grote bijzonderheid verbonden. Regelmatig daalde een engel neer in het badwater en bewoog het water. Die dan het eerst daarin kwam, werd gezond, welke ziekte hij ook had. Geen wonder dat men een ziekenhuis rondom het badwater bouwde. U kunt wel indenken, hoe belangstellend de zieke mensen steeds naar het water tuurden, om zo spoedig mogelijk de eerste te zijn zodra het water bewoog.

"Engelen", zegt M. Henri over Joh. 5:4, "zijn Gods dienstknechten en vrienden der mensen; en zij zijn misschien meer werkzaam in het wegnemen of doen ophouden van krankheden (zoals boze engelen werkzaam zijn om ze in de wereld te brengen) dan wij weten of vermoeden. Rafaël, de apocriefe naam van een engel, betekent *medicina Dei*, Gods medicijn, of liever: *Gods geneesmeester*. Zie tot welk gering dienstbetoon engelen zich verwaardigen, ten behoeve van Godvruchtigen."

Onze langdurige zieken kunnen zich ook indenken wat het is geweest om 38 jaar lang te wachten op gezondheid, maar het blijft steeds uit. Elke keer die teleurstelling dat andere mensen gezond naar huis gingen, en zelf ziek achter te blijven, dat valt niet mee. Wij waarderen onze gezondheid niet voordat wij die verliezen.

Wij kunnen hier ook uit leren dat wij voor de gezondheid van onze ziel de middelen moeten waarnemen, maar dat de Heere er boven staat. Smytegelt zegt ergens: *'die nat wil worden moet in de regen staan, die bekeerd wil worden moet onder 't Woord gaan.'* Sommige mensen klagen dat ze al zolang gebeden hebben om bekering, maar ze krijgen het niet. Wij moeten zulke mensen niet afstoten, maar met hen te doen hebben. Het is waar, ze zijn niet aan hun vermeende rechten ontdekt, maar wij waren dat ook niet voordat de Heere onze ogen ervoor opende. Maar gelukkig, de Heere Jezus kan het door een ander middel doen, dan waardoor wij het verwachten.

Ongedacht en onverwacht kwam de Heere Jezus aan het bed van die lamme man die daar al 38 jaar ziek lag. Jezus genas hem in één moment. Dit was tot grote ergernis van de Farizeeën, want het was juist sabbat. Het was alleen zo jammer dat die man Jezus ging verklikken bij Zijn vijanden. Je ziet, die man waardeerde wel zijn gezondheid, maar niet zijn Weldoener. Zijn ondankbaarheid is niet goed te keuren, maar het is wel te begrijpen. O, wij zijn geen haartje beter.

Wij, en velen met ons, zijn al 38 jaar goed gezond. Eren wij onze Schepper? Wij zijn misschien nog geen 38 dagen in ons leven ziek geweest. Roemen en prijzen wij onze Weldoener voor onze goede gezondheid? In die ondankbare man kunnen wij ons beeld terugvinden. Gelukkig dat Jezus hem voor de tweede keer zo vriendelijk behandelt: *'zondig niet meer, opdat u niet wat ergers geschiedde.'*

Pleun Kleyn, een oprecht en verstandig kind van God, heeft een boek geschreven over het zielenleven van Gods kinderen. Hij deed dat naar aanleiding van *de vijf zalen van Bethesda*. Iedere zaal vertegenwoordigt een zielenstand van Gods volk. Elke bladzijde biedt een schat van bevindelijke informatie voor allerlei gemoedsgestalten. Die onderwijs wil ontvangen over de standen van het geestelijk leven kan daar zijn hart ophalen. Ik weet wel, dat de beste leringen in Gods Woord te vinden zijn. Nu dit boekje trekt u niet van de eenvoud van Gods Woord af. Echter zijn er enkele zaken uitgedrukt, zoals dat vroeger onder Gods volk gebruikelijk was. Nú heeft dat wel enige toelichting nodig.

Dit even tussendoor opgemerkt.

Engelen helpen ook onbekeerde mensen

Kunnen engelen *onbekeerde mensen* helpen? Gelukkig wel. De Heere helpt onbekeerde mensen toch ook vele keren in hun leven. Zouden engelen het dan niet mogen? Stuurt de Heere engelen naar onbekeerde mensen? Jazeker. Uit de geschiedenis van de lamme man te Bethesda komt het toch duidelijk naar voren dat de Heere engelen voor onbekeerde mensen wilt gebruiken. Wat denkt u, zouden er alleen kinderen van God op de vijf zalen van Bethesda gelegen hebben? De snelste kinderen van God werden dus alleen genezen? Nee, zo is het niet.

Het is uit de Bijbel en uit tal van boeken bekend dat onbekeerde mensen de engelen *gezien en gehoord* hebben. Meestal wisten ze dan niet dat het engelen waren.

De Assyriërs zagen de engel die 185.000 soldaten in het leger doodde niet, maar zij ondervonden wel zijn slaande hand, Jes. 37:36, 37.

Toen David het volk Israël uit hoogmoed geteld had, zond de Heere een verdervende engel in heel Israël, 1 Kon. 21:12. Toen de engel bij Jeruzalem kwam, werd David schuldenaar voor God. Hij zag de engel staan tussen hemel en aarde en kreeg het zeer

benauwd, 2 Sam 24:16. Ornan en zijn zonen zagen de engel ook, maar de meesten zagen die niet.

De wachters bij het graf van Jezus zagen engelen. Ze wisten niet hoe hard ze weg moesten rennen.

In de meeste gevallen openbaren engelen zich als mannen die gezag uitstralen. Mensen die erdoor beschermd worden zien ze dikwijls niet, maar die Gods kinderen lastig willen vallen zien ze wél en kunnen daardoor hun plan niet uitvoeren.

Toen de Heere Sodom en Gomorra ging verderven, kwamen drie mannen naar Abraham en Sara toe. Eén van hen was de Messias in de gedaante van een man, Die Zich als Leider van de drie gedroeg, Genesis 18 en 19. Hij voorspelde de geboorte van Izak. Daarna maakte Hij de ondergang van Sodom aan Abraham bekend en daarna verdween Hij. De twee andere mannen gingen door de poort in de stad Sodom. Lot nam hem mee naar huis. Zij werden spoedig door de mannen van Sodom opgemerkt. De bewoners gingen naar Lot en vroegen hem die mannen te mogen spreken 'om ze te bekennen'. Na een hevige discussie tussen Lot en de bewoners van Sodom kwamen de twee engelen tussenbeide. Tenslotte grepen ze Lot bij de hand, ze grepen zijn vrouw en zijn twee dochters bij hun handen en leidden hen buiten de stad. En helaas, toen ze goed en wel de stad achter zich gelaten hadden, keek Lots vrouw achter zich naar Sodom en werd tot een 'zoutpilaar'. Het is heel goed mogelijk dat één van die engelen zijn hand had in haar gedaanteverwisseling. Hoe dit zij, een ding is zeker, dat engelen bezig waren tot behoud van een of meerdere onbekeerde mensen.

Wilt u nog een bewijs dat engelen zich ook met onbekeerde mensen bemoeien? Kijk eens naar Bileam. Bileam, de waarzegger, was gewend om met toverijen om te gaan, Numeri 24:1. Maar de tijd kwam dat hij zich noodgedwongen tot God wendde om raad en onderricht. Toen Bileam met de vorsten van Balak op reis ging om Israël te vloeken, stelde een engel zich in zijn weg om hem tegen te houden. Numeri 22: 22: "Doch de toorn van God werd ontstoken omdat hij heentoo; en de engel des HEEREN stelde Zich in den weg, hem tot een tegenpartij."

In diverse - en zeer goed gecorrigeerde - Bijbels staat 'de Engel des Heeren met een hoofdletter, om aan te tonen dat het de Messias was, Die Zich in een engelengedaante openbaarde. Echter, er is niets in de samenhang, noch in de Hebreeuwse tekst die deze visie begunstigt. Integendeel. In het Hebreeuws staat niet *dé engel des HEEREN*, maar: (een) *engel van Jehowah*, (zonder lidwoord). Een engel stelde zich tot *een satan*, (een tegenpartij) volgens de grondtekst. Het is ongewoon in de hele Schrift dat de Engel Gods Zich stelt als een satan tegenover de duivel, in dit geval tegenover Bileam. Nee, de Zoon van God openbaarde Zich niet aan Bileam, maar een bode des hemels.

God onderhandelde tijdens Bileams reis met hem door middel van een engel, die uit Naam van zijn Opdrachtgever sprak. Dat Bileam algemene werkingen van Gods Geest heeft ondervonden, is een andere zaak. Abraham Trommius, die van de Statenbijbel een *Concordantie* maakte, schrijft evenals vele uitleggers, over een *geschapen* engel.

Engelen op de wegen en op ons huwelijkspad

Uit de geschiedenis van Bileam kunnen wij leren dat engelen ook onbekeerde mensen kunnen tegenkomen op hun weg. Of, in een positieve zin, dat ze hen bewaren voor de zonde of gevaar. Hoe dikwijls zijn wij in gevaar op de drukke wegen, waar zoveel mensen de dood of verminking vinden! Soms zeg je in jezelf of tegen elkaar, als je een ondoordachte fout maakt: 'dat was op 't nippertje, voor hetzelfde geld hadden we op elkaar geklapt.' Soms is er in onze beweging of in die van een ander iets onverklaarbaars. Dan zeg je: '*hoe is mogelijk, wij zijn aan een ramp ontsnapt*'.

Ik vraag me af in hoeverre of hier de hand van engelen in is. Wij zeggen dikwijls: de Voorzienigheid bestuurde het wonderlijk. Ja, dat is ook zo. Maar de Voorzienigheid gebruikt juist engelen! Wij zien hen niet, maar ze zijn er wel.

Voor die wonderbare onzichtbare werking van de Voorzienigheid door engelen, hebben wij een schitterend bewijs in de geschiedenis van Izak en Rebecca. Abraham zocht een vrouw voor Izak. In de oosterse cultuur was dat heel gewoon. Nu lachen wij om deze gewoonte. Maar dat wil niet zeggen, dat wij westerlingen, zo veel verstandiger en beter bezig zijn. Maar goed. Izak heeft behoefte aan een vrouw. Abraham onderhandelt hierover met Eliëzer, zijn knecht. Deze heeft nogal wat bezwaren. Abraham neemt zijn bezwaren weg en zegt: "*God zelf zal Zijn engel voor uw aangezicht zenden, dat gij voor mijn zoon van daar een vrouw neemt*", Genesis 24:7. Lees nu verder de geschiedenis maar na, nergens komen wij de engel tegen. Maar hij was er wel degelijk. Ook hier gaat het over een geschapen engel en geen Engel met een hoofdletter.

M. Henri zegt over deze tekst: *Gods beloften en onze ervaringen zijn voldoende om ons aan te moedigen om afhankelijk te willen zijn van God in al de zaken van dit leven; en onze verwachtingen op Hem te bouwen. Gods engelen zijn dienstige geesten, uitgezonden om de erfgenamen der belofte niet slechts te bewaren, en te beschermen, maar ook hun te leiden en te besturen, Hebreëën 1:14.*

Nu, laat ieder eens terugdenken aan onze eigen levensweg. Hoeveel getrouwen hebben geen opmerkelijke voorzienigheid van God ondervonden in de eerste kennismaking? Er heeft eens een rapport in een tijdschrift gestaan met interviews hoe jonge mensen aan elkander zijn gekomen. Prachtige dingen stonden erin. Ik had vroeger een collega, die als volgt aan zijn vrouw kwam: Tijdens een van de bombardementen op Walcheren in de Tweede Wereldoorlog moest hij halsoverkop naar een schuilplaats vluchten. Hij zat in een nauw schuilkeldertje. Plotseling zat hij tegenover een angstig meisje. Ze keken elkaar aan en... ze trouwden later en waren gelukkig met elkaar. Deze man moest erkennen dat er een wonderlijke Hand in was.

Velen zouden een soortgelijk verhaal kunnen vertellen, waarin duidelijk naar voren komt 'dat God nog heden ten dage aan een iegelijk zijn huisvrouw gelijk als met Zijn hand toebrengt', volgens ons huwelijksformulier. *Deze hand is Gods voorzienigheid, waarin Hij dikwijls de dienst van Zijn engelen gebruikt.* Geloof maar gerust dat engelen nooit werkeloos zijn.

Dezelfde wonderlijke dingen in Gods voorzienigheid hebben duizenden mensen ondervonden in uitreddingen, verlossingen, genezingen, financiële hulpverlening en veel andere dingen meer. Er zijn mensen geweest die voor hulpverlening of andere zaken op weg moesten. Deze bogen eerst hun knieën en smeekten de Heere om hulp, verlossing, bewaring en alles wat ze nodig hadden. Opmerkelijk was dat de reis soms zó voorspoedig verliep, dat ze op de plaats van bestemming aankwamen, zonder verkeerd gereden te hebben. Terwijl ze later dezelfde weg moesten gaan en het spoor bijster raakten.

Wij mogen in deze dingen hopen, dat God Zijn engel heeft gezonden en onze weg voorspoedig heeft gemaakt.

Niet lang geleden vertelde een van de predikanten tijdens een preek, een voorval van een jong meisje. Het meisje moest ergens heen, maar was bang voor jongens, die de weg de laatste tijd onveilig maakten voor meisjes. Zij bad tot God en vroeg om bewaring. Toen zij langs die bewuste weg reed, zag ze die jongens wel aankomen, maar zij maakten in het minste geen bedreigende indruk. Later hoorde zij dat die

jongens van ditzelfde voorval gezegd hadden: *ze waren met drie meisjes, dus konden we niets doen*. Het meisje was zich ten volle bewust dat ze *alleen* die weg gereden heeft. De predikant voegde er aan toe dat wij waarschijnlijk aan de hulp van engelen mogen denken.

Sommige mensen kunnen nauwelijks geloven dat engelen op lichamen van mensen kunnen werken. Ze geloven wel dat zoiets kon toen engelen nog in lichaams gedaanten verschenen, maar omdat nu engelen alleen maar als geesten tegenwoordig zijn, denken ze dat een geest niet op een lichaam kan werken.

Laten deze Calvijn lezen over *de engelen* in zijn Institutie.

4. Engelen straffen goddelozen

Wij hebben tot nu toe genoeg bewijzen dat engelen iemands lichaam kunnen aantasten wat zelfs de dood ten gevolge heeft. Wij lezen hetzelfde ook van Herodus, Handelingen 12:23. Nauwelijks was zijn klinkende, hoogmoedige rede beëindigd of: *"van stonde aan sloeg hem een engel des HEEREN, daarom dat hij Gode de eer niet gaf; en hij werd van de wormen gegeten en gaf den geest."*

Ook de duivelen, of demonen kunnen op ons lichaam werken. Kijk maar naar Job. De duivel kreeg toestemming om Jobs lichaam aan te tasten.

De oude theologen leerden dat engelen ook op onze geest of op onze ziel kunnen werken. Zij doen dat door bepaalde gedachten in onze ziel te werken tot troost, bemoediging of lering. Dit mysterie is voor mij te hoog, ik kan er niet bij. Vandaar dat we het laten rusten. Gods Woord leert ons dat de Heilige Geest *in* de gelovigen woont als in Zijn tempel, en dat de engelen *bij* de gelovigen zijn. Meestal wordt van engelen gezegd dat ze komen en gaan. Hoewel David in Psalm 34:8 zegt: *De engel des Heeren legt zich rondom degenen, die Hem vrezen.* Als een engel zich rondom je legt, gaat hij voor niemand opzij, en hij blijft dag en nacht bij je.

Paulus brengt een opmerkelijk schouwspel naar voren in 1 Kor. 4:9: "Want wij zijn een schouwspel geworden der wereld en den engelen en den mensen." Het Griekse woord voor schouwspel is *theater*. Paulus heeft ongetwijfeld gedacht aan de Olympische spelen en de Romeinse amfiteaters, waar het doden van mensen een toneelstuk was, voor tienduizenden opgezweepte toeschouwers. Op de plaats waar de gladiatorenvechten werden gehouden en spelen werden georganiseerd met wilde dieren, werden Joden en christenen voor de leeuwen, beren en luipaarden, enz. geworpen.

Onder engelen moeten we hier waarschijnlijk de gevallen engelen verstaan, die met de wereld zich vermaken in de vervolgingen van Gods kinderen. Maar de kanttekenaars vatten het ook op van de goede engelen. Die zien toe wat er gebeurt, om Gods kinderen te hulp te komen. Hoe dit zij, als God vóór ons is, wie zal dan tegen ons zijn? Hoeveel meer waarde heeft één engel dan tienduizenden toeschouwers?

De engelengarde bij de martelaren was velen tot troost en hun tegenstanders tot schrik. Niet altijd werd dit zo gezien, maar de voorbeelden zijn er waar de Heere zichtbaar Zijn trouw betoonde aan de martelaren en Zijn ongenoegen liet gelden tegen hun verdrukkers.

Laten wij, uit de vele verhalen maar een enkel voorbeeld noemen, waar God de dienst van de engelen gebruikte om de verdrukkers te straffen.

Toen Saturus veroordeeld werd tot de gladiatorenspelen, om met de wilde dieren te vechten, zei hij: *ik zal de marteldood sterven met één beet van een luipaard.* Eerst moest hij het opnemen tegenover een wild zwijn. De tekst zegt: *Toen hij vervolgens tegenover een wild zwijn werd gezet, is tegen de verwachting in, de gladiator die hem aan het zwijn had vastgebonden, door hetzelfde beest een steek in de buik toegebracht en na de dagen van de spelen gestorven. Saturus werd slechts meegesleurd.*

Daarna werd hij op het einde van de spelen voor een luipaard geworpen. Het beest beet één keer en besmeurde Saturus met zoveel bloed dat de toeschouwers bij het weggaan hem toeriepen: *Gezond en wel gewassen! Gezond en wel gewassen!*

Tegelijk vroeg hij om de ring aan zijn vinger, dompelde deze in zijn wond en gaf hem terug als een erfstuk en ter herinnering aan zijn bloed. Daarna viel hij bewusteloos en werd hem de keel afgesneden.

(Dr. J. N. Bremmer: *Martelaren van de oude kerk*, blz. 72.)

Nu volgt een passage uit het Martelaarsboek, door A. van Haamstede

Een vrouw verbrand in Engeland, de kanselier omgebracht door een stier

Wij zullen hier een voorbeeld verhalen, waarin de almacht en rechtvaardigheid van God zich duidelijk vertoont. Hierin zullen de christenen ook zien, dat God dikwijls Zijn rechtvaardig oordeel in het openbaar bewijst, en wel in het straffen van de vervolgers van Zijn uitverkoren schapen, die om de Naam van Christus liever alles leden, en gewillig allerlei martelingen uitstonden, dan de waarheid te verzaken.

In Chepingsadbery, een stad in Engeland, in het jaar van onze enige Zaligmaker en Heiland Jezus Christus 1508, werd een zeer Godzalige vrouw, om de belijdenis van het Evangelie, verbrand, en wel onder de regering van Hendrik de Zevende, koning van Engeland.

De naam van deze vrouw, die, om den wil van het Evangelie, de wrede vuurdood niet vreesde, is niet bekend. De kanselier, die haar onrechtvaardig ter dood veroordeelde, heette Dr. Whyntington.

Nadat deze Godzalige vrouw en manmoedige martelares, om de belijdenis der waarheid, door de kanselier Dr. Whyntington ter dood veroordeeld was, en de tijd aangebroken, dat deze vrouw naar de plaats zou gebracht worden, waar zij zich zou opofferen, had er een grote toeloop van volk plaats, door de lieden die van alle kanten en dorpen, in de omtrek liggende, en vooral uit de stad tezamen kwamen, om getuige te zijn van de volbrenging van het vonnis. Onder de menigte volgde ook Dr. Whyntington, de kanselier, ten einde het vonnis, dat hij over deze onschuldige had uitgesproken, te zien uitvoeren.

Toen men op de gerechtsplaats kwam, werd deze gelovige vrouw en dienstmaagd van Jezus Christus aan een paal gebonden. Nadat men om haar lichaam stro en riet geplaatst had, bereidde zij zich vrijwillig als een onschuldig lam tot de vuurdood, en na God, haar almachtige Vader, ziel en lichaam te hebben aanbevolen, ontsliep zij Godzalig in de Heere.

Toen het volk van de gerechtsplaats naar huis ging, gebeurde het, dat op die tijd een slachter in de stad bezig was een stier te slachten, die hij, zoals men gewoonlijk doet, met touwen gebonden had, om het beest beter te kunnen bedwingen. Maar, toen deze slachter, - die, naar het scheen, niet zoo ervaren was in het doden van beesten, als de pausgezinden in het vermoorden van de vrome christenen, - zijn bijl ophief om het beest op de kruin van het hoofd te treffen, sloeg hij mis, en raakte de stier op de neus of daaromtrent. De slag had het beest wel enigermate gekwetst, maar niet minder verschrikt, zodat het met geweld de touwen verbrak, de slachter ontliep, en de straat in vluchtte, waar het volk zich bevond, dat van de gerechtsplaats naar de stad keerde.

Zo spoedig de lieden deze stier zagen aankomen, vluchtten zij, niet wetende wat het beest deerde, in de grootste haast uit de straat, waar de stier liep, terwijl ieder op eigen lijfsbehoud bedacht was. Men meende, dat het beest dol was, wat naar men vermoeden kan, niet veel scheelde, en wel ten gevolge van de slag, dien het op de bek had gekregen. Nochtans liep de stier zo voorzichtig door al het volk, dat hij niemand kwetste. Toen hij een tamelijke lengte van de straat, door het gedrang van het volk heen, had afgelegd, en wel met een voorzichtigheid alsof hij de mensen met opzet vermeid, liep hij eindelijk naar Doktor Whyntington, de kanselier, die, met enige anderen, zich in een hoekje verborg. Maar helaas, te vergeefs meende hij Gods gramschap en straf te kunnen ontgaan. Want zodra zag de stier hem niet, of deze liep regelrecht met de hoornen op hem toe, en scheurde hem dermate de buik open, dat hij dood op de grond bleef liggen, terwijl het beest wegliep met de darmen van de kanselier op zijn hoornen. Dit maakte allen, die het zagen, onder grote verwondering, verschrikt, zeer verbaasd en beschaamd.

Zie hier het wonderwerk des Heeren. Inderdaad, al zijn wij ook door onze vleeselijke gezindheden geheel blind, en hebben geen recht inzien in de daden des Heeren, zodat wij soms aan het noodlot, of aan het blinde fortuin, toeschrijven wat eigenlijk Gods voorzienigheid heeft gedaan; nochtans, welk mens zou zo plomp en onwetend kunnen zijn, die in dit zeldzaam en openbaar beeld niet zou opmerken, dat dit een bijzonder werk en een straf van God is, waarmee de Heere Zijn almacht en Zijn rechtvaardig oordeel toonde, in het straffen van deze goddeloze kanselier? Het was een waarschuwend voorbeeld voor alle andere vervolgers van de christenen, opdat zij de rechtvaardige hand des Heeren zouden vrezen, wanneer zij zodanige tirannie aan de onschuldige Christenen plegen.

Historiën der martelaren, Door Adrianus Haemstedius. Blz. 93.

Vanzelf kan men verschillend denken over zo'n toedracht. Het is duidelijk genoeg dat Gods voorzienigheid hier aantoonbaar straffe. En daartoe wordt de dienst van de engelen gebruikt. Niemand denkt toch dat Gods Geest onmiddellijk werkte in de hand van de slager en in het lichaam van de stier. Nee, God werkt in Zijn voorzienigheid door middel van de engelen.

Duidelijk zegt David dit ook in Psalm 35:5 en 6. Hij bidt God, dat Hij *een engel* wil zenden om zijn vijanden en vervolgers te verdrijven. Ook hier gaat het over een geschapen engel.

5. Engelen in de gemeente

De engelen worden als vrijwillige knechten tot een voorbeeld gesteld voor de gelovigen, opdat ze zich in de gemeente als waardige beelddragers gedragen. Anders trekken de engelen zich terug. Paulus leert dit in 1 Kor. 4:7-10. "Want de man moet het hoofd niet dekken, overmits hij het beeld en de heerlijkheid Gods is, maar de vrouw is de heerlijkheid des mans... daarom moet de vrouw *een macht* op het hoofd hebben, om der engelen wil."

Paulus zegt niet dat een vrouw gesluierd moet zijn, maar hij gebruikt het woord 'macht', Grieks *exousia*. De kanttkenaars wijzen op de *sacramentele manier* van spreken. Dat wil zeggen dat het teken de betekende zaak vertegenwoordigt. De *macht* op het hoofd is een teken, dat de vrouw zich onder de macht van de man stelt. Deze oosterse gewoonte, erkent Paulus als een Goddelijke instelling. Een westerse vrouw die deze gewoonte niet accepteert, toont daarmee *dat zij de scheppingshiërarchie* niet wil erkennen. Dus al die hoedjes van onze meisjes en vrouwen hebben een diepe betekenis. Het is om dezelfde reden, dat vrouwen hun lang haar zichtbaar behoren te dragen, dus niet platgedrukt tegen het hoofd. Het oorspronkelijk gebruik wijst op een duidelijk zichtbare haardracht.

Engelen zijn in de gezinnen van de oprechte gelovigen en in de gemeente tegenwoordig. Zij buigen onder het gezag van Christus. Dat behoren Gods kinderen thuis en in de gemeente ook te doen. Mannen en vrouwen die in Christus geloven zijn in Hem één; er is geen onderscheid. Beiden zijn aan Christus onderworpen. En in de hemel zijn ze volmaakt één. Maar in het huwelijks- en gemeentelven is er sprake van gezagsverhouding. De man is het hoofd van de vrouw omdat Eva uit Adam geformeerd is. Adam bezat niet alleen Gods beeld, maar ook de *heerlijkheid* Gods. Een heerlijkheid is een gebied waarover oudtijds een heer gezag uitoefende. 'De heerlijkheid Gods' betekent dat Adam *Goddelijke heerschappij en gezag* uitstraalde over zijn vrouw. Zo stralen ambtsdragers gezag uit in Gods kerk, als ze zich Bijbels gedragen, natuurlijk. Want anders beslist niet. Op de eerbiediging van deze regels zien de engelen toe.

Laten we nog opmerken dat Christus op een veel heerlijker wijze gezag uitstraalt over Zijn beminde bruidskerk. De engelen bewonderen Christus daarover, vanwege zijn trouw aan mensen die zó dikwijls zondigen. Hoeveel te meer behoort het ons hart in liefde tot Hem te doen ontbranden!

Hoofdstuk 3 De dienst van engelen voor Gods kinderen

1. a. Het werk van de engelen, door Chr. Love

Diverse oude theologen hebben over het werk van de engelen geschreven. Chr. Love (1616-1651) heeft twee boeken over de engelen geschreven. Het bekendste is het *Tractaat van den dienst der engelen*. Dit kostelijk traktaat is een verklaring van Hebrëen 1:14. Het werd vroeger veel gelezen en door Gods volk zeer gewaardeerd. Love begint in 11 punten uit te leggen, hoe de engelen in het algemeen Gods volk dienen.

1. Als een lijfwacht om hen tegen uitwendig gevaar in de wereld te beschermen.
Engelen doen dit vanaf hun geboorte. Mr. Rogers zegt *dat de engelen wiegers zijn van de kleine kinderen*.
2. Om de beledigingen en ongelijken te wreken.
3. Om een deel van Gods wil en zin aan de kerk te openbaren.
4. Het zijn krachtige instrumenten in het toebrengen van getrouwe dienaars
5. Zij verblijden zich in de bekering.
6. Zij doen een onbekende dienst in het vertroosten en raadgeven.
7. Zij worden van God gebruikt in het bewaren voor het begaan van vele zonden.
8. Zij zijn tegenwoordig en aanschouwen ons in onze kerkelijke vergaderingen.
9. Zij wekken ons op om God te aanbidden.
10. 'Zij passen op u wanneer gij sterft, en dragen uw ziel in het eeuwige leven'.
11. Zij zullen de lichamen der uitverkorenen bijeenbrengen in de grote dag der Opstanding.

Vervolgens werkt Love de onderstaande volgorde 8 punten uit, waarin hij aantoont de bijzondere manier, waarin God de dienst van de engelen gebruikt.

1. Om de uitverkorenen te bewaren voor ziekten in tijden van algemene besmetting.
2. In het ordenen en stellen van oorlogszaken.
3. In het beschikken van de plechtige staat van het huwelijk.
4. Om heilige gedachten te brengen in de harten van Gods volk.
5. Ze verbreiden het Evangelie, Hand. 16:9 en bewaren op een bijzondere manier de predikers.
6. Beschermen de uitverkorenen in tijden van vervolging en tirannie.
7. Bewaren en beschermen hen in tijd van verzoeking en aanvechting.
8. Zij passen op hen bij hun sterfbed en dragen hen in de hemel.

b. Het werk van de engelen, door Justus Vermeer

Daarom willen wij nu met de onderwijzer eens bezien *welke ambten en beroepingen de engelen in de hemel hebben*.

1. Hun beroeping en ambt is de grote God te dienen. Om lijfwacht te zijn rond de troon van God (Matth. 18:10). Dus staan zij altijd voor het aangezicht van God en zien dit om op de bevelen des Heeren, te passen, om Hem te dienen en Hem tot knechten te zijn. Daniël zag (Dan. 7:10): "Duizendmaal duizenden dienden Hem, en tienduizendmaal tienduizenden stonden voor Hem."
2. Hiertoe behoort dat zij geroepen zijn om verkondigers te zijn van Gods raad en eeuwige wil op de wereld. Ook om de uitvoerders van deze raad op de wereld te zijn. En dit zowel van het goede, dat daarin is bepaald, als van de oordelen van God. God voert veel door deze hemelse geesten uit (Psalm 103:20-21). Het zal zelfs het werk der engelen zijn bij het eindoordeel de gelovigen te vergaderen, en het onkruid af te scheiden en in bossen te binden tot het eeuwige vuur (Matth. 13:30).
3. Ook is het hun ambt en beroeping Gods kinderen te dienen, die op de aarde zijn (Hebr. 1:14). De Heere bewaart Zijn volk dikwijls ook naar het lichaam door de dienst van de goede engelen. Daardoor is er menigmaal zulk een onwaarschijnlijke bewaring, zulke voorkomingen in zware gevallen, bij zware ongelukken dikwijls zulke wonderlijke reddingen. Psalm 34:8: "De Engel des Heeren legerd Zich rondom degenen, die Hem vrezen, en rukt hen uit." En Psalm 91:11-12: "Hij zal Zijn engelen van u bevelen, dat zij u bewaren in al uw wegen. Zij zullen u op de handen dragen, opdat gij uw voet aan geen steen stoot." Ziet de bewijzen van zichtbare bewaringen bij Daniël in de leeuwenkuil, bij de drie jongelingen in de vurige oven. *Zo genieten Gods kinderen dagelijks de onzichtbare bewaring van deze onzichtbare geesten.*
4. Ja, dan dient God menigmaal Zijn volk naar de geest ondersteuning toe door middel van deze goede geesten. Bijvoorbeeld: God geeft aan Zijn kinderen onder zware omstandigheden dikwijls een raadgevend of een afmanend woord, hetzij door een plaats uit de Heilige Schrift, hetzij ook zonder deze. Om het één of ander te doen of niet te doen, ergens heen te gaan of te reizen, of niet. Of ook wel om de reis te doen langs deze of die weg. En zo meer andere zaken. Deze ondersteuning door middel van deze geesten zou men dan kunnen onderscheiden van die, welke *de Heere onmiddellijk door Zijn Geest* aan de ziel toedient.
  - De eerste zijn dan eenvoudiger en laten doorgaans niet meer na dan dat zij de vrome mens met raad, met áfmaning of aanmaning en met besturing ondersteunen. De Heere gebruikt deze dan wel in Zijn hand en het strekt tot zegen, maar veel meer laat het niet na.
  - Maar de ondersteuning van de Heilige Geest, wanneer Deze Zijn Woord op de ziel drukt, veroorzaken iets anders. Dan is er een diepe indruk van God bij dat woord, en een diep gevoel van eigen geringheid en onwaardigheid. Dan is het: *O, wie ben ik en wat is mijns vaders huis, dat de hoge God tot zulk één spreekt als ik ben, die het zo slecht voor de Heere maakt.* Ja, dan is er een nederig inzien in het hoge en gunstige van de soevereine leiding Gods. En dat leidt dezulken tot vernederende en ootmoedige verwondering en verheerlijking van God in die ziel.
5. Zo is het ook het ambt en de beroeping der engelen God te verheerlijken Jesaja 6. Zij juichten reeds op de eerste dag van het grote werk der schepping en zongen hun vrolijke halleluja's voor de Heere (Job 34). Ja, dit doen zij nog en dit zullen zij eeuwig blijven doen. Maar niet minder juichen zij vanwege het grote werk der verlossing. Hier staan de verstandenen van deze schrandere geesten bij stil. Hier is maar een altoos blijvend en onverzadigbaar begerig inzien, zonder doorzien, in die eeuwige raad, dat God Zich langs zulk een hoge weg heeft willen verheerlijken in

de zaliging van een minder soort dan zij. En bij een andere gelegenheid barsten zij deswege uit in de hoge verheerlijkingen van God. Dit geschiedde bij de geboorte van Jezus (Lukas 2:14). Toen was er terstond uit de hemel op de aarde een legioen, dat het uitgalmde in de velden van Bethlehem: "Eer zij God in de hoogste hemelen, en vrede op aarde, in de mensen een welbehagen." En waarover? Zij konden niet meer zeggen dan: "In de mensen een welbehagen."

6. Wanneer er hier op aarde een mens bekeerd wordt, dan is daarover in de hemel onder de engelen zelfs blijdschap. Die gaan daar dan hun gang om God deswege volmaakt te verhogen. En terwijl dit wonder toch eigenlijk aan een mens geschied is, is Gods volk hier dikwijls zo stilzwijgend.

Bezien wij vervolgens hoe deze geesten zich in hun ambten en beroepingen gedragen. Slechts een kort woord, om niet in herhaling te vallen van hetgeen wij reeds zeiden bij de verklaring van deze bede. ***Zij doen dit gewillig.***

- (1) Zij bedienen hun ambten en beroepingen gewillig en in een overgegevenheid des harten. De inwoners des hemels kennen de wil van God volmaakt (1 Kor. 13:12). Zij gehoorzamen deze wil volmaakt met de grootste lust en ijver. Dan zijn zij als een vuur (Psalm 104:4): "Hij maakt Zijn dienaars tot een vlamvend vuur."
- (2) Zij zijn in hun diensten ten uiterste vaardig (Psalm 104:4). God maakt hen geesten, dat wil zeggen, zeer snel in hun gehoorzaamheid.

De onderwijzer zegt verder ***dat zij hun ambten en beroepingen getrouwelijk doen.***

- (1) Hiertoe behoort dat zij dit doen zonder om te zien naar wat zij of wat anderen daarvan zeggen. Zij luisteren slechts naar wat God zegt. Het bereiken van Gods woord, Gods eer en Gods doel is hun innigste lust in hun gehoorzaamheid. Zij benijden elkander niet in hun diensten, en ook steekt de één zich deswege niet in het werk van de ander. Maar zij dienen de Heere en zij verblijden zich in elkanders diensten. Het zondige zoeken van zichzelf kent men daar niet.
- (2) Tot dit getrouwelijk bedienen en uitvoeren behoort ook dat het hun om het even is wat God hun beveelt. Zij schamen zich niet om een geringe gelovige te dienen, die omzet is met zonden, ja wiens ontrouwheid aan de Heere hun ook wel bekend is en waar zij leed over drager. Ik herhaal dit, zij schamen zich evenwel niet om zulken te dienen (Hebr. 1:141). Zij zijn maar getrouw en zij laten de Heere Zichzelf verheerlijken in hun diensten.
- (3) Tot dit getrouw bedienen en uitvoeren behoort ook dat hun gehoorzaamheid volstandig en zonder ophouden is (Matth. 18). Niemand van hen weigert ooit zijn dienst aan de Heere. Elk is daar onveranderlijk volmaakt in het gewillig en getrouw bedienen van zijn ambten en beroepingen. Aldus worden deze dienst en gehoorzaamheid, welke in de hemel volmaakt beoefend worden, hier op aarde aan Gods kinderen tot een voorbeeld van navolging voorgesteld.

Justus Vermeer, *85 Oefeningen over de Heidelberger Catechismus*. Zondag 49, vraag en antwoord 124.

2. Enkele voorbeelden van engelenvreugde tijdens de bekering

Gelijkenis van het gevonden schaap

In Lukas 15 geeft Lukas een verslag weer van drie gelijkenissen, die de Heere Jezus uitsprak. De eerste gelijkenis gaat over een verloren schaap. De tweede gelijkenis is over een verloren penning. En de derde gelijkenis gaat over de verloren zoon. De reden waarom de Heere Jezus deze gelijkenissen uitsprak, was vanwege de venijnige reactie van sommige Farizeeën en schriftgeleerden over de zondaarsliefde van Jezus.

Een groep tollenaars en zondaars kwam tot Jezus om hun liefde tot Hem te tonen en van Hem te leren. Als je door Jezus wilt geleerd worden, kom je niet tevergeefs. Echt niet. Hij wil je altijd leren. Maar wij zijn hardleers. Het is nog erger: wij willen meestal Zijn raad en advies niet opvolgen. Als Hij spreekt over het kruis wat wij dagelijks moeten opnemen en Hem volgen, dan valt dat niet mee. Ons leven en ons vermaak prijs geven, daar schrikken wij voor terug.

De Farizeeën zien Jezus in gezelschap van tollenaars en andere mensen, die hun leven vergooid hebben in seksuele uitpattingen en allerlei andere zonden. Zij ergeren zich aan het gedrag van Jezus. Ze geven Hem een scherp standje: "*Deze ontvangt de zondaars en eet met hen*", Lukas 15:2. Alsof ze willen zeggen: soort zoekt soort. De Heere Jezus hoort hoe zij Hem bestraffen en gaat die beschuldiging weerleggen.

Hij gebruikt het bekende beeld van een schaapherder die 100 schapen heeft. Eén schaap dwaalt af van de kudde. Het verdwaalde schaap kan de weg terug niet meer vinden. Op een gegeven moment mist de herder een schaap en verlaat zijn hele kudde in de woestijn en gaat het vermiste schaapje opzoeken. Als hij het gevonden heeft, gaat hij naar huis en roept zijn vrienden en buren bij elkaar om het goede nieuws te vertellen, dat hij een schaap kwijt was en het na veel moeite heeft terug gevonden. "Komt", zegt hij, "laten wij nu samen feest vieren." Daarna zegt Jezus: "*Ik zeg ulieden, dat er alzo blijdschap zal zijn in den hemel over één zondaar, die zich bekeert, meer dan over negen en negentig rechtvaardigen, die de bekering niet van node hebben.*" (Lukas 15:7)

De toepassing aan het adres van de *verloren zondaars en zondaressen* is duidelijk: er is blijdschap in de hemel over hun bekering. Blijdschap bij de Heere, blijdschap bij de zalige zielen en *blijdschap bij de engelen*.

De toepassing aan het adres van de *Schriftgeleerden* is ook duidelijk. Jezus zegt hiermee: 'Jullie kennen de wet van Mozes. Jullie weten dat Mozes liefde en zorg voor dieren heeft aanbevolen. Als er nu blijdschap bij de mensen is over redding van dieren, zijn jullie dan niet blij als een arme verloren zondaar gered en behouden wordt? Terwijl de hemel weergalmt van vreugde, zitten jullie te vitten en te zeuren over de zaligheid van Mijn beminde kinderen. Het zijn Mijn innige geliefde schapen, die Mijn Vader Mij als loon heeft gegeven en Die Mij heeft opgedragen om goed voor hen te zorgen, zolang Ik bij hen ben.

En jullie *Farizeeën*, jullie hebben het redden van een mensenleven hoog in het vaandel staan, als een gebod, wat boven alles belangrijk is. Zal Ik Mijn verloren schapen dan niet redden van de helse wolf?'

Schapen hebben veel natuurlijke vijanden, zoals wolven, honden en leeuwen. Als die een schaapje ruiken, of horen blaten, reken erop dat ze hun prooi spoedig pakken en verscheuren.

Zo is het ook in het geestelijk leven. Er zijn schapen die afdwalen door eigen schuld. Zij lopen steeds verder van de kudde vandaan. Het ergste in het zielenleven is, als je de Herder uit het oog verliest. Maar als je dan nog schapen ziet, weet je dat de kudde en de Herder toch dicht bij zijn. Het is veel erger als je de kudde ook nog uit het oog

verliest. De omgang met Gods kinderen blijft achterwege. Dat is heel gevaarlijk. Het is nog gevaarlijker, als een schaap op zijn dwaalweg zijn pootje breekt. Dan is het onherstelbaar verloren, als de Herder er niet op afkomt.

En als het dan gaat blaten van ellende, honger en dorst, dan komt de helse wolf erop af. Zou het dan niet beter zijn om niet te blaten? Om niet meer te bidden, te kermen, te roepen, en te zuchten tot God? Neen, dat is voor een ziel met heimwee naar God onmogelijk. Maar, o die zorgzame Herder! Hij rust niet voordat Hij het vindt. En als Hij het gevonden heeft, legt Hij het op Zijn sterke schouders. Als ooit de liefdeband sterk wordt, dan is het na zo'n weerzien. Die dat ondervindt, kan de liefde, de trouw van de Herder niet meer voor zich houden. Hij prijst Hem aan, zoveel hij kan.

Maar er is nog iets. Een schaap kan ook de schurft krijgen, als het afgedwaald is, of bij de kudde. Een lelijke en walgelijke ziekte. Je zou alles doen om zo'n schurftig, vies schaap te vermijden. Als de Goede Herder dat ook deed, dan was het onherstelbaar verloren. Dan was het voor een afwijker eeuwig kwijt! O, die dierbare Herder! Hij pakt het schaapje vast en legt het op Zijn sterke schouders, dicht bij Zijn hart. Hoeveel Hij in een mens kan verdragen, is niet in woorden uit te drukken! Als je denkt om weggetrapt te worden, dan komt Hij juist op de vriendelijkste wijze je ongeneselijke kwalen verzorgen. Laten wij klagen over onszelf, omdat wij zo schurftig zijn van de zonde en van ons afhoereren, maar laten wij eeuwig roemen in die grote trouwe, goede Herder Israëls.

Weet u waarom *engelen zingen* als er zondaren tot God bekeerd worden? Omdat ze niet kunnen doorgronden dat de Heere Jezus voor zulke diep gezonken zondaars Zijn bloed wilde storten. Gebeurt het dan toch dat zulke zondaars terecht gebracht worden, dan zingen de engelen Zijn lof op de hoogste tonen die ze kunnen aanslaan.

En weet u waarom de engelen telkens opnieuw zingen over zo'n zondaar? Wel, over het onuitsprekelijk grote wonder dat de Heere Jezus zo'n schurftig, afhoererend schaap toch elke keer weer opnieuw opzoekt. Dat Hij dat soort niet overgeeft aan de leeuwen, dat Hij hen niet beu en niet zat wordt. Dat is een wonder boven wonder. Dan pakken de engelen opnieuw hun gouden harpen en bezingen de liefde en de trouw van Christus op een nieuwe wijs, met prachtige melodie, met hemelse akkoorden, zó schoon, zó harmonieus, zó lieflijk, zó zalig, zó meeslepend dat de vreugdetranen in je ogen springen.

Gelijkenis van de gevonden penning

De tweede gelijkenis die de Heere Jezus vertelt om aan te tonen dat *de engelen bijzonder blij zijn met de bekering van een zondaar*, is ook gericht om Zijn beschuldigers te beschamen en dient tot troost van Zijn volgelingen.

Deze gelijkenis gaat over een verloren penning. Een arme vrouw, die maar 10 penningen heeft, komt tot de ontdekking dat ze er één kwijt is. 'De penning kan nooit buitenshuis zijn. 'Die moet ergens binnen liggen', zegt ze. Maar waar? En, zoals de meeste vrouwen doen, ze pakt een bezem en begint overal te vegen. 'Gelukkig, ik heb hem gevonden'. Ze is zó blij, zij gaat naar haar vriendinnen en nodigt ze uit voor een gezellig samenzijn. Een paar buurvrouwen moeten er ook bijkomen. 'Wees blij met mij', zegt zij. Ze schenkt, ze deelt en ze zijn vrolijk bij elkaar.

Na dit kleine verhaaltje maakt Jezus weer de toepassing. "*Alzo, zeg Ik ulieden, is er blijdschap voor de engelen Gods over een zondaar, die zich bekeert.*" Het is alsof de Heere zeggen wil: 'o, Farizeeën en Schriftgeleerden, denk nu eens even goed na! Als jullie iemand tot een geestverwant kunnen maken, dan zijn jullie zo blij, dat je er stad een land voor afreizen zou. En jullie vinden het erg om iemand te verliezen. Nu heb Ik verloren kinderen Abrahams opgezocht en gevonden. Ik heb hen getrokken uit de

zonde en uit de wereld. Zou Ik dan niet blij zijn als ze zich bekeren? En Ik ben niet alleen blij, maar *de engelen hebben een grote blijdschap* door de bekering van één zondaar.

Let nu eens op jezelf. Jullie zijn niet blij met Mij en Ik niet met jullie, als je de bekering niet nodig hebt. Dus, de engelen zijn ook niet blij met jullie. Jullie hechten zoveel waarde aan de dienst van de engelen. Jullie menen dat ieder zijn beschermengel heeft. Maar, vergis je niet, je hebt de engelen tegen als je Mij vals beschuldigt, door te zeggen: *Deze ontvangt de zondaars en eet met hen*. Alsof Ik ook een zondaar ben. En je hebt de engelen ook tegen als je Mijn kinderen blijft verachten, vanwege hun vroeger zondig leven, of vanwege hun aard of karakter. Het zijn Mijn kinderen, erger je toch niet aan hen. Probeer ook zo gelukkig te worden! "*Ziet toe, dat gij niet een van deze kleinen veracht. Want Ik zeg ulieden, dat hun engelen in de hemelen altijd zien het aangezicht Mijns vaders, Die in de hemelen is.*" (Matth. 18:10)

Wat een ernstige les ligt er ook voor ons in! De Heere Jezus gaat schijn-rechtvaardigen voorbij en wil Zich met goddelozen en zondaars bemoeien! Wij kunnen niet genoeg benadrukken, dat wij in *bevinding en ervaring* moeten worden, wat wij werkelijk zijn. En dat is: *een goddeloze, verloren zondaar*. Echt waar, wij zijn niet te slecht, wij zijn nog te goed voor pure genade voor de omgang met Jezus. Heel de inhoud van het Evangelie leert ons dit. Och, het is zo'n grote les om te leren, *dat Jezus niet gekomen is om gediend te worden, maar om te dienen*. Laten wij als blinde, dwaze, onverbeterlijke zondaren onszelf neerleggen aan de voeten van Jezus, totdat Hij ons met Zijn Eigen hand opricht.

Gelijkenis van 'de verloren zoon'

De bekering van een zondaar of zondares brengt altijd reacties teweeg en veroorzaakt onderscheiden emoties. Niet alleen bij de mensen, maar ook in de engelenwereld. In de hemel is er blijdschap. Ten eerste, bij de Drie-enige God. Is de HEERE dan blij? Jazeker, heel blij. Het hele hemelse gezin is blij. De Heere Jezus heeft dit ons willen leren in de gelijkenis van *de verloren zoon*. Die drie gelijkenissen hebben allen een voorname lering: *'Er is blijdschap bij de engelen Gods in de hemel, over één zondaar die zich bekeert.'* Dat ook de Vader blij en verheugd is, blijkt toch wel heel duidelijk uit de gelijkenis van *de verloren zoon*, die na een goddeloos leven weer naar zijn vader terug ging.

Het gezin van God woont in een groot huis met een verdieping. Boven woont de aanbiddelijke, Drie-enige God, geprezen zij Hij tot in eeuwigheid! Daar wonen al de zielen van de heiligen die gestorven zijn, vanaf Adam tot degene die het laatst gestorven is, in het geloof. Er leven ook drie mensen: Henoeh, Elia en waarschijnlijk ook Mozes, want Hij verscheen aan de discipelen op de berg der verheerlijking. Daar wonen ook de mensen die opgestaan zijn tijdens de dood van Christus en na Zijn opstanding velen verschenen zijn. En niet te vergeten, ook *de Heere Jezus!* O, hoe aanbiddelijk is de Zoon des Mensen! Hoe straalt de glans van Zijn heilig gezicht door de onmetelijke ruimte van de hemel!

Maar er wonen nog meer schepsels: *de engelen*. In al hun onderscheiden orden en rangen; de Cherubs, serafs en al de miljarden heilige troongeesten. Dit zijn de bewoners van de bovenverdieping.

Nu gaan we naar beneden. - Och, was ons hart en ziel maar meer Boven, om te zoeken de dingen die boven zijn, waar Christus is, Kol. 3:1. Dat onze wandel in de hemelen moge zijn! - Wie wonen er beneden? Al de wedergeboren kinderen. Ik spreek nu even over hen alleen, hoewel Gods kerk op aarde vanzelf een uitwendige openbaringsvorm heeft, waar onbekeerde mensen onmisbaar zijn voor het welzijn van het levend

huisgezin. Maar behalve de wedergeborenen, wonen er in Gods huis op de begane grond, ook *engelen*. Hun inwoning is eigenlijk een *gaan* en een *komen*. Deze engelen leven in gemeenschap met de gelovigen en leggen verslag af van hun werk en ervaring aan Hem, Die in de hoogte woont en troont. Nu, de engelen zijn blij als er iemand in Sion wordt geboren. Is dat te begrijpen? Als er in het natuurlijke een nieuwe wereldburger wordt geboren is heel het gezin blij. Dan is het feest. In het oosterse beeld wat Jezus gebruikt, zijn er in het gezin knechten die de vader dienen en meisjes die de moeder helpen. Zodra het feest met het gezin klaar is, ontvangen de knechten en dienstmeisjes hun deel en vieren feest met elkaar.

In de gelijkenis van de verloren zoon wordt enkele keren van *knechten* gesproken. Het schijnt mij toe dat het dienaars van het Evangelie zijn en de engelen die hen vergezellen, door wie de Heilige Geest - als de Werkmeester van het geloof - het zaligmakend werk verricht. Gods knechten zijn middelen, maar ook de engelen, die meer *omtrent* het uitwendige werkzaam zijn.

Engelen kunnen in de ziel van een mens werken, maar de manier van dit inwendig werken kan niet zo gemakkelijk bewezen worden. Het schijnt dat de engelen onze lichaamszintuigen daartoe nodig hebben. Het is natuurlijk wel tot grote troost dat de engelen de ziel van een mens kan bereiken, zoals mensen dat ook bij elkaar kunnen. De duivel kan onze ziel ook bereiken en hij doet het helaas dikwijls.

Het is moeilijk om de inwendige werking van engelen uit te leggen. Ik denk aan iets wat ik altijd voor mezelf heb gehouden. Ter verduidelijking is het misschien toch goed om het te beschrijven.

Na een weg van diepe overtuiging en smartelijk Godsgemis, behaagde het de Heere om de eerste lichtstralen van het Evangelie in mijn verloren ziel te laten schijnen. O, die beginnende hoop, dat er nog een Weg van behoud is, dat is toch zo'n wonder! Op een zaterdagmorgen in 1963, bij het wakker worden, hoorde ik orgelmuziek, zo mooi en zo vredig, zoals ik het nog nooit gehoord had. Ik kon maar niet begrijpen waar dat vandaan kwam. Aan de blijdschap van de engelen dacht ik niet; ik wist het ook niet.

Op zaterdagmorgen, 1 mei 1982 werd ik wakker en hoorde opnieuw een zeer vredige muziek. Dit kon niet in ons huis zijn. Het werd dadelijk gevolgd met de eerste drie regels van Psalm 103:11, volgens de berijming van Datheen:

*Looft den Heer' alle gij hemelse scharen;
En maakt Hem groot, gij Zijn trouwe dienaren,
Die Zijnen wille doet tot allen tijd doet.
Wilt al Zijn doen overal heerlijk loven.
En gij mijn ziel, wilt den Heer' van hier boven
Altijd groot maken, met hart en gemoed.*

Enkele uren later hoorden we van het overlijden van onze geliefde zielsvriendin, Grietje Verhage-Knape, te Middelharnis. Nu werd het me duidelijk, wie zij waren die zulke lieflijke muziek maakten: de engelen. Ineens begreep ik ook de betekenis van het bazuingeklank waarmee de Heere Jezus opvoer naar de hemel, volgens Psalm 47. Het zijn de zuivere tonen van de engelenjubel.

3. Engelen die Gods kinderen gezelschap houden en bewaken

Voorbeelden uit de Bijbel

Over de engelenwacht lezen wij een dierbare tekst in Psalm 34:8: *De engel des Heeren leert zich rondom degenen, die Hem vrezen en rukt hen uit.* Met de engel des Heeren wordt een gewone engel bedoeld en niet de Messias. In het Hebreeuws staat er ook geen lidwoord voor engel. Een tekst met dezelfde inhoud vinden wij in Psalm 91:11 *Want Hij zal Zijn engelen van u bevelen, dat zij u bewaren in al uw wegen.* Het Hebreeuwse voorzetsel wordt meestal vertaald met: *voor of tot.* God beveelt engelen voor uw hulp. Deze teksten hebben betrekking op allen die de Heere vrezen. Óf ze worden omringd door engelen, óf de engelen schieten hen te hulp in moeilijke situaties. "Eén engel kan ten dienste staan van velen, veel engelen kunnen ten dienste staan van één." (Aeg. Francken, Kern der Christelijke leer, blz. 128)

De duivel kent deze tekst ook heel goed. Toen hij Jezus verzocht op het dak van de tempel citeerde hij uit Psalm 91. De duivel stelde eerst de diep minachtende vraag: *Indien Gij Gods Zoon zijt, werp uzelf nederwaarts; want er is geschreven, dat Hij Zijn engelen van u bevelen zal, en dat zij u op de handen zullen nemen, opdat Gij niet te eniger tijd Uw voet aan een steen stoot.* U ziet uit vergelijking met Psalm 91, dat de duivel een Schriftuurlijke aanvulling geeft op de tekst: *opdat Gij niet te eniger tijd Uw voet aan een steen stoot.* De duivel doet dit wel met een hels doel. Namelijk, ten eerste, opdat Jezus Zijn Vader zou verzoeken dat Hij wilde tonen dat Jezus waarlijk Zijn Zoon was. En ten tweede, moest Jezus uitproberen of God Zijn belofte van engelenhulp aan Hem zou waarmaken of niet.

Wij kunnen hieruit leren dat wij beslist geen misbruik van Gods voorzienigheid mogen maken en dus ook niet van de engelenhulp. Want deze gaan samen. Zichzelf in gevaar begeven, of de gewone middelen om uit gevaar te komen niet te gebruiken, is de Heere verzoeken. De Heere kan het een paar keer toelaten, maar de afrekening komt.

In bijzonder mooie geschiedenis van de engelenwacht vinden wij in Daniël 6. Behalve Johannes op Padmos, is er praktisch niemand die zoveel omgang met engelen heeft gehad in allerlei omstandigheden, dan Daniël. Daniël bad drie keer op een dag, knielend tot zijn God. Daarbij was zijn venster geopend in de richting van Jeruzalem. Daar had de Heere vroeger gewoond en daar zou Hij terugkeren. Zijn collega's maakten van die goede gewoonte gebruik om Daniël aan te klagen bij koning Darius. Het gevolg was dat Daniël in de leeuwenkuil terecht kwam. Darius haastte zich de volgende morgen naar de kuil om te kijken wat er met Daniël gebeurd was. Toen riep Daniël tot Darius: *O koning, leef in eeuwigheid! Mijn God heeft Zijn engel gezonden, en Hij heeft de muil der leeuwen toegesloten, dat zij mij niet beschadigd hebben.* Daniëls gebed voor Israël bracht hem in grote problemen, maar bracht ook een schitterende verlossing teweeg. Daarna bracht het zijn vijanden in de ondergang. En vervolgens bracht het de Joden thuis, om de God van Israël weer te offeren.

Een wonderlijke verlossing lezen wij van Elisa in 2 Kon. 6:8-21. God sloeg de Syriërs met blindheid en opende de ogen van Gehazi. Deze zag tot zijn verbazing dat de berg vol vurige paarden en wagens waren, rondom Elisa. Is dat geen wonderlijke engelenwacht?

De 3e bede luidt: *Uw wil geschiede, gelijk in de hemel alzo ook op de aarde.* De catechismus, Zondag 49, verklaart deze bede: ... *Opdat alzo een ieder zijn ambt en*

beroep zo gewillig en getrouw moge bedienen en uitvoeren, als de Engelen in de hemel doen.

Wat doen de Engelen? Als Jezus spreekt over de trouwe zorg en bewaking van Zijn vader ten gunste van Gods kinderen dan gewaarschuwd Hij hun lasteraars en verdrukkers. "Want Ik zeg u, dat hun Engelen in de hemel altijd zien het aangezicht van Mijn vader, Die in de hemel is." Mattheus 18 vers 10. Het voorbeeld van de Engelen behoren de gelovigen oprecht te volgen. Dat houdt in, altijd gelovig zien op het aangezicht van de Vader om te doen wat Hij van ons vraagt. De Geest werkt in die gestalte zo transformerend dat wij naar hetzelfde Beeld veranderd worden door de Geest des Heeren, 2 Korinthe 3 vers 18. O, wat een hemelse bescherming!

Hoe een engel Petrus verlostte uit de gevangenis kunnen we lezen in Handelingen 5: 19. In Handelingen 12 staat een nieuwe verlossing van Petrus uit de gevangenis, die niet minder wonderlijk was.

4. Voorbeelden uit de Kerkgeschiedenis

Prof. F. A. van Lieburg, heeft in een uitgave van het Kon. Zeeuws Genootschap, 1999, blz. 89-107, een bijdrage geleverd over *De engelenwacht van dominee Smytegelt*.

Er leeft in Middelburg een overlevering van **Ds. B. Smytegelt** over de engelenwacht. Smytegelts huis stond aan de Singel, een straat langs de gracht. Zijn eerlijke preken veroorzaakte niet alleen grote belangstelling, maar ook ergernis. Twee mannen besloten om Smytegelt van de brug te duwen, als hij op een avond over de brug naar huis zou gaan. De bewuste avond hebben ze hun plan niet uitgevoerd, want ze zagen dat Smytegelt in gezelschap was van 2 mannen. Later werd bekend dat Smytegelt alleen liep. Algemeen werd aangenomen dat de engelen zichtbare gedaanten aannamen, tot afschrik van de booswichten. Er is later het een en ander bij gefantaseerd, maar dat is waardeloos. Om Gods trouwe zorg niet te vergeten, werd die brug later genoemd: het Smytegeltbruggetje.

Onlangs, 22 februari 2001, werd een boek gepubliceerd van *Bernardus Smijtegelt, Dienstknecht van God*, door S. D. Post.

De overlevering van de engelen werd als een legende afgedaan. Of daar de waarheid mee gediend wordt, weet de Heere.

Van Lieburg maakt ook melding van het bekende verhaal over **ds. H. de Cock** te Ulrum. (1801-1842) De predikant werd eens na afloop van een preekbeurt opgewacht door twee booswichten. Die wilden hem, toen hij over een brug wou gaan, in het water gooien. Toen de dominee passeerde, zagen de mannen twee gestalten naast hem. Ze durfden hun plan niet uitvoeren

Tevens vertelt Van Lieburg het verhaal van bakker **Cornelis Breet** uit Den Helder, wat Moolenburgh reeds gepubliceerd had.

Bakker Breet leefde in de 20^e eeuw. Hij was tevens evangelist en zondagschoolhouder. Op een nacht werd hij uit bed gebeld en geroepen naar een ernstige zieke. Onderweg passeerde hij een smalle brug over een gracht. De reis bleek tevergeefs te zijn, want er was geen zieke te vinden. Twintig jaar later kwam een man de winkel van Breet binnen om te bekennen dat hij met een vriend hem in die bewuste nacht had willen laten verdrinken. Zij hadden de moed verloren omdat de evangelist door twee engelen werd geflankeerd.

Van Lieburg wil de engelenervaringen niet helemaal naar het rijk der fabelen verwijzen, maar probeert het - op zijn zachtst gezegd - te zuiveren van allerlei bijvoegsels en fantasieën.

Nu, fantasie en Gods werk vermengen, is niet alleen schadelijk voor het geestelijk welzijn van onszelf, maar ook voor het geloofsleven van anderen. En dat mag niet.

Op deze publicatie van Fred van Lieburg volgde zijn boek (2000): "De engelenwacht. Geschiedenis van een wonderverhaal." Het boek heeft dezelfde strekking als zijn voorgaande publicatie. Uit een recensie in het R.D. neem ik alleen het volgende over.

... Van Lieburg veronderstelt in de beschreven verhalen te doen te hebben met legendevorming. Het milieu van ontstaan kan nog al variëren, maar moet vaak gezocht worden in bevindelijke piëtistische kring van vrij recente datum. Op blz 175 spreekt Van Lieburg de hoop uit aannemelijk te hebben gemaakt 'dat het hoogstwaarschijnlijk legenden zijn en dat gelovigen er goed aan doen om hoogst omzichtig met dit soort verhalen om te gaan.'

Laten we hetgeen wij niet begrijpen of kunnen doorgronden aan de Heere over laten. Het moest ons aller bede wel zijn:

*Wil mij door Uw Geest toch leren,
Doe mij 't hoogste Goed begeren,
't Goed dat ik nog niet versta,
Heere Jezus, Uw genâ.*

Dit gebed is gedicht door ds. L. G. C. Ledeboer in zijn boekje: *Roepstem van oudere en jongere, welke zielen meestens plotseling en zonder bewustheid naar de ontzaggelijke eeuwigheid verhuisd zijn aan hun overgebleven betrekkingen.*

L. M. P. Scholten vertelt in een lezing, gepubliceerd in *Criterion*, juni 1985, de volgende verhalen:

"Maar zo las ik ook van een kind des Heeren uit Huizen, **Wijgert de oude botboer** genaamd, - het verhaal moet omstreeks 1875 gebeurd zijn, - dat hij op een avond laat van Weesp naar Huizen lopend met een grote som geld op zak, merkte dat hij achtervolgd werd. Maar hij werd erbij bepaald: Zo God mijn schild en hulp wil wezen, wat zal een nietig mens mij doen? (Ps. 118:3 ber.). Hij liep gewoon door, en later vernam hij, dat de man achter hem inderdaad van plan was geweest om hem te overvallen, maar daarvan tot zijn grote teleurstelling moest afzien, omdat er ineens twee mannen naast de oude botboer liepen; mannen die Wijgert zelf beslist niet had opgemerkt."

John G. Paton was zendeling op de Nieuwe Hebriden. Een grote groep vijandige bewoners omsingelden zijn woning. Paton en zijn vrouw riepen in hun benauwdheid de Heere aan. Na enige tijd zagen zij tot hun grote blijdschap de vijanden vertrekken. Een jaar later werd het stamhoofd bekeerd. Paton vroeg hem, waarom zij die nacht niet hadden doorgezet. Toen vertelde het stamhoofd dat dat geen wonder was, want wie zou niet bang worden van die honderden mannen in schitterende kleding met zwaarden in hun hand? En Paton beseftte dat hij en zijn vrouw die nacht door engelen beschermd waren geweest.

Dergelijke verhalen hebben we te dikwijls gehoord of gelezen, dan dat wij aan zouden mogen nemen, dat ze allemaal verzonnen zouden zijn. In al deze genoemde gevallen zagen degenen die beschermd werden, zèlf hun beschermers niet, maar de Heere opende de ogen van hun belagers, en een enkele blik was voldoende. Ook als we denken aan andere verhalen van kennelijke uitreddingen en duidelijke en opmerkelijke leidingen des Heeren ten goede over Zijn gunstgenoten, hebben wij eraan te denken, hoe Hij ook daarin Zijn engelen gebruikt. Ja, het is ook thans onverkort de waarheid: *Want Hij zal Zijn engelen van u bevelen, dat zij u bewaren in al uw wegen. De engel des Heeren legt zich rondom degenen die Hem vrezen, en rukt hen uit* (Ps. 91:11; 34:8). Tot zover Scholten.

Murdoch Campbell, vertelt een verhaal over de waarneming van engelen. Nalezingen van de Highland-oogst, blz. 105-106.

James Matheson, (Clashnagrave, Dornoch) was een aparte man. Toen Gods Geest hem van zijn schuld overtuigde, was zijn gevoel van Gods toorn zo diep, dat hij maandenlang weigerde te slapen, uit vrees dat hij zijn ogen in de hel zou opslaan. Hoewel hij later enige zonneshijn op de weg genoot, verliet de schrik van die eerste tijd hem nooit geheel. Altijd had hij ontzag voor de oneindige heiligheid van de Drieënige God.

James Matheson leefde bijna letterlijk op zijn knieën. Vlakbij het beekje, dat dichtbij zijn huis stroomde, was een hol. Lang nadat hij deze wereld verlaten had, kon men er de afdrukken van zijn knieën zien, waar hij zo dikwijls met de Engel geworsteld had. Hij was zo zeer in gebed verzonken, dat hij op een keer de kreten van zijn vrienden, die hem zochten in een bos, niet hoorde. Hij was zo lang afwezig, dat zij zich zorgen maakten over zijn lichamelijke welstand. Toen zij hem tenslotte op een verborgen plaats des gebeds vonden, was het alsof hij in een andere wereld vertoefd had. *Als hij*

soms zijn vrienden verraste met geestdriftige uitroepen over 'de heerlijke wezens,' die hij soms zag waar het Evangelie gepredikt werd, wisten zij dat hij een plaats bereikt had in het christelijke leven ver boven henzelf.

Leen Capelle beschrijft in zijn levensgeschiedenis enkele ontmoetingen met de engelen. Blz. 38:

Ik viel op mijn knieën op dien bos stro die daarin lag; daar lag stro op het stro. En daar bepaalde mij de Heere, dat Hij de tarwe in Zijn schuur zou verzamelen en daar gaf de Heere mij eens dadelijk te geloven dat ik arm, diep onwaardige in mijzelf, onder dat graan van eeuwigheid uitverkoren en besloten was. O, wat kreeg ik toen te geloven dat die dierbare Jezus mij, ook eenmaal, gans melaats en onrein schepsel, in Zijn hemelse schuur zou inbrengen, in dat huis waar vele woningen waren. Zo heb ik daar drie uur in een bijzondere zalige gemeenschap met de Heere mogen verkeren. *Daar heb ik met de engelen gezongen, dat ik na die tijd tot hiertoe, nooit meer zo heb ontmoet, hoewel ik alleen was.* Dat lieflijk, zalig, welluidend, neen, dat kan ik niet noemen. O, het was of de hemel en aarde weergalmde. Ik kan het niet uitdrukken. Het was op een zalige wijs en melodie:

*De lofzang klimt uit Sions zalen,
Tot U, met stil ontzag.
Daar zal men U, o God, betalen
Geloften, dag bij dag.
Gij hoort hen, die Uw heil verwachten,
O, Hoorder der gebeën!
Dies moeten allerlei geslachten
Ootmoedig tot U treên.* Psalm 65:1

Blz. 49: "Daarop breekt het ogenblik aan dat ik niet weet in of uit het lichaam te zijn geweest, daar heb ik ondervonden het zalige van het hemelleven, vrede met God en gemeenschap met alles wat daar was, *engelen* en afgestorven heiligen. Ik moet zwijgen en ben niet in staat het uit te drukken."

Joh. Fama heeft de uitnemende levensgeschiedenis beschreven van **ds. M. Heikoop**. Hoewel hij geen bijzondere ontmoetingen met engelen beschrijft, hoeven we er niet aan te twijfelen, of engelen hebben hem dikwijls op zijn pad en in zijn binnenkamer vergezeld. Uit de boeken van Daniël, Zacharia en de Openbaring van Johannes weten wij dat engelen in een bijzondere mate betrokken worden in de openbaringen van de toekomst en de uitleg daarvan. Daar zou nog wel het een en ander over gezegd kunnen worden, maar het is hier de plaats niet. Ds. Heikoop kreeg diverse visioenen waarin de Heere hem toonde wat er zou gaan gebeuren. Er is geen twijfel aan dat de engelen hierin ook werkzaam waren. Blz. 82:

"Eens aanschouwde hij in een donker bewolkt firmament drie bloedige letters W. Onder dezelve stonden geplaatst de jaartallen 1928-1938. Op zijn vragen wat naar de beduiding van deze voorstelling werd hem het volgende bekend gemaakt:

Die donkere wolken duiden aan de oordelen Gods, welke zich over de volkeren der wereld, ook over Nederland, samenvakten. Eerlang zou de Allerhoogste de fiolen Zijner gramschap uitgieten en de ongerechtigheid van de inwoners der aarde bezoeken. De drie bloedig gekleurde letters wezen op de te komen wereldweeën, welke zouden meebrengen dat veel bloed zou vergoten worden. (...)

Met het onderschrift der jaartallen 1928-1938 werd hem aangewezen dat de Heere nog tien jaren de uitvoering der strafgerichten in Zijn lankmoedigheid zou uitstellen."

Leen Potappel, in Zeeland bekend en zeer hooggeacht, had kennis aan de dienst van de engelen. Levensbeschrijving en brieven van L. J. Potappel, door A. J. Smits, blz. 80-81.

"Bij ondervinding mocht hij ook kennis hebben aan de dienst der heilige engelen. Op een avond in de week - Potappel was nog een jongeman - preekte Ds. Roelofsen in St. Annaland. Hij was er heengegaan en mocht onder de preek voor zijn ziel zoete ondervindingen en vertroostende onderwijzingen genieten.

Ook op het gezelschap na de preek was er vereniging, en de gesprekken liepen uit tot in de late avond. Ds. Roelofsen wou hebben, dat hij in St. Annaland bleef slapen, maar dat kon niet, zei Potappel, omdat hij de andere morgen op zijn werk moest zijn. Zo ging Potappel alleen op weg in de duistere nacht. In lieflijke overdenkingen zo over de donkere dijk voortwandellende, stond er plotseling een gedrochtelijk monster voor hem. Hij kon geen stap meer doen en vol schrik keerde hij zich om. Maar ook daar stond het monster hem in de weg. In grote vrees en zielsangst, schoot er uit zijn hart een schreeuw om hulp tot God in de hemel. Wat gebeurde er? Op hetzelfde ogenblik, werd hij door een hemels licht omschenen, en de vijand van den beginne was op de vlucht.

Onder dit *engelengeleide* - want dit was hij zich bewust - vervolgde hij in hemelse overpeinzingen zijn weg, totdat hij, zonder dat hij er erg in had, tegen een heining opliep. Het licht dat hem zo veilig geleid had, trok weg. Toen zag hij, dat hij de eerste huizen op de Stoofdijk bereikt had, en dus bijna thuis was.

Tweemaal in zijn leven, zo vertelde hij, heeft hij ook andere diensten der engelen meegemaakt."

Het volgend verhaal staat op blz. 83 uit *De levensbeschrijving van Leen Potappel*.

Sammarine Hartog woonde op de Kleine Kaai te St. Maartensdijk. In het huisje dat er nu nog staat, is eens iets heel bijzonders gebeurd. Op een avond was er gezelschap van Gods volk, Leen Potappel was ook aanwezig. 't Was wat laat geworden en tot besluit zongen ze het 8^e vers van Psalm 89 (Datheen):

*Zoo wij sterk zijn, daarvan hebt Gij alleen de eer;
Vermogen wij ook iets, zulks alles komt, o Heer'!*

...

*Van Uw goedheid, die ons bescherming is gevonden;
Is 't dat wij benauwd zijn nu of 't eniger stonde,
Gij o Heilige God Israëls, hoog verheven,
Zijt onz' Koning, tot Wien wij ons ganselijk begeven.*

De twee eerste regels hadden ze gezongen en toen verstomde hun mond, maar het zingen ging door. Het gezang werd overgenomen door *heilige engelen*, die als op hemelse muziek het vers ten einde zongen.

De nachtwaker, die op zijn ronde door St. Maartensdijk, toen juist langs het huis van Sammarine kwam, hoorde dit hemelse gezang. Hij bleef verwonderd staan luisteren. De andere dag vertelde hij: "Zoals ze gisteravond bij Sammarine zongen, nee, dat heb ik nog nooit gehoord". Op 24 juli 1904 stierf zij op 85-jarige leeftijd.

Grietje Verhage-Knape

Wed. G. Verhage-Knape, (Grietje) uit Middelharnis heeft enkele keren verteld hoe zij de engelen hoorde zingen, nadat God haar de volle zekerheid had gegeven, dat Hij haar Vader was. De eerbied die daar vanuit ging, kan je niet beschrijven, je moest het horen. In haar *bekeringsweg* beschrijft ze het als volgt, op blz. 34:

"Toen leidde de Geest mij in de erfenis die nog te wachten is. O, die inblik in die eeuwige Heerlijkheid. *Ik hoorde het gezang der engelen: "Ere zij God in de hoogste hemelen, en vrede*

op aarde in de mensen een welbehagen." Daar zonk ik weg in de Oorsprong van de zaligheid en wist niet meer dat ik nog op de aarde was. O die liefde des Vaders, en die liefde des Zoons, en die liefde des Heiligen Geestes!"

*Des Heeren engel schaart
Een onverwin'bre hemelwacht
Rondom hem, die Gods wil betracht;
Dus is hij wel bewaard.
Komt, smaakt nu en beschouwt
De goedheid van d' Alzegenaar.
Wel zalig hij, die, in gevaar,
Alleen op Hem vertrouwt.*

Jaantje uit de duinen van Ouddorp

Weduwe Jaantje Tanis, bemind van haar God en geliefd van Zijn volk, heeft de dienst van de engelen enkele keren bewust meegemaakt. Eén keer betrof het tijdens een inbraak. Terwijl haar huisgenoten op een zondagmorgen naar de kerk waren, kwam er een zigeuner vrouw en vroeg om geld. Jaantje zei: *ik verzoeke joele wèg te goan*. Het mens doorzocht alle hoeken en kasten. Er was één kast waarin Jaantje geld had weggelegd. Zij hield een diaconale kas bij, waarin duizenden guldens omgingen, die ze kreeg en weer uit reikte aan mensen die in financiële nood zaten en niet verzekerd waren. De dief was blind voor de kast met de kas en ging onverrichter zaak weg. Jaantje kreeg hiermee veel werkzaamheden bij de Heere. Onder andere kreeg zij onderwijs in de bewaring en bescherming door de engelen. De volgende zondag zat ze weer alleen en kon blijmoedig zingen uit Psalm 91:5:

*Ik steun op God, mijn Toeverlaat,
Dies heb ik niets te vrezen.
Die God vertrouwt, dien deert geen kwaad;
Uw tent zal veilig wezen;
Hij zal Zijn engelen gebièn,
Dat z' u op weg bevrijden;
Gij zult hen, in gevaren, zien
Voor uw behoud'nis strijden.*

Weduwe Tanis, diacones van de eerste rang, woonde te Ouddorp en stierf daar gemoedig in de Heere op 19 december 1990, 95 jaar oud.

Iwan Mojsejew

Een verhaal uit een andere hoek komt van Iwan (Vanya) Mojsejew, een 20 jarige soldaat uit Moldavië, die in 1972, vanwege zijn geloof doodgemarteld werd. Hoewel het jammer is, dat de schrijfster soms een romantische beschrijving geeft van Gods werk, hebben we gelukkig ook officiële documenten. De echtheid van Iwans geloof straalt er uit. Ruim een jaar voor zijn dood werd Vanya *door een engel het Nieuwe Jeruzalem getoond en dat zijn werk nog niet klaar was op aarde*. Ik denk als Vanya's leven in het Nederlands was beschreven met het bevindelijk taalgebruik van de Gereformeerde gezindte, dat de meesten er mee weglieden.

Na een zeer bewogen leven en velerlei uitredingen, voelde hij dat de tijd nabij was dat hij moest sterven. Op welke manier bleef onbekend. Zijn kolonel wist door slimme streken het zover te krijgen dat Vanya doodgemarteld werd.

Maar ook in de straf die erop volgde is *de hand van de engelen* duidelijk te lezen. 'Het zoontje van kolonel Malsin viel van een wagen en overleed aan de gevolgen daarvan. Galina Malsin werd in een psychiatrische inrichting opgenomen. Malsin zelf werd van zijn post ontslagen. Hij gedraagt zich, naar men zegt, als een waanzinnige, bezeten door het idee dat hij door God gestraft wordt.'

Hier volgt de laatste brief die Vanya naar zijn broer schreef:

15 juli 1972.

Beste broer.

Ik heb je brief gekregen en schrijf nu pas terug omdat er een zware storm opstak. Toen Sergeï kwam, kreeg hij er ook van langs, en zijn literatuur en zelfs zijn briefkaarten werden hem afgenomen. Zeg dit niet allemaal tegen onze ouders. Zeg alleen maar: 'Vanya schreef me een brief en zegt daarin dat Jezus Christus ten strijde trekt. Dit is een geloofsstrijd; en hij weet niet of hij daar ooit uit terug komt.'

Ik wil graag dat jullie allemaal, beste vrienden, jong en oud, deze ene tekst onthouden: Openbaring 2:10 "Wees getrouw tot de dood, en Ik zal u geven de kroon des levens." Ontvang deze laatste brief hier op aarde van de minste der broeders.

Vanya.

HOOFDSTUK 4

Engelen dragen Gods kinderen in Abrahams schoot

Abrahams schoot is een Joodse uitdrukking voor de hemel. Dat engelen de zielen van Gods kinderen bij hun sterven naar de hemel begeleiden, is algemeen bekend. Soms wil de Heere daar wel eens een bijzonder gezicht van geven, of de engelenzang doen horen.

De Heere Jezus leert ons in de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus, dat engelen gereed staan om de ziel van Gods kinderen bij het sterven te brengen in de hemelse heerlijkheid, Lucas 16:23. Het mysterie van de scheiding tussen ziel en lichaam en het oordeel daar navolgend, is pure realiteit. Terwijl de ziel op het punt staat het lichaam te verlaten, begint haar geestelijke aard zich reeds meer te vertonen dan tevoren. Dat komt openbaar in de merkwaardige sterfbed ervaringen van sommige mensen. Een buitengewone beheersing, een abnormaal scherp gehoor en opmerking in godsdienstige zaken, een volkomen gelaten onderwerping, een zekere rust die alle angst verdrijft, een voorgevoel van toekomstige gebeurtenissen, een overdracht van laatste wensen en verlangens, behoren allen tot werkingen van onze zielsvermogens. Boven genoemde dingen komen onder alle soorten mensen voor.

Wanneer mensen gelovig zijn, krijgen die genoemde symptomen een geestelijk aspect en een diepere dimensie. Zo gaat het ook bij Gods kinderen. Maar daar komt meer bij. De Geest van God, Die in Zijn kinderen woont en werkt, geeft hen soms een geestelijk talent, of genade, zoals ze nooit tevoren hebben genoten. Behalve die dingen, komt er ook de dienst van de engelen bij. Bij ieder stervend kind van God zijn engelen tegenwoordig. Maar het wordt niet door ieder gevoeld, geloofd, beleefd en ondervonden. Het eenvoudig geloof wat op Gods Woord steunt is vanzelf voldoende. De rust op Christus, Die de eeuwige Levensvorst is, is genoeg om getroost dit moeitenvolle leven te verlaten.

Waaruit kan de tegenwoordigheid van engelen nog wat helderder geweten worden? Mijn inziens zijn dit kenmerken van de tegenwoordigheid van een of meerdere engelen, (hoewel zij er overigens altijd zijn): het vertrouwen en gelovig spreken over en op Christus als Borg en Zaligmaker. Uitdrukkingen, soms in verlangen en verwondering: *Hij wacht op mij. Ik zie het Nieuwe Jeruzalem. O hoe mooi, wat wordt het licht! De Kerkdienst begint. Waarom vertoeft de Heere? Waar blijven Zijn wagens? Nog een paar stappen en ik ben er. Nog even en dan ben ik bij de Heere*, enzovoort. Waar dit gehoord wordt, daar zijn engelen gereed om de ziel te dragen in de bruiloftszaal van vorst Immanuël.

Er zijn soms *hoorbare* waarnemingen, zoals muziek, zang en spel. Zichtbare waarnemingen, komen in zover ik weet zelden voor. Althans in die kleine wereld waarvan ik door horen zeggen of door lezen, kennis van heb. Sommige stervenden hebben uitroepen: *ik zie de engelen!* Of: *de engelen komen mij afhalen.* Of: *ik zie HEM!*

Laten we nog enkele voorbeelden uit de praktijk geven.

Willem Slootmaker

Overgenomen: Uit het leven van Willem Slootmaker te Oud-Beijerland. Blz. 25, 26.

"Een bijzondere gebeurtenis wordt nog vermeld. Zoals we vertelden, had Slootmaker zijn kind in de Heere verloren. De volgende waarheid werd daarbij met kracht op zijn ziel gedrukt: "Gij zult grotere dingen zien dan deze." Maar hoe is een mens, hij maakte een verkeerde toepassing en dacht maar steeds dat het kind nog genezen zou. Maar het

tegenovergestelde gebeurde. Het sterfuur zou spoedig aanbreken en 's avonds was het huis vol met mensen, waaronder veel van Gods kinderen.

"Vader, sprak Pietje, nu staat de tafel vol met lekkernijen. Dat fruit moet je nu allemaal verdelen onder het volk, want ik heb het niet meer nodig." Het geschiedde zo zij het wenste.

"En nu, vader, sprak ze weer, moet je met elkaar zingen uit Psalm 116:

*"Ik zal met vreugd in 't Huis des Heeren gaan,
Om daar met lof, Uw grote Naam te danken.
Jeruzalem, gij hoort die blijde klanken;
Elk hef' met mij de lof des Heeren aan."*

"Ik geloof", placht Slootmaker later te zeggen, "dat de engelen meegezongen hebben."

Daarop werd door één der aanwezigen met gebed geëindigd en dat geschiedde met zóveel liefde en bediening des Geestes dat het huis vervuld werd met iets van de Pinksterdag. In bewondering over Gods daden gingen allen huiswaarts.

De zieke ging hierop een tijdlang doodstil liggen. Maar na verloop van enige uren ging ze overeind zitten en riep ze haar vader. Haar ogen stonden helder, haar stem was klaar en duidelijk. Slootmaker, gedachtig aan de woorden waarmee hem de Heere was voorgekomen: *Gij zult grotere dingen zien dan deze*, meende, dat God nog een wonder tot herstel aan zijn dochtertje doen zou. In die verwachting wendde hij zich tot haar. En het kind merkte het. "Nee vader, zei ze, kom hier, opdat ik in uw arm ga liggen en sterven." Haar vader trad toe, legde haar tegen zijn borst en zo blies Pietje Slootmaker in de volle verzekerdheid des geloofs de laatste adem uit.

Toen zag Slootmaker dat hij de waarheid verkeerd had toegepast en dat ze betrekking had op het redden van de ziel van zijn laatste dochtertje. Al het volk bracht een offertje en Pietje is begraven geworden door Gods kinderen. De dag van de teraardebestelling was geen dag van droefheid, maar hij was er één van geheiligde blijdschap. Er werd tot eer van God gesproken, gebeden en gezongen. "De Heere heeft grote dingen bij ons gedaan, dies zijn wij verblijd."

Cornelis van Oeveren

Nog een voorval overgenomen uit: *Levensbeschrijving en brieven van L. J. Potappel*, door A. J. Smits, blz. 81.

In de levensschets door Ds. Slager, wordt gesproken van een oude vriend van Potappel. Dat was **Cornelis van Oeveren**, die op 45-jarige leeftijd onder Ds. D. Bakker in het hart gegrepen is. Potappel, die met deze man nog verscheidene jaren samengeleefd heeft, noemde hem altijd "de oude man". (Hij werd geboren 12 juni 1829, huwde op 19 februari 1857 met Jacoba de Witte; overleed op 6 juli 1908 te Stavenisse.) Toen deze vriend op zijn sterfbed lag, was het alles vrede. Hij lag in stille afwachting uit te zien, naar het ogenblik, dat hij deze aardse tabernakel zou mogen verlaten, want hij mocht weten, dat zijn anker vast lag. Vlak voor hij stierf, stak hij zijn armen omhoog en riep met een verwonderde en verlangende stem uit: "*Engelen, engelen, engelen?!*"

Potappel, die ook bij het sterfbed stond, zei dat het voor het geestelijk leven voelbaar was, dat de gezaligde ziel van die oude vriend door hemelse troongeesten werd afgehaald.

Kee van de Polder

In Rotterdam stond Potappel aan het sterfbed van een oude vriendin, die hij tijdens zijn dienstjaren had leren kennen. Ze heette Kee van de Polder. Kee was krachtdadig uit de wereld getrokken. Hoor maar:

'Kee was getrouwd met een jongeman, die een bekeerde moeder had. Ze woonde in Sch. Deze jongen raakte, ondanks zijn opvoeding in de strikken verward van een jonge

vrouw. Zij danste liever bij een straatorgel, als om over 't heil van haar arme ziel te denken. Ze zijn in 't huwelijk gegaan, en kwamen in een hofje te wonen en in Den Haag. 's Zondags deed ze buiten de was, daar zag ze geen kwaad in, want ze wist van niets. Maar haar man was zijn opvoeding nog niet vergeten, die ging naar de kerk. En hoe dikwijls hij probeerde zijn vrouw mee te krijgen, zo lachte ze hem in 't gezicht uit. Dat had al een lange tijd zo geduurd. Totdat hij op een keer nog eens zei: *ga toch eens mee, 't is een schande voor de bureu 's zondags buiten te gaan staan wassen.* Maar ze zei: *o daar heb ik niets mee te maken.* Maar hij kreeg ze tenslotte toch zo ver, dat ze eens mee zou gaan, en zeide, je blijft maar aan 't zaniken. Dus gingen ze een keer op stap. Maar door haar oponthoud kwamen ze te laat aan bij kerk en deur was gesloten. Dat was wat. Hij zei: *ik heb gehoord dat er een paar straten verder een oefenaar komt, laten we daar maar eens heengaan, we zijn toch op weg.* En dat gebeurde, dus kwamen daar onder het gehoor. Maar onder de prediking begon ze haar man met de elleboog aan te stoten, met die woorden: *lelijke huichelaar, bedrieger, smeerlap, dat heb je geweten, jij hebt die vent alles van mij gezegd. Nou weten al die mensen wie ik ben, zo'n smeerlap ik steek hem aan het mes als ik buiten kom, wat heeft dat volk te maken wie ik ben?* Maar de oefenaar ging door en... de Heere ook. Zodat ze vergat om het mes te gebruiken (als ze er een bij zich had) en kwam als een grote zondares voor God thuis. Zodat het op een wenen aanging en schuld belijden voor de hoge God. Daar de Heere met haar doorwerkte in Zijn zondaarsliefde.

Nu werd er buiten niet meer gewassen op zondag, ook binnen niet op Gods dag. Alle pronk ging de deur uit, en was er een ware reformatie in huis. Maar haar man stond het zo niet aan, wel een beetje fatsoenlijke Godsdienst, naar de kerk op zijn tijd, maar dat er evenwel als zo'n beetje meer door kon wel wat buitenkant Godsdienst maar geen binnenkant. Maar dit ging te ver naar zijn zin. Want nu begon ze hem overal op te wijzen en dat stond hem niet aan. Die ging het na verloop van tijd op een drinken zetten en wat er dikwijls aan vast zit, ook in verkeerde huizen komen. Daar was ze al wel eens voor gewaarschuwd, tot ze het op een keer zelf zag. Ze zei: *nu ga ik scheiden.* En zij naar de Kantonrechter. Maar toen ze de trappen opliep, zeide de Heere: "Wat God samengevoegd heeft, scheidde de mens niet." En ze kon terug, en moest haar kruis op zich nemen, en gedurig met een dronken man leven. Die ze nochtans goed behandelde uit medelijden, maar 't was een zwaar kruis, tot haar dood toe.

Maar de vrees en de schrik voor de laatste vijand, waar zij in haar leven zoveel mee bezet was geweest, was weggenomen. De vrienden die rondom stonden, zagen dat de tijd van haar ontbinding aanstaande, ja zeer nabij was.

Toen niemand het meer verwachtte, hief zij in zalige blijdschap de ogen ten hemel en sprak met heldere stem: *"Zijn ze niet alle gediensige geesten, die tot dienst uitgezonden worden, om dergenen wil, die de zaligheid beërven zullen?"*

De vrienden waren in heilige verwondering, zij mochten er iets van gevoelen, hoe nu haar ziel door de engelen gedragen werd in Abrahams schoot.'

Het einde van Jan de Korte te Meliskerke

't Is juni 1926. Zijn stoel bij het zijraampje is leeg. De bedstee-deuren staan open en in de bedstee ligt de stervende pelgrim. Z'n vrouw en kinderen zitten in zijn nabijheid. Ze zijn diep onder de indruk van hetgeen er de laatste dagen gebeurd is. Vader is ziek geworden en hij beseft dat dit zijn einde zou zijn. Bange vrees heeft zijn hart vervuld. Hij vond benauwdheid en droefenis. Wat werd het hem tot schuld dat hij zóveel gezwezen en zo weinig tot eer van de Heere gesproken had!

Eerlijk heeft hij het voor de Heere, maar ook voor zijn vrouw en kinderen beleden. En de Heere zag in ontferming op hem neer; Hij vertroostte zijn ziel en gaf hem vrede in

zijn hart. Een vrede die alle verstand te boven gaat! Nu had hij voor allen die bij zijn bed kwamen een persoonlijk woord. Eén voor één heeft hij zijn kinderen vermaand en afscheid van hen genomen. Ook heeft hij nog gezegd dat hij hoop heeft gekregen dat de Heere in zijn nageslacht zal werken. En daarbij heeft hij één van zijn kleinzoons met name genoemd...

Nu is het stil in de sterfkamer. Ieder is met z'n eigen gedachten vervuld. Plotseling horen ze de stervende spreken: "Toe, luistert eens! O, luistert toch!" "Och vader", zegt één van de kinderen, 't is niets bijzonders, ik hoor niets dan het rumoer van de kinderen in de Dorpsstraat". "Nee, nee", zegt de oude vader, "dit is geen rumoer van kinderen. Dit is het zingen van de heilige engelen. Luistert toch! *Heilig, heilig, heilig, is de Heere der heirscharen!*"

Dan zwijgt hij weer. Maar, even later klinkt zijn zwakke stem opnieuw: "Nu ga ik sterven, toe Maarten, lees jij nu Psalm 23 nog eens". Maarten pakt de oude Bijbel. Hij opent de koperen sloten en zoekt Psalm 23 op. Maar zijn ogen vullen zich met tranen en zijn stem stokt in zijn keel. Hij kàn niet lezen. Zwijgend geeft hij de Bijbel aan zijn zwager Job. Deze leest met ontroerde stem:

"Een Psalm Davids. De HEERE is mijn Herder, mij zal niets ontbreken. Hij voert mij zachtken aan zeer stille wateren. Hij verkwikt mijn. ziel; Hij leidt mij in het spoor der gerechtigheid, om Zijns Naams wil. Al ging ik ook in een dal der schaduw des doods, ik zou geen kwaad vrezen, want Gij zijt met mij; Uw stok en Uw staf die vertroosten mij..."

Als de Psalm ten einde is; zwijgt Job. De anderen zwijgen óók. Terwijl Psalm 23 gelezen werd, heeft de oude vader de laatste adem uitgeblazen. *"Jan de Korte is binnen gekomen."*

Beschreven door Mevr. Christien de Priester- de Korte te Middelburg.

Bertus la Both

Gods genade verheerlijkt aan een ruwe zeeman, door Joh. Gonlag. Waaraan toegevoegd het sterven van Bertus la Both, een broertje van zijn vrouw Joh. la Both.

Johanna vertelt:

Mijn broertje was altijd gezond en had nog nooit een dokter nodig gehad. Op een keer kwam hij thuis van school en zei tot moeder: "Moe, ik kan haast de schooltrappen niet opkomen; ik heb zo'n pijn in mijn been". Moeder dacht eerst, dat het reuma was, doch hij werd zo hard ziek en de dokter achtte het nodig, dat hij naar het ziekenhuis in Arnhem vervoerd werd. Dat geschiedde en moeder sliep 's nachts bij hem.

In de nacht ging hij overeind in zijn bed zitten, strekte zijn handjes naar boven en zei: "Heere, ik roep U aan". Moeder mocht hem in de Heere kwijt raken met deze woorden: "Heden is dezen huize zaligheid geschied, nademaal ook deze een zoon van Abraham is." En: "Daar Ik ben, aldaar zal ook Mijn dienaar zijn".

Hij werd in het ziekenhuis op de kinderzaal gelegd en begon daar te zingen:

't Hijgend hert der jacht ontkomen." En:

"Zijn machtig' arm beschermt de vromen".

Aldoor wuifde hij met zijn armen.

Moeder kwam met een vriendin bij hem op bezoek. Hij groette haar hartelijk, omhelsde haar en zeide: "Moeder, ik heb niets van u te eisen en gij zijt mij niets verschuldigd".

Moeder antwoordde: "Ga je naar de Heere toe, lieveling?" Zijn antwoord was: "Dat weet de Heere wel; aan Hem heb ik mij overgegeven."

Moeder weende zeer, maar hij zeide: "Niet wenen, moeder!" Maar moeder kon het niet laten.

Toen sprak hij tot de verpleegster: "Laat die vrouwen weggaan". Moeder ging er een eindje vandaan staan, voelende dat hij los van haar was. Hij zong daarna:

*Veilig in Jezus' armen,
Veilig aan Jezus' hart.
Daar in Zijn teer erbarmen,
Daar rust mijn ziel van smart.*

En al maar wuivende, wees hij naar boven en zei eerbiedig: "Jezus, Heere van Sion, Jeruzalem, bruiloft". Het was bij moeder: "Zij zullen aanzitten aan die bruiloft des Lams". Hij zong tot het einde toe.

Zijn laatste woorden waren: "*Engelen! Engelen!*" Daarna viel hij achterover *en werd van de engelen gedragen in Abrahams schoot.*

Op het kerkhof zongen de kinderen van de zondagsschool dezelfde versjes, die hij ook gezongen heeft. Moeder vertelde nog, dat zij al geestelijk leven in hem bespeurd had toen hij tien jaar oud was.

Matje Verbruggen

's Heeren lof uit een kindermond, heet de korte levensbeschrijving van Matje Verbruggen, beschreven door haar vader. Matje stierf, 9 jaar te Vinkeveen, 5 juli 1927.

Vader Verbruggen vertelt van een hemelse openbaring die Matje ontving, enkele weken voor haar dood.

Het behaagde de Heere Matje bij de hand te vatten en haar de hemelse rijkdommen te doen aanschouwen. In deze zalige toestand zijnde, riep ik mijn kinderen wakker, haar oudste zusje met twee broertjes, opdat zij getuigen zouden wezen van de wonderen Gods, opdat dit zalig ziekbed hun mocht bijblijven.

Het eerste waar zij werd ingeleid, was haar feestelijke uittocht. Het tweede de aanschouwing van haar dierbare Koning, Die haar de Kroon des levens toonde, Openb. 2. Het derde een gezicht van een schare engelen, die zij niet kon tellen, allen spelende op gouden bazuinen. Het vierde de aanschouwing van een grote schare kinderen, waarmee zij straks haar Koning zou verheerlijken. Het vijfde, het zien van haar naam, geschreven in de hemelen.

Eerst dan, haar feestelijke uittocht, waar de kerk van zingt:

*Straks leidt men haar met staatsie uit haar woning,
In kleding, rijk gestikt, tot hare Koning,
Zo treedt zij voort met al de maagdenstoet,
Die haar verzelt, U vrolijk tegemoet.*

Matje zag een stoet van wagens en paarden en riep, haar ogen omhoog gericht: *O, vader, wat een rijstoet. Zie toch eens, wat een wagens en paarden, bestuurd door de engelen; zij rijden de poort in en uit, door de straten van goud, want de poort staat altijd open. O, vader, zie toch eens; ziet u het niet? In zalige verwondering en aanbidding zonk zij weg, uitroepende: Eén is gezeten op het witte paard met een lang wit kleed aan en een gouden Kroon op Zijn hoofd. Dat is de Heere Jezus, ik zie het al, zei ze, want Zijn Naam staat op Zijn kleed geschreven.*

Nu had zij een verlangen, dat zij Hem ook te kennen gaf in een aanhoudend smeken: of de engelen haar nu maar mee mochten nemen naar de heerlijke hemel. Zij bad voortdurend dan: "Och, Heere, haal mij nu maar; ik wil zo graag met de engelen meegaan, met de heirstoet. Och, lieve Heere Jezus, mag Uw kindje nu meegaan?" Zo lag zij maar te smeken, *maar och*, zei ze telkens, *ik ben er nog niet, want de engelen rijden mij steeds voorbij.* Ze zou nog wel wat moeten wachten, want dat had ze in het

begin al gezegd, dat ze nog smartelijk zou lijden, eer zij heenging en dat moet nog vervuld worden. Waarom zij menigmaal zei: *maar ik ben er nog niet.*

Hierna kwam haar zoete Koning haar voor, haar de kroon des levens tonende, die zij straks uit Zijn handen zou ontvangen. Dit was het zaligste ogenblik, dat zij smaakte. O, dat verlangen naar deze schitterende kroon! Het was het grootste en voornaamste, want het was de kroon des levens, de kroon des eeuwigen levens, versta dit wel. Wie deze kroon mag ontvangen, verkrijgt het leven, het leven tot in de eindeloze eeuwigheid. Zou dat niet groot zijn? Kent u groter goed? Welnee, het is het allergrootste, het aller-dierbaarste goed, dat nimmermeer vergaat. Welnu, de Heere Jezus liet haar deze schitterende kroon zien. Het was haar te veel, te groot. O, wat een rijkdom! *Vader, zei ze, wat een rijkdom, die schitterende kroon, ik kan de heerlijkheid er van niet uitdrukken.*

Later sprak ze: *vader, doet alles wat ik hier heb, mijn speelgoed en zo meer en ook mijn geld, smijt het maar weg, (in haar spaarpotje had ze een weinig geld), ik begeer het niet meer, vader.* Zij had met het zien op deze schitterende kroon zulk een walging van het aardse gekregen, dat zij niets meer van de aarde begeerde en niets anders uitriep dan: *ik heb een rijkdom, een rijkdom, dat is de Heere Jezus, dat is mijn grootste Schat.*

O, zij heeft het wat menigmaal in deze nacht uitgeroepen: *wat ben ik toch rijk, vader; ik ben nu de rijkste van de gehele wereld.* Toen gaf ze haar verlangen weer te kennen aan de Koning, smekende Hem: *Och, Heere Jezus, mag ik de kroon nu maar hebben? Ik heb haar zo graag.* O, riep ze, *had ik vast die heerlijke kroon maar.* En terwijl ik dit schrijf, zie ik haar als 't ware nog in verwondering en in verbazing wegzinken, vanwege de schitterende glans van deze heerlijke kroon, die straks aan het einde van haar leven haar ten deel zou worden.

Het derde stuk, waarin zij werd ingeleid, was het gezicht van een schare engelen, *niet te tellen, zo zei ze, duizenden bij duizenden.* O, *zie eens, vader, allen met gouden harpen.* O, *wat is dat heerlijk. Wat een hemelse muziek en wat een prachtig gezang! O, wat wordt er toch heerlijk gezongen en wat lieflijk! Er wordt op de gouden harpen gespeeld en er wordt gezongen.* Zij wilde meezingen, maar ze zei: *ik kan nog niet zingen en smeekte haar Koning om gehaald te worden, want sprak ze: Heere Jezus, ik wil zo graag meezingen.* O, het verlangen leefde in haar ziel om ook haar Koning te verheerlijken, Die haar uit zo'n grote nood en dood gered had. Maar eerst wanneer de sterfelijkheid de onsterfelijkheid en de verderfelijkheid de onverderfelijkheid zal aangedaan hebben, zal de Heere naar waarde verheerlijkt worden.

O, wat dit heerlijk hemels gezang voor haar was, is niet uit te drukken, want dit gezang is zo lieflijk, zo rein, zo verrukkelijk. Het is zo'n wonderlijk gezang, de ziel die dit mag horen, moet wel in aanbidding wegzinken. Zo mocht ze verder in deze nacht iets van de hemelse rijkdommen, die voor haar waren weggelegd, horen en aanschouwen.

Ze zag ook haar naam geschreven staan. Dat maakte haar zó blij, dat ze uitriep: *"O, vader, ik zie mijn naam geschreven staan."*

Verder heeft zij in deze nacht veel gesproken. Maar ik heb dit alles niet in mijn geheugen kunnen bewaren, want met diepe schaamte en verslagenheid des harten moest ik dit alles aanhoren. En vanwege de majesteit der genade Gods, die in haar uitblonk, kwamen wij allen, mijn vrouw en ik en de kinderen, zó onder de indruk, dat ik, wat mij betreft nog menigmaal moet zeggen, niet te weten hoe ik die nacht gesteld was.

Ze kreeg ook door het oog des geloofs te zien een schare kinderen voor de troon. O, vader, riep ze, *wat een kinderen, wat een kinderen, grote en kleine!* Ze zag ook haar broertje Marten, die het vorige jaar gestorven en de eeuwige heerlijkheid ingegaan was. Dit was haar ook tot grote blijdschap. O, vader, zei ze, *zie eens, de Heere Jezus in*

het midden van die kinderen. Hij breidt Zijn handen over hen uit. Ze staan allen om Hem heen en nu zegent Hij hen allen. O, vader, wat een blijdschap, nu ik daar ook Marten bij mag zien.

Toen bad ze: *Och, Heere, mag ik nu ook bij deze kinderen gaan staan, om U te verheerlijken. O, haal nu Uw kindje naar boven, Uw lammetje; ik ben toch Uw kindje? Moet ik nu nog wachten, ik verlang toch zo om bij U te zijn, om ook door U gezegend te worden. Zo was zij steeds in het gebed en mocht ze de Heere Jezus door het geloof mijnen als haar Borg en Koning.*

Gods leidingen met MARIA WILHELMINA KAMPHUIS

De dienst van de engelen

Ook heeft de Heere mij bijzonder ingeleid in de heirscharen van de engelen. Precies als bij de mensen: hogere en lagere kringen. O, die gemeenschap met de engelen heb ik dikwijls gehad, zodat ik midden in de nacht, als ik gewekt werd, het gezang hoorde en zei: 'O, heilige engelen, wat zingt u al vroeg, het is nog nacht', en dan kwam direct in mijn ziel: 'Wij hebben geen rust dag, noch nacht, wij dienen God dag en nacht in Zijn tempel.'

Ook heeft die lieve Vader mij getoond dat de Zoon nu Zelf onderworpen was, gelijk ook ik hier op aarde. En dat de Zoon eenmaal het Koninkrijk de Vader zou overgeven en dat dan God zou zijn: *alles en in allen* (Kol. 3: 11b.). Het was of die lieve Vader zei: 'Eenmaal zal je in al de rechten mogen leven, als alles volkomen zal zijn, in de jongste dag.'

O, toen Hij de Zoon over mij gevolmachtigd had en de Vader mij aan Christus overgaf om *alles* in mij te vervullen en te bewaren, hoorde ik die dierbare Borg, zoals Juda tegen zijn vader, zeggen: *Ik zal borg voor hem zijn; van Mijn hand zult gij hem eisen, indien Ik hem tot u niet breng en voor uw aangezicht stel, zo zal Ik alle dagen mijns levens tegen u gezondigd hebben* (Gen. 43: 9). Ik zag dat de Borg niet voor de Vader zou komen als ik er niet bij was.

Hoe ik gesteld was onder al die weldaden is niet uit te spreken. God is liefde en de liefde vergaat nimmermeer. Hoewel dagelijks vermoeid door mijn zonden, werd de braambos toch nog niet verteerd.

... Ik heb van het engelenheir geschreven, niet dat dit onnodig was te kennen, maar ik had er dikwijls iets van gehad en durfde er niet uit te spreken. Toen heb ik het gewaagd een ontdekt Christin er iets van te zeggen en tot mijn blijdschap kende die dat ook. Dit kan tot troost zijn voor hen die het ook leren kennen. Gods Woord spreekt het niet tegen, want in het Oude Testament was het ook al: *Looft de HEERE, Zijn engelen, gij krachtige helden, die Zijn Woord doet* (Psalm 103: 20a). En in het Nieuwe Testament hebben de herders het ervaren in het veld van Efratha. Juist daarom begeert en begrijpt men, dat er zó'n volheid is en er zóveel te kennen valt op de weg des levens, door Hem te kennen in het verbond der genade en ook in het verbond van de natuur. Ja, om overal Gods grootheid in te zien, wat zouden de monden er meer vol van zijn.

Och, dat de Heere Zijn Geest nog eens mocht uitstorten en de aarde nog eens vol mocht worden van de kennis des Heeren. Wat zal dat eenmaal wezen als alle vaten, klein en groot, vol zullen zijn van de lof des Heeren! Geliefde lezer, van harte is mijn wens en bede, dat u ook bij dat gelukkige volk mocht behoren.

Hier zal ik mee eindigen, totdat de Heere mij weer wat gelegenheid geeft om te schrijven wat vermeldenswaardig is. Vaarwel!

Een ruim sterfbed

Ds. J. Pannekoek vertelde in een preek over Lukas 2:14, het volgende voorval:

Van dat engelengezag gaan wij iets vertellen, dat wij uit betrouwbare bron hebben. Dat heeft een man ons verteld, die zei: Daar is iets bijzonders voorgevallen. Een man daar in die omtrek, een lief kind van God, die misschien al wel vijftig of zestig jaar geleden gestorven is, die had toch zo'n ruim sterfbed. Toen die man ging sterven hoorden zelfs zijn vrouw en kinderen en zelfs ook nog burenen, dat er iedere keer in dat huis een bijzonder gezang was. Zelfs zo bijzonder, dat zij er op de duur van onder de indruk kwamen en dat die man met een glimlach naar boven lag te luisteren en iedere keer uitriep: *'Hoe lang nog? Hoe lang nog? O Vader, dat ik straks eeuwig bij U zal zijn!'*

Toen zeide hij: 'Nu moet je toch eens die vriend halen.' Die was op het land aan het werk. Het was ook een kind van God. 'Als hij dat hoort, zal hij er ook mee verblijd zijn. Nu is hij er pas gisteravond nog geweest, maar haal hem toch eens, want het is hier toch wat bijzonders. Zoiets hebben wij nog nooit gehoord.'

Toen zij die man hadden geroepen en hij over de dorpel kwam, hield ineens dat gezang op. Dat hebben zij tot twee- driemaal herhaald, totdat die man gestorven is.

Toen vroegen zij die vriend - die kort daarop ook gestorven is en wiens einde ook vrede was - wat dat toch zou geweest zijn: 'Zo gauw u die dorpel overkwam, dan hoorden wij het niet meer. Zolang u er niet was, hoorden wij bij vlagen een bijzonder hemels gezang.' Al waren het dan onbekeerde mensen, toch waren zij ervan onder de indruk. Zolang zij dat gezang hoorden, durfde er geen mens een woord te zeggen.

Hij zei met tranen in zijn ogen: *'Dat begrijp ik, want als ik dat gehoord had, zou ik misschien op aarde niet langer meer kunnen wezen; dan zou ik van heimwee sterven.'*

Wij denken ook, dat als de Kerk die hemelse muziek mag horen, al het aardse wegvalt en dat zij het dan niet langer in het gezang van de wereld zou kunnen houden. Die zalige troongeesten komen naar beneden uit de hemel, uit hun woonplaats van voor de troon Gods, waar Hij Zijn majesteit komt te vertonen. Zij komen niet allemaal, want er staat niet, dat alle engelen kwamen, maar wel een menigte. O, tienduizenden omringen Hem, die grote Koning. Zij hebben reeds gezongen toen de aarde op haar grondvesten neerzonk. Daar waren de duivelen nog bij, maar die zullen nooit meer zingen tot eer van God. Er zal nog een volk zijn op aarde, mensenkinderen, die ook eeuwig zullen zingen. Het kan niet anders of dat moet met de diepste eerbied geschieden. Zingen is het tederste wat de mens heeft boven de dieren, daarom zou dat altijd met eerbied en diep ontzag moeten zijn.

In vroeger dagen heeft God, juist door het zingen in de kerk, er zovelen bekeerd. Als u dat lezen wilt, leest u dan maar van Ridderus over de huisgodsdienst oefeningen, hoevelen God er vroeger door het gezang bekeerd heeft, maar dat hoort men niet meer. Wij lezen van Augustinus in zijn onbekeerde staat, dat God hem reeds kwam te trekken, toen hij voorbij de kerk ging, waar men zong. Daarvan kwam hij zo onder de indruk, dat hij in tranen wegzonk. Hij merkte dat daarin iets was, dat hij niet had.

Ds. J. Pannekoek, 1ste achttal predicaties, blz 106, 107

Het onuitsprekelijk voorrecht van Gods kinderen

Vroeger zeide iemand van Gods kinderen: *de engelen hebben hun plaats in de hemel verlaten. Die stoelen staan nog leeg. Als wij nu in de hemel mogen komen, dan krijgen wij hun plekje.* Deze eenvoudige geloofstaal is het overdenken dubbel waard. Wat is het toch een onuitsprekelijk voorrecht om een kind van God te mogen zijn!

- Engelen zijn kinderen door de *schepping*. Mensen zijn kinderen door *herscheping naar het verheerlijkte beeld van Christus*.
- Engelen zijn *geesten* om God te eren. Mensen hebben een *geest en lichaam* om God te verheerlijken.
- Engelen zijn *knechten* voor de kinderen. Mensen zijn *kinderen* die door hoogwaardige knechten verzorgd worden.
- Engelen leven *onder* hun Hoofd Christus. Mensen zijn *verenigd met Christus als Zijn bruid*.
- Engelen verschijnen in *vurige gedaanten*. Mensen zijn door de Geest van Christus, *licht en vuur in de Heere*.
- Engelen *omringen* de troon van God, delend in Zijn *gemeenschap*. Mensen worden gezet *met Christus en Zijn Vader, in Zijn troon*.
- Engelen roepen vol verwondering uit: *Heilig, heilig, heilig is de Heere God, de Almachtige*. Mensen roepen uit: *Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed uit alle geslacht, en taal, en volk, en natie; Hem zij de eer en de heerlijkheid! Amen.*

Behalve dit onderscheid, is er een lieflijke *harmonie*. In de eeuwige zaligheid is de vriendschap tussen engelen en mensen volmaakt hersteld. Openbaring 5:11-14.

"En ik zag, en ik hoorde een stem veler engelen rondom den troon, en de dieren, en de ouderlingen; en hun getal was tien duizendmaal tien duizenden, en duizendmaal duizenden. Zeggende met een grote stem: Het Lam, Dat geslacht is, is waardig te ontvangen de kracht, en rijkdom, en wijsheid, en sterkte, en eer, en heerlijkheid, en dankzegging. En alle schepsel, dat in den hemel is, en op de aarde, en onder de aarde, en die in de zee zijn, en alles, wat in dezelve is, hoorde ik zeggen: Hem, Die op den troon zit, en het Lam, zij de dankzegging, en de eer, en de heerlijkheid, en de kracht in alle eeuwigheid. En de vier dieren zeiden: Amen. En de vier en twintig ouderlingen vielen (neder), en aanbaden Dengene, Die leeft in alle eeuwigheid."

Mijn werk is nu klaar. Ik heb de brochure met de hulp des Heeren mogen schrijven. Ik hoop eens mijn - thans zwakke - *amen* bij die grote schare te mogen voegen. Om de Drie-enige God eeuwig te mogen prijzen.

*'d Engelen hebben vrij,
Rondom den vromen fijn gemaakt
Haren leger ende gewaakt,
Opdat elk zeker zij.
Proeft en smaakt in 't gemein,
Hoe de Heer' lieflijk zij en zoet.
Welzalig is hij, wiens gemoed
Vast staat op God allein.*

Psalm 34:5, Datheen.

Recensie: Engelenverschijningen, alleen iets van vroeger?

In Middelburg woont de heer Westerbeke. Hij heeft geen enkele aarzeling bij het beantwoorden van die vraag. "In de bevindelijke kringen zijn wij helaas veel meer door het moderne levensklimaat besmet dan we zelf beseffen. In de Bijbel nemen de engelen een grote plaats in. Maar wij leven alsof er geen engelen rondom ons zijn!"

Dat schrijft hij in het Woord Vooraf in zijn pas verschenen boekje: DE ENGELEN, DIENAARS VAN GOD VOOR DE MENSEN.

Dit is nu eens een echt geestelijk geschreven boekje. Je merkt bijna op iedere bladzijde hoe erg de auteur het vindt dat er heden ten dage in onze kringen zo weinig met het bestaan en het werk van de engelen rekening wordt gehouden. Ook onder degenen die de HEERE oprecht vrezen. Ze doen daarmee niet alleen Gods Woord tekort, maar ze beroven ook zichzelf van een stuk troost.

Westerbeke begint zijn geschrift met te vertellen wat de Bijbel over de engelen zegt. Vervolgens lezen we hoe men in het Jodendom en in de christelijke kerk in de loop der eeuwen over de engelen dacht.

Daarna wordt de auteur concreet. Aan de hand van bekeringsgeschiedenissen laat hij zien dat de engelen inderdaad dienaren van God zijn en Zijn kinderen bijstaan. Al de eeuwen door, tot op de huidige dag! In dit gedeelte vooral proefje het verlangen van Westerbeke dat de dienst der engelen in onze kerken meer aandacht zal krijgen. Daarom leek het me een goed idee hem een paar dingen over de engelendienst te vragen.

Geschiedenis

De Nadere Reformatie besteedde weinig aandacht aan de dienst der engelen. Slechts van Smytegelt is een preek daarover bekend. Kuyper daarentegen schreef er een dik boek over. Hoe zou dat toch komen?

Westerbeke brengt een kleine correctie aan. "In de dogmatiek besteden de nadere reformatoren er wèl aandacht aan. In de beschrijving van het geestelijke leven echter heel weinig. Misschien wel als reactie op de overdreven aandacht voor de engelen in de Rooms- Katholieke Kerk. Daar meende men dat ieder een persoonlijke beschermengel heeft. De reformatoren verwierpen die gedachte; (hoewel niet allen).

Kuyper zag achter de bewegingen onder de volken en de kerken een leger van goede en kwade geesten. Hij wilde de wereldwijde antithese beschrijven. Ik denk dat hij daarmee bovendien de roomsen gunstig gezind wilde zijn. In dat kader past ook zijn verwerping van de visie van de reformatoren dat de paus de antichrist is."

De engelen nu

De vraag dringt zich op waarom Westerbeke het zo belangrijk vindt om juist nu aandacht aan de dienst der engelen te schenken.

"Om tegenwicht te bieden tegen de verschrikkelijke machten van demonen die zich nu ontplooiën. Vooral onze jeugd moet goed weten dat er ook andere, hemelse machten zijn, die de kerk te hulp komen."

Westerbeke doelt hier op de opmars van occulte praktijken als toekomst voorspellen aan de hand van horoscopen en anderszins. Heidense praktijken die grote delen van de hedendaagse jeugd in de ban lijken te hebben.

Hoe betrouwbaar acht de auteur trouwens de verhalen over engelen-verschijningen die hij beschrijft? Aan de orde komen daarbij de visies van prof. Van Lieburg en de Haarlemse arts Moolenburgh.

"De verhalen van bijzondere uitreddingen en bevindingen worden niet altijd correct doorverteld. Het is zelfs voor hen die het beleefd hebben soms nog moeilijk om het onder woorden te brengen. Het wonder van Gods liefde en trouw kan immers niet in woorden uitgedrukt worden. Ook de Bijbel gebruikt meest? Sobere woorden om de oneindige diepten van Gods werk te beschrijven. Dat Van Lieburg de dienst van de engelen zoals hij dat gelezen heeft niet overneemt is voor zijn verantwoording. En wat de verhalen van Moolenburgh betreft, persoonlijk heb ik die voor kennisgeving aangenomen. Behalve het verhaal van de Yom Kippuroorlog. Daar voelde ik me toe aangetrokken."

Op mijn verzoek spreekt Westerbeke nog een slotopmerking uit.

"De Heere heeft beloofd dat Hij nog één keer terugkomt tot Zijn kerk op aarde, door de bekering van Israël. Mijn grootste wens is dat de kerk in Nederland, maar vooral de jeugd in die opwekking mag delen. Dat wij de Heere mogen smeken om Zijn Geest en dat veel lezers van dit blad de God van de engelen mogen leren kennen!"

W. Methorst
Gezinsgids

LITERATUURLIJST

Bijbelverklaring van Patrick, Polus en Wells, Doddridge, Wall, Dr. Gill, Marsham en anderen met kanttekeningen uit de King James Bible, citaten van een groot aantal rabbi's, oude kerkvaders en historieschrijvers. 17 delen. 1740

Kanttekeningen Statenvertaling

Apocriefe boeken

Flavius Joséfus.	Al de werken	
K. A. Dächsel.	Bijbelverklaring	
M. Henri.	Bijbelverklaring	
Bijbelse encyclopedie.	Kok, Kampen, 1975	
Christelijke encyclopedie.	Kok, Kampen, 1925	
Het Ethiopische boek van Henoch, vertaald in het Engels door Eli Izaïc, professor te New York.		
Uitgave: The Old Testament pseudepigrapha, vol. 1, onder toezicht van James H. Charlesworth,	Londen 1983.	
Dr. H. Bavinck.	Gereformeerde Dogmatiek	
F. Burmannus.	Uitlegging van de boeken van Mosis.	1668
Dr. J. N. Bremmer.	Martelaren van de oude kerk.	
	Kok, Kampen	
J. Calvijn.	Institutie	
L. Capelle.	De weg der bekering.	M. Saarloos, IJsselmonde
Murdoch Campbell.	Nalezingen van de Highland-oogst	
	Gorinchem 1995	
Joh. Fama	Het leven en de arbeid van Ds. M. Heikoop	
	Den Hertog, Utrecht	
Aug. Francken	Kern der Christelijke leer	Kesteren, 1997
Joh. Gonlag.	Gods genade verheerlijkt aan een ruwe zeeman.	
	De Banier, Utrecht	
W. Greenhill.	Verklaring van de profetieën van Ezechiël.	1732
A. Haemstedius	Historiën der martelaren	
G. Hutcheson	12 kleine profeten.	1747
Jac. Koelman	Sleutel tot opening van Openbaring	1696
Dr. A. Kuyper	De Engelen Gods	Amsterdam 1902
F. A. van Lieburg.	De engelenwacht van dominee Smytegelt	1999
Chr. Love	Al de Theologische Werken	
H. C. Moolenburgh	Een engel op je pad	Deventer 1991
Dr. J. C. de Moor	Wat leert de Heilige Schrift over het medeleven der engelen en zaligen met de kerk op aarde.	Kampen 1918
Dr. J. Owen	Uitlegging over Hebreeën	1740
Ds. J. Pannekoek,	1 ^{ste} achttal predicaties	Van Horssen 1971
John G. Paton	Zending op de Nieuwe Hybriden	
	De Banier, Utrecht	
B. Pictet	Christelijke Godtgeleerdheid	1730
J. Plevier	Handelingen der Apostelen	1774
Hope Price	Engelen en hun invloed op ons bestaan	's-Gravenhage 1993
Willem Slootmaker	Uit zijn leven	Van den Tol 1939
A. J. Smits	Levensbeschrijving en brieven van L. J. Potappel	Den Hertog 1984
M. Grant	Vanya. Hij betaalde zijn geloof met de dood.	1974

Matje Verbrugge 's Heeren lof uit een kindermond
Grietje Verhage-Knape. Uitzien van een vreemdeling op aarde
Kool, Veenendaal 1983
C. Vitranga Uitlegging over Jesaja
Dr. F. García Martínez en
Dr. A. S. van der Woude. *De rollen van de dode zee* Kok, Kampen 1995

Een groot aantal van deze boeken zijn te vinden op de site:
www.theologienet.nl